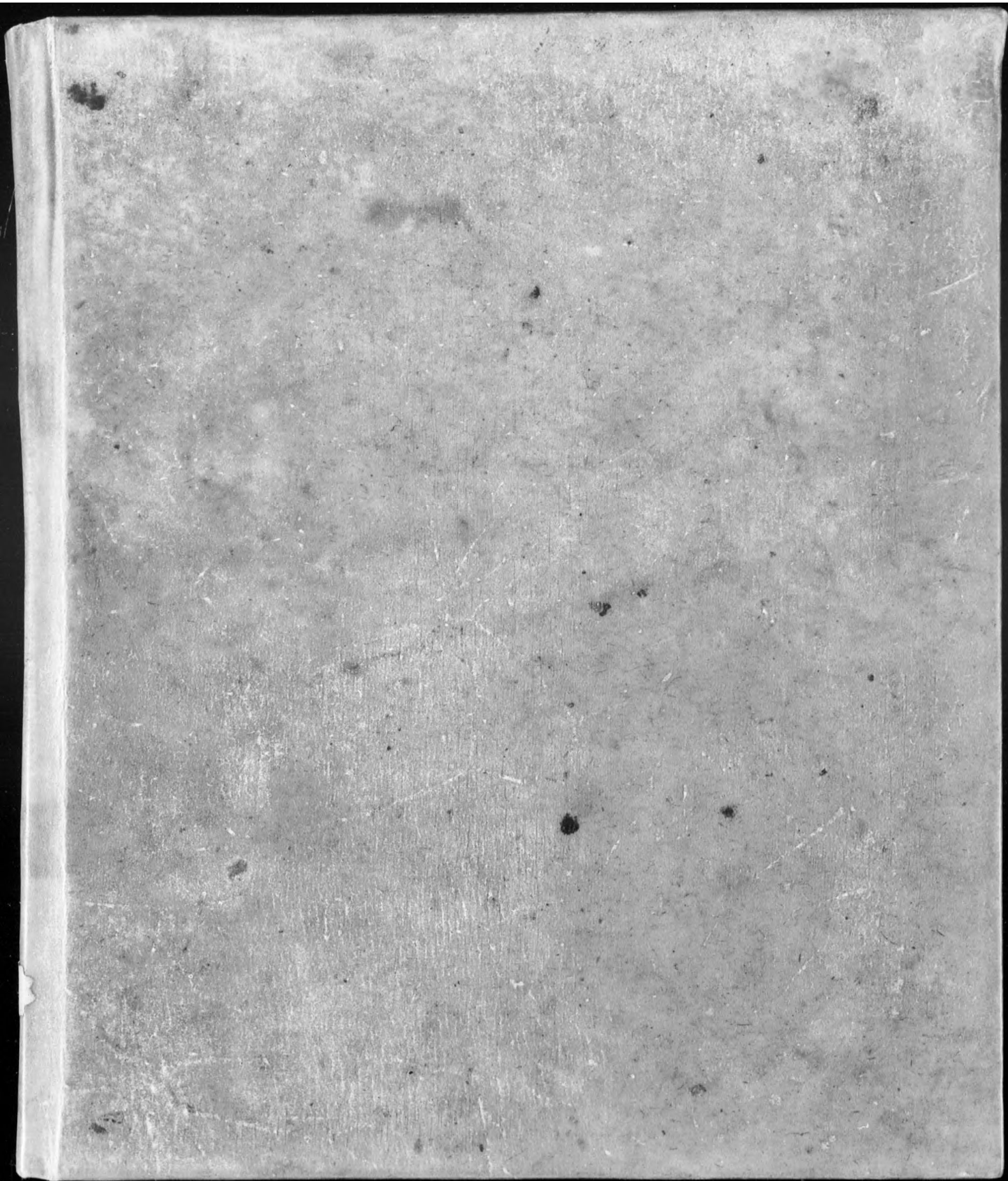

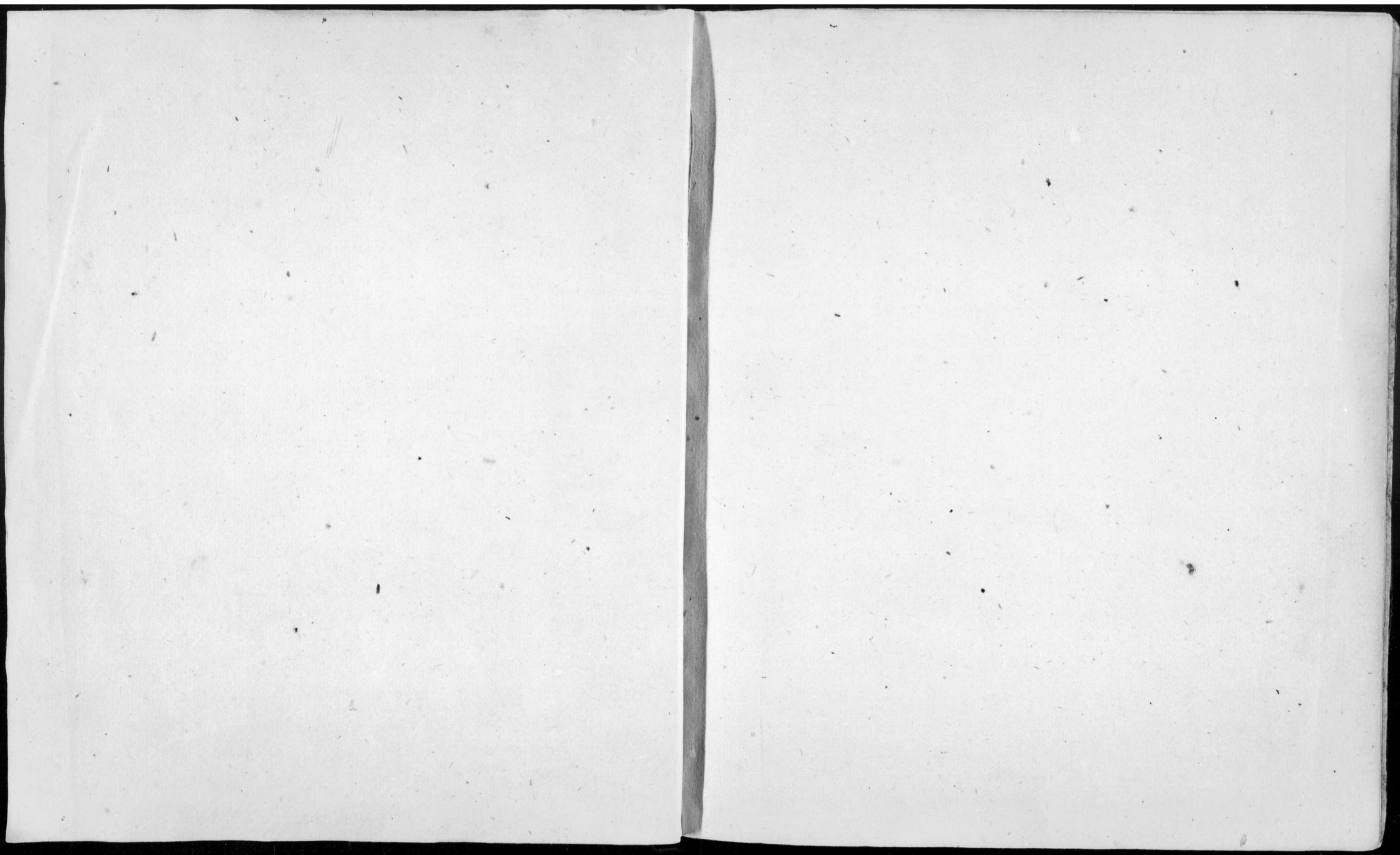
UBL: BKNOOG 22

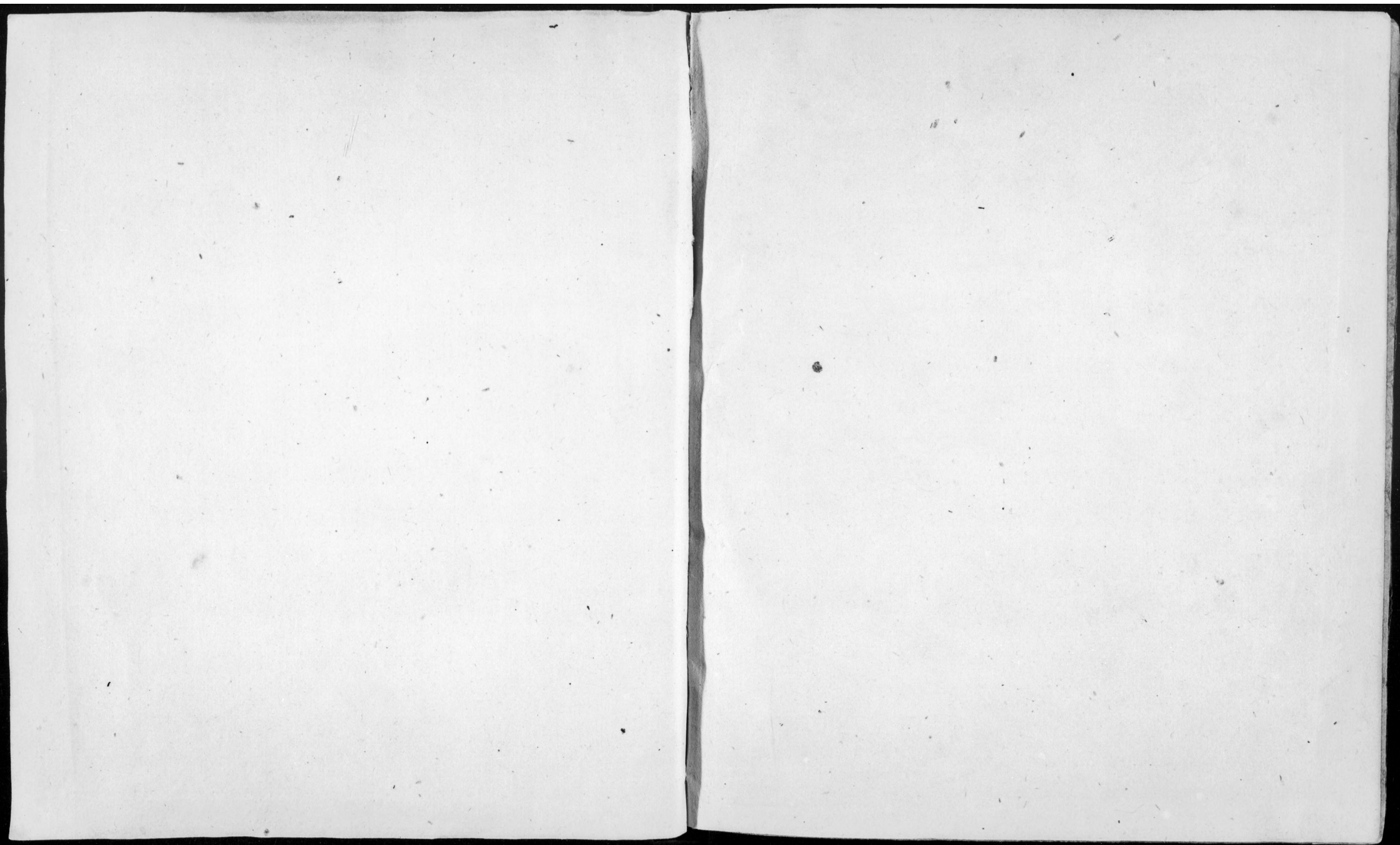

Nb. Zie hierover Paderlundsche volksboeken
van Dr. G. D. y. Schotel pag. 238 2^e deel.

U. - Baekenvogel
22.

Umpel

18022

DE HISTORIE
VAN
GENEVEVA,
HUISVROUW VAN
SIEGFRIED,
GRAAF VAN TRIER.

(DERDE VERBETERDE DRUK.)

MET 12 PLAATJES.

Te ROTTERDAM,
bij T. C. HOFFERS.

DE HISTORIE
VAN
GENOVEVA.

GENOVEVA word de Gemalin van Graaf SIEGFRIED.

*Vrij mag een' maagd bij 't huwlijk blozen,
Men vindt steeds doornen aan de rozen.*

Voor eenige honderden jaren, na dat het morgenrood des Evangeliums de duisternis van het Heidendom in *Duitschland* verstrooid, en de ruwe zeden van onze dappere Voorvaderen reeds veel verzagt had; na dat zelfs de woeste en harde grond, door de vlijtige hand van de eerste belijders des Christendoms, eene schoonere gedaante genomen, en de onmeetbare woestenijen bereid, voor vele plaatsen van rijke korenakkers en bloeiende tuinen had plaats gemaakt, leefde in de Nederlanden een zeer edel hertog, den hertog van *Brabant*. Wegens zijnen onverschrokkenen moed en zijne groote dapperheid in de veldslagen, werd hij algemeen bewonderd; en om zijne opregte godsvrucht, zijne werkdige liefde jegens de menschen, zijne onver-

breekbare regtschapenheid, — algemeen vereerd en bemind. Zijne gemalin, de hertogin was hem in de edelste gezindheden volkomen gelijk, en met hem slechts één hart en ééne ziel. Zij hadden een' eenige dochter, die zij onuitsprekelijk beminde, en voortreffelijk opvoeden — met name *Genoveva*.

Nog maar een kind zijnde, toonde *Genoveva* een zeer verligt verstand, een zeer edel hart, en in haar geheele gedrag eene ongemeene, zagte en stille inborst. Wanneer, volgens de zeden van dien tijd, de hertogin aan den spinstok zat, en hare kleine dochter van vijf jaren op een klein sierlijk stoeltje naast haar zittende, uitnemend het spil wist te vatten, en de teederste draadjes te draaijen, gedurende dit spinnen allerhande zinrijke vragen deed, en ieder woord ongemeen zagt, duidelijk en bedagtzaam uitsprak — dan geraakte ieder die haar maar zag in verwondering, en zeide: van dit kind moet eenmaal iets buitengewoons komen. Toen zij in den ouderdom van tien of twaalf jaren met hare hertogelijke ouders in de kerk kwam, met haar liefelijk vroom aangezicht, met wangen op welke het reine onbedorven rood der onschuld bloeide, met hare lange goude lokken in hare eenvoudige witte kleeding, tusschen vader en moeder, in den met rood bedekte kerkenstoel, zoo voor het altaarknielde, en hare blaauwe oogen vol van godsvrucht ten hemel sloeg, en dezelve dan weder vol van aanbidding ter aarde wierp, — zoo geloofde ieder een' engel van den hemel te zien. Als een ware engel van vertroosting verschen zij in de hutten der armen, en aan der kraancken bedden. Zij bragt voor de arme kleine kinderen kleedingstukken die zij zelfs vervaar-

digd had, en gaf dikwijls aan de volwassene een stuk geld, dat haar de hertog tot haar eigen opschik geschonken had. Met een klein korfje aan den arm, ijde zij, ongezien de morgen- en avondschemering, naar de kranken, bragt hun verkwikkende spijsen en menige kostbare boomvruchten; dat toenmaals in Duitschland nog eene zeldzaamheid was, die zij uit haren eigen mond gespaard had. Als eene volwassene maagd was zij met regt het beeld der onschuld en der schoonheid; en alle vrome moeders stelden deze adellijke dochter — want zoo noemde men in dien tijd de hertogelijke princessen — aan hare kinderen, als een voorbeeld van vroomheid, van ingetogenheid, van zedelijkheid, van vlijt, van zagtmoedigheid en iedere vrouwelijke deugd voor.

Graaf *Siegfried*, een zeker dapper ridder van hoogen edelen geest en uitzigt, redde het leven van den hertog in den slag. De Hertog bragt hem van den veldtocht mede naar huis, en beminde hem weldra zoodanig, als ware hij zijn eigen zoon, en gaf hem zijne dochter tot gemalin. Toen de morgen aanbrak, op welke *Genoveva* met haar gemaal zoude afreizen, bleef er in den geheele hertogen Burg geen oog droog. *Genoveva* — hoezeer zij ook haar gemaal beminde — versmolt bijna in tranen.

Haar eerwaardige vader sloot haar nog eens in zijne armen, bevochtigde haar met tranen, en zeide: „Trekt dan weg, mijne dochter! (uwe moeder en ik zijn oud;) wij blijven achter, en weten niet of gij ons aangezigt eenmaal zult wederzien! Maar God vertrekt met u, en overal waar gij maar heen gaat, is Hij bij u. Heb Hem steeds voor oogen en in uw hart, gelijk gij dat van uwe ouders geleerd hebt, en wijk nooit geen haar breed, noch tot de rechter- noch tot de linkerzijde, van zijnen weg af, dan kunnen wij omtrent u onbekommerd zijn, en eenmaal getroost sterven!”

Hierop omarmde hare moeder haar met bevende armen — zij kon doch het weenen en zugten naauwelijks een woord voorbren-

gen — en zeide: „Leef wel *Genoveva!* — „God begeleide u! Ach! ik weet niet! wat „over u besloten zal zijn, het hart is mij „van alle droevige voorspellingen zwaar! Doch „gij waart altijd eene goede dochter, waart „onze grootste vreugde op aarde, bedroefde „ons nooit, — o, blijf in het vervolg altijd „braaf! — dan is alles goed! En zien wij „elkander hier op aarde nooit weder, dan „zien wij elkander in den hemel zeker!”

Nu keerde zich de beide ouders nog tot den graaf, en zeide: „O zoon! neem haar „dan weg! Zij is ons kostbaarste kleinood! „Zij is u waardig! Bemid haar steeds, en „wees haar tot een vader en eene moeder!” Graaf *Siegfried* beloofde alles, en knielde met *Genoveva* neder, om den vader- en moederlijken zegen te ontvangen.

Thans trad *Adolph*, de Bisschop, die *Genoveva* met den graaf *Siegfried* getrouwd had, een vroom eerwaardig grijsaard, met sneeuwvite haren en nog bloed roode vangen, nader legde de beide handen op hen, zegende hen, en sprak nog bijzonder tot *Genoveva*: „Ween niet edele jonge vrouw! „God heeft u een groot geluk toegedacht; „doch anders, dan allen die hier zijn denken: want er zal een dag komen, dat alle „die hier tegenwoordig zijn, God met vreugde- „tranen daarvoor zullen danken. Gedenk aan „deze mijne woorden, zoodra u iets buiten- „gewoon bejegene, en de Heere zij met u!”

Bij deze woorden van den vrome godvruchtigen grijsaard, werden al de omstanders door een zachte aandoening van aanstaande buitengewone lotgevallen getroffen, en de algemeene droefheid veranderde in eene stomme, vertrouwelijke aanbidding Gods, en zijne heilige Voorzienigheid. De graaf hielp hierop *Genoveva*, die zoo bleek als een doode, en haast buiten staat was zich te bewegen, op het voor haar bereid staande pragtig versierde rijpaard, en hij sprong dadelijk van zelf op zijnen ridder ros, en zoo trokken zij onder eene talrijke begeleiding van Ridders, voort.

Graaf *SIEGFRIED* neemt afscheid van zijn Gemalin, en trekt naar den strijd.

Als pligt gebied, moet man en vrouw, Denzelven doen met moed en trouw.

Het slot van den graaf *Siegfriedsburg* genaamd, lag op eenen hoogen berg tussehen twee rivieren, den Rijn en de Moezel, in een schoon en bekoorijk cord. Als de graaf met zijn jonge gemalin aan de poort van het slot naderde, stonden reeds alle zijne dienaaren en onderdanen — mannen en vrouwen, jongelingen, maagden en kinderen in hun beste toisiet gereed om het edele bruidpaar te ontvangen. De poort van het slot was met groen loofwerk en met kleurige bloemen versierd, en den weg was ook met bloemen en frissche bladeren bestrooid; allen waren vol nieuwsgierigheid, om hunne nieuwe gebiederes te zien. Toen zij haar nu van nabij zagen, waren zij alle vol verwondering: want daar *Genoveva's* aangezigt geheel de spiegel eener zuivere onschuldige, welwillende, hemelsgezinde ziel was, zoo had zij werkelijk iets hemels, en was inderdaad van bovenaardsche schoonheid. *Genoveva* klom nu af; groette allen zeer zagt, vriendelijk en met innemende en ongekunstelde woorden; sprak met de oude mannen heel eerbiedig, met de

moeders die met hare kinderen op den arm of aan de hand daar stonden, zeer vriendelijk; vernam naar de namen en den ouderdom der kinderen, en beschonk dezelve zoo rijkelijk, dat allen verrukt waren. Maar als zij nog boven dat, waar zij den graaf onderwegen om verzógt nad, den krijgslieden en dienaaren voor dit jaar een dubbel loon, den onderdanen een jaar vrijheid van belasting, en den huisarmen eene rijke gift in vruchten en hout aankondigde, toen braken allen in luide jubeltoonen uit, vreugdetranen vloeide, allen rekende zich in den graaf gelukkig, en duizend vrome wenschen stegen voor het jonge huwelijkspaar ten hemel: zelfs de oude krijgslieden van den graaf, die hunnen heer tot eer, met een ernstig gelaat onbewegelijk onder het geweer stonden, vloeide de tranen over hunne ruige baarden.

Siegfried en *Genoveva* leefde in de zaligste eendragt. Dan deze zaligheid duurde slechts weinige weken. Op eenen avond toen men reeds het licht had aangestoken, zaten beide vergenoegd in de dagelijksche woonkamer. *Genoveva* spon en zong, en *Siegfried* geleide haren zang met de fluit. Eensklaps hoorde zij, buiten voor het slot, oorlogstrompetten. „Wat is dat?” riep de graaf zijnen stalmeester toe, die juist met spoed binnen kwam. „Oorlog,” antwoorde deze. „De Mooren zijn onverwagts uit Spanje in Frankrijk gevallen, en dreigen om alles door het vuur of door het zwaard te vernielen. Twee Ridders zijn hier aangekomen met bevelen van den Koning. Wij moeten, wanneer het mogelijk is nog dezen nacht opbreken, om ons onverwijd bij het leger van den Koning te voegen.” De graaf ging dadelijk naar beneden, verwelkomde de ridders, en bragt hen daarop in de groote ridderzaal. De graaf spoede zich naar de keuken om gereedheid tot de herberging der ridders te maken: want in de oude tijden schaamde zich de gravinnen niet, om aan de vuurhaarden te staan. De graaf bragt den geheelen nacht

met voorbereidselen voor den oorlog, uitzenden van bode aan zijne krijgslieden in den omtrek, en met beschikkingen in zijne afwezigheid door. Al de ridders van de nabuurschap kwamen op zijn slot bijeen, en het geheele slot weergalmd van het gedruis der wapens, van de voetstappen der geharnaste mannen en het kletteren der sporen. De gravin was den geheele nacht bezig, om linnengoed en alles wat de graaf voor de reis nodig had, om zamen te pakken. Met het aanbreeken van den dag waren al de ridders geharnast in de zaal verzameld, en de graaf stond van het hoofd tot de voeten in het ijzer gehuld, en met een slingerende vederbos boven op den helm, in hun midden. Beneden voor de poort van het slot had zich reeds de ruitertij en het voetvolk in slagorde gesteld, en waren wagtende op hem.

Genoveva trad nu in de zaal en overhandigde haar gemaal, volgens de gewoonte der ridders, zwaard en lans: „Voer deze wapens voor God en het Vaderland, bescherm de weerloze onschuld, en wees een schrik voor de onbeschaamde overtreders!” — Dit zeggende zonk zij zoo bleek als een witte doek, dien zij in hare handen had, in zijne armen. Bange aandoening van toekomend lijden, dat zij zich thans maar nog niet duidelijk wist te maken, vervulde haar hart. „Ach *Siegfried!*” zuchtte zij, „wanneer gij niet weder terug keert!” dit zeggende, verborg zij haar aangezicht in haren doek. „Weest getroost, *Genoveva!*” zeide de graaf. „Tegen den wil van God kan niemand op

GENOVEVA wordt onschuldig aangeklaagd; — en wordt in de *Gevangenis* gevoerd.

Genoveva leefde, na het afreizen van den graaf op haar slot in de diepste stilte. Wanneer de roodachtige morgen over de dennebosschen opging, bevond zij zich reeds aan haar venster aan den arbeid; en menige traan vloeide dan als daauw op de bloemen, die zij borduurde. Zoodra als het helder misklokje luide, spoede zij zich naar de kapel van het slot en smeekte daar vurig voor het welzijn

„aarde iets doen. Overal zijn wij in Gods hand. Wij zijn in huis zoo na bij den dood als op het slagveld, en het is zijne hand, die zich in ieder oogenblik van ons onttrekken kan. Onder zijne bescherming zijn wij midden in den bloedigsten slag zoo zeker, als in onzen burg: God is de God der krijgsscharen, en een vaste burg; en hij die God eert en bemind, heeft voor niets te vrezen. Bekommer u daarom niet, lieve vrouw! en weest daarop gerust. Het oppertoeverzigt over u, over het slot en dit geheele graafschap, heb ik naast God, mijnen getrouwen huismeester opgedragen. Hij is van nu af aan slotvoogd en plaatsvervanger van alle mijne bezittingen. En nu beveel ik u aan de bescherming van den Allerhoogsten. Leef wel! gedenk aan mij! en bid voor mij!”

Genoveva geleide hem nog den marmere wenteltrap af, en al de ridders volgde. Zoodra zij uit de poort van het slot traden, klonken de trompetten en blonken de slingerende zwaarden, in de eerst oprijzende morgenzon, om den graaf te begroeten. Hij sprong dadelijk om zijne opwellende tranen te verbergen op zijnen ros, en draafte terstond weg, en met een gedruis, dat aan een donder gelijk was, zoo reden de ridders en de ruitertij over de waggelende ophaalbrug van het slot, hem achter na. *Genoveva* zag van den toren den optogt na, tot dat hij uit hare oogen verdween; sloot zich toen in hare kamer op, om uit te weenen, en genoot den geheelen dag geen eten.

van haar gemaal. Nooit zag men hare kerstoel gedurende den godsdienst ledig, en ook menig nademiddagsuur bragt zij eenzaam daarin door. Zij verzamelde de meisjes van het dorp; dat onder aan den berg waarop het slot stond, lag om ze te onderwijzen in het spinnen en naaijen, en verhaalde haar dan onder den arbeid zeer veel schoons. Zoo als zij van hare kindsheid af eene vriend

de armen en kranken was, zoo was zij nu eene ware moeder van dezelve. Er waren geene behoeftigen, die zij geene arbeid en geene verdiensten gaf; en waar slechts een kranke was, daar bezogt zij hem in zijne hut: en hare vriendelijkheid en liefelijke welsprekendheid maakte denzelve de bitterste artsenijen zoet. Des avonds spon zij in den kring der maagden: en dikwijls nog laat in den nacht, wanneer de maan in het venster scheen, zat zij in de eenzame kamer, speelde op de fluit, en zong een godsdienstig lied daarbij. Zij hield ook in alles goede orde en reine zeden, en vorderde van hare onderhebbende niets onregtvaardigs.

De huismeester dien de graaf al het zijne overgegeven had, heette *Golo*. Hij was een sijn welgemaakt man; hij wist door zijne vleijende taal en door zijn behagelijk gedrag, bijna iedereen voor zich in te nemen: doch het was een man zonder geweten en zonder godsvrucht. Zijn voordeel en zijn vergenoegen ging bij hem boven alles. Of dat, wat hij deed, goed en regtvaardig was of niet, daar bekommerde hij zich in het geheel niet om, als het hem maar nuttig en aangenaam was. Dadelijk na het vertrek van den graaf, begon hij den gebiedende heer te spelen. Hij kleeedde zich prachtiger dan de graaf, gaf groote tafels, stelde elken dag eene andere vermakelijkheid in, en bragt op zoodanige wijze het goed van zijnen heer, door. Daarbij bejegende hij alle getrouwe dienaars van den graaf met trotschheid; trok ook den geringsten daglooncr het welverdiende loon af, en liet ook den armen geen stukje brood toekomen. Jegens *Genoveva* had hij tot nu toe, de diepste eerbiedigheid bewezen; en zijne vriendelijkheid en dienstbaarheid jegens haar, was zonder grenzen. *Genoveva* bejegende hem altijd met ernstigheid en achting; liet zich nooit in een gesprek met hem in, en herinnerde hem steeds aan zijnen pligt. In den beginne scheen hij haar te gehoorzamen, en zocht zijne misslagen voor haar, op het zorgvuldigste te verbergen. Doch nu en dan nam zijne stouthed toe, en ten laatste werd hij zoo onbeschaamd, dat hij aan haar

de schandelijkste voorstellingen deed, die men aan eene eerbare vrouw of maagd nimmer doen zoude. Zij wees hem met alle afschuw en ongenegenheid af; maar niets had invloed op het booze hart van *Golo*. Toen hij eindelijk zag, dat hij zijn oogmerk niet konde bereiken, begon hij *Genoveva* grimmig te haten, en besloot om haar te verdueren.

Genoveva, die niets goeds voorzag, schreef aan den graaf, schilderde *Golo* volmaakt overeenkomstig de waarheid af, en verzogt met de smeekende bede, om dit gevaarlijk mensch van haar te verwijderen.

De kok van den graaf een zeer opregt man, die niets anders dan het welzijn van zijnen heer zocht, en de booze aanslagen van *Golo* zoo goed als hij kon wederstreefde, heette *Drako*. Deze ondernam het, om den brief van de gravin, door een vertrouwd man, heimelijk naar den graaf te zenden. Dan den listigen *Golo* was dit niet verborgen gebleven. Op het oogenblik dat *Genoveva*, 's morgens vroeg in hare kamer aan *Drako* den brief overgaf, trad *Golo* meteen ontbloot zwaard binnen, stak den armen onschuldigen *Drako* voor hare oogen ter neder, en hief een vreeselijk geschreeuw aan. Allen liepen in het slot ijlings te zamen, zagen de gravin onsteld en sprakeloos van schrik in eenen stoel nedergezonden, en *Drako* in zijn bloed zwellende, voor hare voeten liggen. *Golo* bragt nu tegen de edele, onschuldige gravin zulke schandelijke leugens ten voorschijn, dat alle knegten en meiden, die in het slot waren, daarover schaamrood werden. Hierop zond hij dadelijk eene bode met dezelfde leugenachtige eerschende brieven, naar den graaf af, klaagde *Genoveva*, de vroomste en onschuldigste der vrouwen, als eene trouwelooze echtbreekster aan, en liet haar intussen in den diepsten toren van het slot werpen.

Golo kende den gemoedsaard van zijnen heer zeer goed. Hij wist dat de graaf wel zeer edel gezind, regtvaardig, medelijdend en grootmoedig was; maar wist ook dat hij bij alle zijne voortreffelijke eigenschappen zijne neiging tot eenen snellen opvliegenden toorn niet konde beheerschen. „En” zeide daarom

de boosvigt, „eene eenige onbeheerschte neiging van eenen, ook nog zoo voortreffelijk ken man, is even als een ring in den neus van eenen walvisch. Men kan hem daarbij bestieren, waarheen men hem hebben wil.” Golo rekende er dus zeker op, dat de graaf in den eersten aanval van toorn het bevel wel zoude geven om *Genoveva* te vermoorden.

Als boosheid woedt moet onschuld lijden; De wreedheid moog zich dan verblijden.

De toren die tot eene gevangenis voor misdadigers bestemd was, en dien het volk den armen zondaarstoren noemde, was de verschrikkelijkste onder al de torens van het slot. *Genoveva* konde nooit zonder eene geheime vrees en zonder het hartelijkste medelijden, over de arme gevangenen, daarin waren denzelfden voorbijgaan. En in het onderste van dezen toren lag zij nu zelve! hare gevangenis was zoo koud, bedompt en afzigtelijk als eenen dooden gewelf. De muren waren zwart graauw, en door de vochtigheid op vele plaatsen groen uitgeslagen. De grond was met roode tichelsteenen bevoerd. Nooit scheen er de zon, noch de vriendelijke maan in. Het weinige daglicht, dat door een klein zwart ijzeren traliewerk inviel, en *Genoveva's* helder blinkend wit gewaad aanduidde, diende alleen daartoe, om de pkeiligheid van dit ver-

schrikkelijk oord zichtbaar te maken. Dag en nacht zat zij nu op een weinig stroo. Nevens haar stond een aarde-kruik met water en een weinig grof zwart brood: dit was al haar voedsel. Hare oogen en wangen werden door het veelvuldige weenen allengs geheel gevond.

Maar zoodra zij van de eerste bedwelming der schrik en der smart zich hersteld had, vouwde zij met eene gloeiende vurigheid hare handen, zag ten hemel en bad: „O, Gij goede Vader, in den hemel! Hier zit ik diep onder de aarde, en zie tot U. Ik ben thans geheel verlaten. Ik heb niemand meer, dan U. Geen medelijdend oog ziet mijne ellende. Mijne stem bereikt geen oer der menschen. Maar Gij ziet mijne tranen en hoort mijne zuchten! Gij zijt overal tegenwoordig! Gij zijt ook hier op deze donkere plaats! Mijn vader en mijne moeder weten niets van mij, en mijn echtgenoot is verre van mij verwijderd. De liefderijke hand van al mijne vrienden kan mij niets helpen: maar Uw arm is niet verkort; Gij kunt de deur van mijne gevangenis openen. O, beste Vader, erbarm u toch over mij!” Dan zat zij weder op nieuw, door smart geheel bedweld, stom en zonder tranen ter neder. „O, hoe gelukkig” zeide zij, „zijn toch de arme menschen, in vergelijking van mij! Zij zien toch den schoonen blaauwen hemel en de liefelijke groene weilanden! O, dat ik in plaats van eene hertogelijke prinses, een arm herdersmeisje, of in plaats van eene gravin, eene bedelaarster ware, — hoe wel zoude het mij dan zijn. Ach! mij is alles ontnomen, en ik heb in het geheel niets meer! Zelfs de zon, die hare liefelijke en verkwikkende stralen over al het geschapene verspreidt, heeft voor mij hare innerlijke waarde verloren. — Doch” vervolgde zij met schreijende oogen. „Gij zijt nog mijn God! o, wees dan ook mijne zoon! Ja, zoodra als ik aan U gedenk, dan wordt het weder helder in mijne ziel, en mijn van jammer, als van eene doodelijke koude verstijfd hart, outdooit weder door de tranen.”

Thans kwamen haar de woorden van den eerwaardigen bisschop in de gedachten. „Dat

„is dus” riep zij, en zag de gevangenis in het rond — „dat is dus het geluk, dat gij mij beloofd, vrome man! Verre van eene poort van bloemen, wagte dezé donkere kerker op mij. Doch” vervolgde zij, daar „Gij, o God! mij in deze gevangenis liet komen, zoo moet het voor mij goed zijn. Ja, gij zondt dit lijden alleen uit liefde: al de rampen die ons treffen, zijn slechts verborgene weldaden; ook onder dit ongeluk is enkel geluk en zegen verborgen — zoo als uwe hand in de bittere schalen menige vrucht van eene zoete kern heeft opgesloten. Zoo wil ik dan dit lijden van uwe Vaderlijke hand, getroost aannemen. Op U alleen wil ik zien en niet over mijnen vervolger klagen. Gij

„weet het Heer! hier ben ik! Maak het met mij, zoo als Gij wilt. Maar uwe genade alleen! Tegen Uwen wil kan mij geen haar gekromd worden.” Nadat zij dus gebeden had, ondervond zij een grootere troost. Het was haar niet anders, als of eene stem tot haar binnenste zeide: „Wees wel gemoed *Genoveva!* gij „moet, wel is waar, nog veel lijden, maar „niet al uw lijden redt u de Heer. Gij zijt „thans in de oogen der menschen eene mis- „gadige, — maar uwe onschuld zal eenmaal „nog sterker schitteren dan de zon.” En hierop viel zij in eene verkwikkende sluimering.

GENOVEVA wordt in de Gevangenis moeder; — bekommt berigt van hare nabij zijnde dood.

Het dankbaar hart is regt bewogen, Als onheil treft op valsche logen.

Genoveva zat gedurende eenige maanden in de gevangenis. In deze langen tijd kwam geen mensch bij haar, als *Golo*, die haar zijne schandelijke voorstellingen zonder ophouden herhaalde, en haar thans onder deze voorwaarde eene verklaring tot eer en de bevrijding uit de gevangenis beloofde. Dan

Genoveva sprak tot hem: „Liever voor de „mensen eerloos schijnen, dan het inder- „daad te zijn. Liever in het onderste ge- „deelte van dezen toren versmagten, dan „mij door eene euveldaad op een konings- „troon te verheffen.”

Haar lijden werd intusschen nog grooter. Spoedig na het vertrek van haren gemaal, werd zij tot de verrukkende zekerheid gebracht, van moeder te worden. Dit oogenblik was thans daar — en zij werd moeder van eenen zoon. „O gij, lief kind!” zeide zij „en drukte het met bevende armen aan hare „borst, gij zijt thans hier, en in dit ver- „schrikkelijk oord aanschouwt gij de wereld. „O kom hier aan mijn hart, opdat ik u ver- „warme! Ach, uwe arme moeder heeft niet „een windsel om er u in te wikkelen, geen „mensch reikt u ook eenen lepel vol warme „soep toe. Ach! hoe kan uwe zieke uitge- „teerde moeder u voeden! Hier in deze schrik- „kelijke verblijfplaats, is niet eens een plaatsje „waarop ik u kan nederleggen, dan de koude „harde steenen vloer. Onder deze donkere „vochtige gewelven, waarvan zonder ophou- „den het water nederdruppelt, moet gij van „de vochtigheid en de koude omkomen. O „gij steenen hier boven, waarom bevochtigt

„gij mijn kind met deze nedervallende druppen? Zijt gij ook zoo onbarmhartig als de menschen? Dan neen, vergeeft het mij! gij stomme muren! hebt meerder gevoel: gij kunt de ellende van mij en mijn kind niet meer aanzien, gij treurt en weent met mij.”

Hierop zag zij ten hemel, hield haar kind met bevende handen in de hoogte, en zeide met tranen: „O God! Gij hebt mij dit kind geschouwen! Gij hebt het, het leven gegeven! Het is uwe gaaf. Het behoort aan U! Aan U zal het geheel zijn toegewijd! Ja” vervolgde zij — „het aan u toe te wijden, zij mijne eerste bezigheid. Ik kan het niet naar uwen heiligen tempel zenden; maar Gij zijt ook hier tegenwoordig: en waar Gij zijt, daar is uw tempel. Er is hier geene vriendelijke hand, die het uit den doop heft, geen priester die den vader en de doopborgen aan hunne plichten herinnert. Ik, uwe moeder, wil dus de plaats der doopborgen, vader en priester te gelijk bekleeden. Ik beloof U dus hier plegtig, o God! wanneer Gij mij nog zoo lang in het leven wilt laten, dat ik dit kind in het heilig geloof aan U, o Vader, aan uwen Zoon, aan uwen Geeste, in de kennis van U en in de heilige hefte tot U, en tot alle menschen zal opvoeden, en als een dierbaar toevertrouwd kleinnood voor het kwade zal trachten te bewaren; opdat ik het U (ten jongsten dage,) zuiver en onbevlekt van zonden en misdaden teruggeve, en ik alzo in mijne rekenschap voor U moge bestaan.” Nu bad zij nog lang in stilte, greep toen naar de waterkruik, doopte het kind, en gaf het den naam van *Smartenvrijk*; „want,” zeide zij, onder smarten en tranen kwaamt gij ter wereld. . . . *Smartenvrijk* zal dus uw doopnaam en tranen van uwe moeder zullen u peete geschenk zijn.”

Hierop wikkelde zij het kind in haren voorschoot, en legde het op haren schoot. „Zoo” zeide zij, „hier op dezen schoot zal uwe wieg zijn.” Dan zag zij weemoedig op het kleine stukje hard, zwart brood, dat nevens haar lag, en zeide: „Dit, gij arm kind, dit zal dus in het vervolg uw voedsel zijn! Het is wel

hard en raw, en is voor mij naauwelijks toereikende, maar wees getroost, de tranen van uwe moeder zullen het doorweken, en onder Gods zegen is het voor mij en u genoeg!” Zij kaauwde het harde brood klein, en voedde daarmede haar kind.

Als nu eens haar kind zeer zag op haren schoot sliep, boog zij zich over hetzelfde en zuchte: „O God! zie toch op het arme kind, dat hier op mijnen schoot ligt, neder! Ach, een bloem zal in deze donkere koude gewelven, zonder zonnenschijn en warmte, zonder verfrissende lucht, weldra glans en kleur verliezen, en bleek en zwak worden. Ach! hoe zal deze teedere plant hier groeijen. O God! laat haar niet zoo ellendig onkomen. O, hoe bemin ik dit kind! — hoe gaarne gaf ik mijn leven voor hetzelfde! Maar gij bemind het nog meerder dan ik. Gij bemind mij — bemind alle menschen meer, dan eene moeder haar kind. Ja,” zeide zij met eene luide en bewogene stem, „Gij hebt het zelf gezegd: wanneer ook eene moeder haar kind konde vergeten, zoo zoudt Gij het toch niet verlaten.” Terwijl *Genoveva* zoo luidesprak, ontwaakte de kleine en lachte voor den eersten keer vriendelijk tot zijne moeder; *Genoveva* lachte ook voor den eerste maal in hare gevangenis. „En gij lacht, lief kind?” zeide zij, en drukte het aan haar hart. „Gij schroomt, de verschrikkelijkheid van dit oord niet? Ja, lacht slechts! uw lagchen zegt mij meer dan duizend woorden. Het is mij, als vildet gij zeggen: moeder! ween niet en wees verheugd! gij zijt wel arm, maar God is rijk. Gij zijt hulpeloos, maar God is een magtige helper. Gij bemind mij wel regt, maar God bemind u en mij nog meer. Ja, lach lief kind, lach! zoo lang als gij lacht kan uwe moeder niet meer weenen.”

Na eenige dagen kwam *Golo* weder. Met een wild en vervaard gezigt trad hij voor haar: „nu is het lang genoeg,” zeide hij, „wanneer gij eene gekin blijft, en uwe deugd-zame grillen niet opgeven wilt, ontfem u dan ten minste over uw kind; want wanneer gij niet naar mijnen wil wilt *leven*, zoo moet gij *sterven*, en uw kind daarbij.” *Genoveva*

antwoorde zeer gerust en zonder vrees: „Lieve, ver duizendmaal sterven, dan iets inwilligen, waarover ik mij voor God, mijne dierbare ouders, mijnen gemaal en alle goede menschen schamen moet.” *Golo* wierp haar een woedende blik toe, keerde zich door toorn geheel opgeblazen om, en sloeg de ijzeren deur met zulk een geweld achter zich toe, dat de grondvesten van den kerker schenen te wankelen, en dat het donderende gedruis nog lang in de gewelven naklonk.

Omstreeks middernacht klopte op eens iets aan het kleine venstertje der gevangenis. „O lieve gravin! waakt gij nog?” riep eene zagte klagende stem. „O wat moet ik u zeggen. Ach God! Ach God! Ik kan door het weenen niet spreken. Ach, die goddelooze *Golo*! God straffe hem, en werpe hem in het onderste der hel — de roekeloze booswigts...”

„Wie zijt gij dan?” vroeg *Genoveva*, stond op en ging naar het ijzeren traliwerk. „Ik ben de dochter van den torenwachter,” antwoorde de stem. „Kent gij *Bertha* niet, die reeds zoo langen tijd ziek is, en die gij in haar ziekbed zoo veel goeds gedaan hebt. Ach, ik heb u zoo lief, en kon ik u ook dankbaarheid bewijzen. Maar ach! ik breng u een verschrikkelijk berigt; nog in dezen nacht moet gij sterven, de graaf wil het al; dus; want hij houdt u werkelijk voor de schandelijkste echtbreekster, voor welke *Golo* u uitgaf: dit heeft hij aan *Golo* geschreven. De moordenaars zijn reeds besteld; zij moeten u onthoofden. Het is zeker zoo. Ik heb het zelfs gehoord, hoe *Golo* methun afsprak. En ach! — uw kind moet ook sterven: want de graaf wil het voor zijnen zoon niet erkennen. Ach, mij liet de angst niet rusten. Ik kon van nacht geen oog toe doen. Zoo dra alles sliep, stond ik uit mijn ziekbed op, en beproefde het, om bij u neder te dalen: want ach! ik konde niet meer leven, zoo ik u niet nog eenen keer sprak, van u geen afscheid nam, en u voor uwe liefde, aan mij bewezen, niet nog eens bedankte! Wanneer gij somtijds nog iets te bestellen

„hebt, of soms iets op uw hart hebt, vertrouw het dan aan mij, opdat alle uwe geheimen met u in de aarde niet bedolven worden, en ik nog eens uwe onschuld bewijzen kan.”

Genoveva verschrok vreeslijk, en kon door den schrik een poos tijd niet spreken. Eindelijk zeide zij: „Lief kind, weest zoo goed, en breng mij licht, inkt, pen en papier.” Het meisje bracht het, en *Genoveva* begon te schrijven; maar dewijl er geene tafel, noch eenen stoel was, zoo schreef zij op den grond den volgenden brief:

„Bemide Echtgenoot! Hier op den koude steenen vloer van mijne gevangenis liggen, de, schrijf ik nog aan u. Wanneer gij dit blad zult lezen, verrot mijn ligchaam reeds sedert lang in het graf. Binnen weinige uren, sta ik voor den regterstoel voor God. Ik ben als een misdadigster ter dood veroordeeld; maar God weet dat ik onschuldig sterf. Dit belijde ik u voor zijn heilig aangezicht, en op den rand der eeuwigheid. Geloof mij ik ga met geen leugen uit de wereld.”

„Ach, beste Echtgenoot, het is mij thans om u leed. Ik weet het, gij moet verschrikkelijk bedrogen zijn geworden, anders konden de gij uwe *Genoveva* en uw kind niet laten dooden; maar wanneer gij het bedrog eenmaal inziet, o bekommer u dan niet te zeer. Gij bemide mij altijd. Gij zijt aan mijne dood niet schuldig! Het is de beschikking van God!”

„Maar bid God toch uwe overijling af. Veroordeel niemand meer, eer gij hem gehoord hebt. Laat dit uw eerste overleef oordeel, ook uw laatste zijn. Vergoed deze eenige booze daad, ofschoon gij het geringste aandeel daaraan hebt, door duizend goede en edele daden; dat is het beste wat gij nog kunt doen. Treuren en zich kwellen helpt niets: en denk dan ook dat er een hemel is; daar zult gij uwe *Genoveva* wederzien; daar zult gij hare onschuld en trouw erkennen; daar zult gij ook uwen zoon, dien gij hier niet zaagt, voor den eersten keer aan-

„schouwen; daar zullen ons geen booze menschen van elkander scheiden!”

„Doch mijne oogenblikken op aarde zijn nog zeer weinige; ik heb mijnen laatsten pligt vervuld, en aan u mijne onschuld be- wezen.”

„Ik dank u ook nog voor alle liefde, die gij mij in betere dagen bewezen hebt, en neem de liefde jegens u met mij mede in het graf.”

„Neem gij mijne goede ouders aan. Weest jegens hen eene goede Zoon. Troost hen in hunne jammeren. Ach, ik kan hun niet meer schrijven; want mijn uur nadert: maar zeg hun, dat hunne *Genoveva* geene echt- breekster was — dat ik onschuldig stierf — dat ik in het uur des doods nog aan hen dacht — dat ik hen voor alles, wat zij aan mij gedaan hebben, hartelijk bedank.”

„*Golo*, de arme verblinde dwaas, dood dien niet in uwen toorn. Vergeef hem, zoo als ik hem vergeef. Hoort gij? Ik bid u daarom. Ik wil geen enen ouden haat met mij in de eeuwigheid mede nemen, en wegens de mij aangedane beledigingen, moet geen druppel bloeds vergoten worden.”

„Betoon ook op diegenen, die mij zullen onthoofden, geen enen haat, om dat zij mij onschuldig dooden: maar bewijs hun en de hunnen veel liever alle goed: want zij konden er niets tegen doen, en deden het zeker ongaarne.”

„De goede onschuldig vermoorde *Drako*, was een van uwe beste dienaars. Zorg voor zijne nagelatene weduwe, en weest eenen vader voor zijne arme wezen. Dat zijt gij hun schuldig; want zijne aangekleefde- heid aan u, was eigenlijk de oorzaak van zijnen dood: hij stierf voor u. Vergeet ook niet, om hem openlijk en plegtig voor on- schuldig te verklaren.”

„Beloon het goede kind, dat u dezen brief geeft. Zij alleen was mij getrouw, toen alles tegen mij was; of, het was veel meer uit vrees voor *Golo* dat zich iemand van de mijnen, om zich de zaak aan te trekken, vertrouwdc.”

„Weest voor uwe onderdanen een mildadig

„heer. Leg hun geene te groote lasten op. „Zorg dat zij regtvaardige ambtenaars, waar- „dige geestelijken en bekwame geneesheeren „hebben. Hoor ieder zelf aan; die eenige „bezwaarnissen voorstelt of u eenen nood te „klagen heeft. Weest bijzonder jegens den „armen mildadig. Ach, ik dacht de moeder „van uwe onderdanen te zijn en hun nog veel „goeds te doen: doet gij het nu. Er rust „thans op u eene dubbelde verpligting.”

„En nu zeg ik u mijn laatste vaarwel. O, „treur toch niet te veel over mij, beminde „Echtgenoot! Ik sterf gaarne: want kort en „vol ellende is dit leven; en ofschoon ik even „als eene zondares ben, zoo sterf ik toch in „alle die stukken, daar *Golo* mij van be- „schuldigde, zoo onschuldig als mijn Verlos- „ser.... Hij zal mijne ziel genadig zijn! „Nog eens, leef wel en bid voor mijne afge- „scheidene ziel. Ik scheid met een verzoend „lieferdijk hart, en ben nog in den dood — „uwe getrouwe gemalin *Genoveva*.”

Dezen brief schreef *Genoveva* onder een vloed van tranen. Inkt en tranen stroomden daarin zoo onder elkander, dat men denzelve nauwelijks lezen kon. Zij gaf hem nu aan het meisje, en zeide: „Bewaar dezen brief „als een kleinood, en toon hem aan geen „mensch: en wanneer mijn gemaal uit den „krijg terug komt, geef hem dan den brief in „zijne hand.” Nu nam *Genoveva* haar paret- snoer van haren hals, en zeide: „Bemind „kind! neem deze paarden voor uwe getrou- „we, medelijdende tranen aan: zij waren „mijn bruidstuk, en kwamen sedert den tijd „dat ik dezelve van mijnen Echtgenoot ont- „ving, bijna nooit van mijnen hals; zij zul- „len nu uwe bruidschat zijn, en zijn vele „duizenden waardig: maar vertrouw daarom, „omdat gij nu rijk zijt, niet te veel op het „aardsche; denk dat uwe gravin, die deze „paarden om haren hals droeg, nu weldra „met een zwaard doorneden zal worden. „Leer van mij, dat men zich op de beste men- „schen niet verlaten kan. Ach, ik dacht „niet, dat zelf diegene, welke mij deze paar- „len tot een halssieraad gaf, dezen hals zou- „de afhouwen. Vertrouw daarom op God

„alleen; gaat nu heen blijft vroom en goed; „mij tot de eeuwigheid voorbereiden. — Leef „Ik moet mijn hart thans tot God keeren, en „wel!”

GENOVEVA wordt naar de geregtplaats gevoerd.

Om dardelheid maar bot te vieren,
Moet list op braafheid zegevieren.

Juist toen het meisje *Genoveva* verliet, kraakten de ijzere deuren van de gevangenis, met geraas gingen zij open, en twee geharnaste mannen traden binnen. Den een hield eenen brandende pekkakel in de hand, en den anderen droeg een groot ontbloot zwaard onder den arm. *Genoveva* knielde met haar kind op de armen, en bad. De beide mannen zagen haar bij het licht van den fakkel knielen. „Sta op, *Genoveva*!” zeide hij, die het zwaard droeg en de scherptegter was, met eene barsche stem, „neem „uw kind mede en volg ons!” *Genoveva* riep: „God weest mij genadig! Ik sta in uwe „hand!” — Zij stond op en volgde hen. De weg die zij gingen, liep door eenen langen onderaardschen gang, welke bijna geen einde had. De man met den fakkel ging voor, die met het zwaard achter haar, en een groote harige hond begeleide hen. Eindelijk kwamen zij aan eene groote ijzere deur; en de man, die vooruit ging, stak den sleutel in dezelve

en blies den fakkel uit. De deur ging open en nu waren zij onder den vrijen hemel, bij een groot woud of bosch. Het was eene heldere herfstnacht. Den hemel was vol sterren. De maan neigde na haren ondergang, en de wind woede koud. Geen van de twee mannen sprak een enkel woord. Zij voerde *Genoveva* verre — verre in het bosch. Nu kwamen zij op eene opene plaats, die rondom met hooge zwarte dennen, sombere olmen en trillende espen omgeven was. Toen zeide de man, die het zwaard droeg met eene stuursche stem: „houd op *Genoveva*! „en kniel neder!” *Genoveva* deed zulks. „Geef nu ook uw kind hier. En gij, *Hen- „drik*, bind haar intusschen de oogen,” vervolgde hij, nam toen het kind bij de armpjes en hief het zwaard in de hoogte; doch *Genoveva* sloot haar kind in de armen vast, zag ten hemel en riep met luide stem: „O „God, laat mij sterven: doch red mijn kind!”

„Maak geene omstandigheden!” zeide de stuursche man. „Wat ons geboden is, moet „geschieden: geef hier!”

Maar *Genoveva* ging weenende en klagende voort met spreken: „O gij beminde mannen! „kunt gij dit arm, onschuldig kind vermoor- „den? Wat heeft het misdreven? Wanneer „heeft het kwaad gedaan? Vermoordt mij, „ik wil gaarne sterven! Ziet daar mijnen „ontblooten hals! Doch laat mijn kind leven! „Brenge het bij mijne ouders! Maar wanneer „gij dit niet durft, zoo laat dan niet om mij, „maar om mijn kind, ook mijn leven. — Ik „wil dit bosch gaarne in mijn geheele leven „niet verlaten, en dus nooit weder onder de „mensen komen. Ach! ziet, ik uwe vrouw „en gravin! kniel voor u, en omarm smee- „kend uwe knien. Wanneer ik u iets kwaads „misdreven heb, dood mij dan; wanneer ik „eenige misdaden begaan heb, brengt mij „dan om het leven; doch ik weet dat ik on- „schuldig ben. O het berouwd u zeker eens,

„wanneer gij thans mijne tranen niet acht. Weest barmhartig met mij, zoo zal het God ook eens met u zijn! Laat tijdelijk loon u tot geen booze daad verleiden: want hare straf is eeuwig. Vreest God toch meerder dan de menschen. Of wilt gij *Golo* werkelijk hooger achten dan God? Vergiet dan geen onschuldig bloed; want het bloed der onschuld roept wraak ten hemel, en een moordenaar heeft geene rust.”

„Ik doe niets,” zeide de man met het zwaard, „dan dat, wat mij bevolen is. Of het regt of onregt is, dat moet *Golo* en de graaf verantwoorden.”

Doch *Genoveva* ging voort met bidden en smeeken. „O ziet toch naar den hemel!” zeide zij. „Ziet daar de maan! Ziet, zij verbergt zich achter de dennen, als kunnende zij de daad, die gij voornemens zijt om te doen, niet aanzien! Ziet toch, hoe bloedrood zij ondergaat! O, zoo dikwijls als gij haar in het vervolg zoo ziet ondergaan, zal zij u aanklagen, omdat gij onschuldig bloed hebt vergoten! Ja, wanneer zij ook hoog aan den hemel staat, en voor alle menschen helder en glansrijk schijnt, zal zij u toch bloedrood voorkomen. O, hoort toch! Hoort, er verheft zich een wind! Hoort gij niet hoe vreesselijk de boomen ruischen, en hoe hard de bladeren ritselen! De geheele natuur ontzet zich over den moord der onschuld. O, in het vervolg zal ieder ruischend blad verschrikken! Ziet de sterren hier boven! Hoe ziet den hemel met duizenden oogen op u neder. Kunt gij onder den hemel van God, zulk eene gruweldaad begaan? Denkt, daar boven de sterren is een God, voor wiens oordeel gij eens moet staan! O, Gij Vader der weduwen en wezen! o doorweek de harten van deze mannen, die ook vrouwen en kinderen hebben, en hond hunnen arm toch terug, opdat zij eene arme moeder en haren kermende kleinen verschonen, en deze zware bloedschuld niet op zich laden.”

De eene man die steeds gezwezen had, wiesch zijne tranen af, en zeide tot den anderen: „*Koenraad* mij breekt het hart, wij

moeten haar in het leven laten. Wanneer gij bloed wilt vergieten, steek dan liever het zwaard *Golo* in de borst: hij is de schuldige, maar zij heeft in haar leven niets dan goed gedaan. Denk toch eens aan al het goede, dat zij u in uwe laatste ziekte bewezen heeft.

„Zij moet sterven,” zeide *Koenraad*, „er helpt niets aan mijn lieve *Hendrik*! Het is mij ook hard om haar om te brengen; maar wanneer wij haar laten leven, dan moeten wij beiden sterven: en het helpt immers niets, *Golo* zal haar toch wel weten te vinden; en boven dat, moeten hare oogen, tot kenmerken dienen, dat wij haar om het leven hebben gebragt.”

„Wij willen haar toch in het leven laten,” zeide *Hendrik*, „en de zaak op deze wijze behandelen: wij laten haar, opdat wij niet verraden worden, zweren, om altijd in dit bosch te blijven; en aan *Golo* brengen wij de oogen van uwen hond. — Ik wed, dat het booze geweten het zoo stipt niet zal nazien; en het bedrog zal hem wel onbekend blijven. — Maar, is het zoo niet, het valt u hard om uwen hond te dooden? — Maar bedenk toch *Koenraad*! zoude onze beminde gravin en onze jonge graaf; zoude deze ongelukkige moeder en haar onschuldig kind u niet meer waardig zijn, dan... God vergeeft het mij! — uw hond? *Koenraad*, weest toch geen onmenschen!”

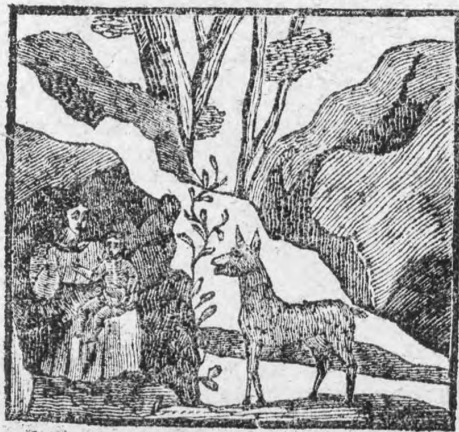
„Dat ben ik niet,” zeide *Koenraad*. God weet het, nog nooit was mijn ambt zoo zwaar; doch *Golo* wordt razend, wanneer...! „Weg met uwen *Golo*,” zeide *Hendrik*. „De onschuld het leven te schenken, is in het algemeen iets goeds. En een man moet voor het goed doen niet vrezen, maar ook iets wagen. Wanneer wij voor het tegenwoordige eenig ongemak op ons halen — wat is het dan toch? Het mag lang of kort duren, het brengt toch goede vruchten voort!”

De harde man zeide eindelijk: „Het zij zoo! Wij willen het wagen.” Hij zeide: „dadelijk aan *Genoveva* eene verschrikkelijken eed, om haar geheele leven nooit weder uit dit bosch te komen; en zij moest

hem ieder woord naspreken. *Hendrik* moest hem ook op zijn zwaard zweren om geen enig mensch een woord van haar te zeggen, en haar ook nooit in de wildernis te bezoeken. — Nu voerde *Koenraad* met zijnen medehelper, om zeer zeker te zijn, haar nog eenige mijlen verder over bergen en over dalen in het verschrikkelijkste oord der wildernis, waar nog nooit een menschelijk wezen gewandeld had. — Daar zonk zij eindelijk kragteloos en onmagtig onder eenen denneboom neder. De mannen lieten haar leggen, en gingen hunnen weg. Slechts den een zag nog eens met betraande oogen om, en zeide: „God zal zich over u erbarmen, en voor u en uw arm kind verder zorgen; want wanneer Hij niet barmhartiger was dan de menschen, dan ware het rampzalig.”

Toen zij in het slot terug kwamen, zat *Golo* als een twijfelaar in zijne kamer en

GENOVEVA en haar kind worden door eene Ree van den hongersnood gered. — Het eenzame leven en Moederlijke vreugde van *GENOVEVA* in de wildernis.

Hij, die het al van spijs voorziet, Begeest, verlaat de braven niet.

Genoveva bleef langen tijd in onmagt onder den denneboom liggen. Eindelijk ont-

had zijn hoofd in zijne hand gestort. „Wij brengen u de oogen!” zeide *Koenraad* terwijl hij aan de kamerdeur staan bleef, en de oogen van den hond in de opene hand vertoonde. „Ik wil dezelve niet zien!” — riep *Golo* met eene woeste stem, sprong op, en greep naar zijn zwaard, zeggende: „Wanneer gij nog eens den naam van deze ongelukkige slechts noemt, dan trek ik mijn zwaard uit en stoot u ter neder. Ga dadelijk uit mijne oogen en kom nooit weder onder mijn aangezicht! — Dat is toch wonderlijk,” zeide de booswigt dan bij zich zelve, „voorheen scheeh mij de wraak aan *Genoveva* zoo zoet, en thans is zij mij zoo verschrikkelijk bitter, dat ik een' vinger van mijne hand gaf, indien ik hetgeen geschied is, als niet gebeurd, konde herstellen. Ach, wie zijne hartstogten volgt, die vindt zich toch op het einde in alles bedrogen!”

waakte zij, en zag zich met haar kind in het wilde bosch alleen. De geheele hemel had zich intusschen met wolken ontogen. De maan was langzaam onder gegaan, het was zeer donker, en een vreesselijke storm hilde door de boomen. Boven haarschreeuwde een uil, niet verre van haar liet een wolf zich hooren, zij trilde van vrees.

„O God! o God!” riep zij, „welk eene ontroering bevangt mij. Doch, Gij zijt ook hier bij mij. Voor U is de nacht helder. Gij ziet mij! Waar geen mensch is, daar zijt Gij, Gij verlaat hen niet, die op U vertrouwen. Gij hebt mij en mijn kind — oneindige dank zij U daarvoor! — uit de handen der menschen gered. Gij zalt ons door geene wilde dieren laten onkomen. „Op U wil ik vertrouwen en niet vrezen!”

Zij bleef nu met haar kind op den schoot, onder den boom zitten, vouwde hare handen te zamen, zag met stille tranen naar den hemel en wagte, tot dat den dag aanbrak. Doch er ontstond voor haar op nieuw ellende,

het was een betrokkene nevelachtige herfsmorgen. Het geheele oord in den omtrek was ruw, wild en verschrikkelijk om aan te zien. Overal waren niets dan kaale rotsen, zwarte denneboomen, doornen en jeneverbesenstruiken. De morgenlucht woei snijdend koud — en eindelijk begon het zeer geducht te regenen en te sneeuwen. *Genoveva* beefde van de koude, en haar bemind kind begon door de ongemakken, de natheid en den honger luide te weenen. Zij zocht overal in het rond, een' kollen boom of eene steengroef tot afdak, en eenige wilde boomvruchten tot voedsel; maar nergens vond zij een droog plaatsje — nergens aan de half onthladerende struiken slechts ééne bes. Toen graafde zij met hare teedere vingers op den harden, reeds bevrorenen grond eenige wortelen uit; en de sneeuw werd door haar bloedrood ge-vervd. Deze wortelen kaaude zij nu, en gaf dit voedsel aan haar kind te eten.

Daarop ging zij, zoo vermoed en krachteloos zij was met haar kind op den arm, in sneeuw en regen door het verschrikkelijke bosch nog verder, zonder te weten waarheen. Toen zij andermaal eene rots overgeklimmen was, zag zij onder, tusschen de ruwe rotsen een klein, smal weilandje. Zij klom naar beneden in eene rots, die dicht met denneboomen begroeid was, en toen zag zij onder de overhangende takken eindelijk eene kleine opening. Deze opening vertoonde een hol, dat ruim genoeg was, om des noods twee of drie personen te kunnen herbergen. Niet verre van daar stroomde eene bron, zoo helder als kristal, die uit de rotsen haren oorsprong nam. Eene soort van pompoe-nenboomen steeg van de rotsen in de hoogte; doch hunne bladeren waren verdord, en der-zelver half verrotte vruchten lagen op den grond verstrooid, en waren niet om te eten.

Genoveva ging met haar kind in het hol. Hier was zij eindelijk voor den wind en den regen beschermd: doch nog altijd sidderde en beefde zij van de koude. Het was thans middag; den honger kwelde haar verschrikkelijk, en haar kind begon ook weder van den honger te weenen. Toen knielde zij in

het hol neder, legde haar kind voor zich op den grond, zag door de opening van het hol naar den hemel, vouwde de handen en bad: „O, Gij goede Vader in den hemel! Zie toch neder op eene weenende moeder en haar versmachtend kind! Gij voedt ook in de ruwe jaargetijden de raven, die op de hooge rotsen rondvliegen. Gij vergeet de wormpjes niet, die hier aan de wanden der rots kruipen, en laat hen ook in den winter een vezeltje groene mos vinden. Gij kunt ook mij en mijn kind in deze wildernis onderhouden, en voor ons uit deze steenen brood maken. Neen, Vader! Gij kunt — Gij zult ons niet versmagten laten! Gij hebt ons eene woning laten vinden! Gij zult ook voor voedsel zorgen.”

Ziet, op eens verdeelden zich de wolken en de zon scheen zagt en verwarmend in het hol. Het ritselde eenigzints in het afgevallen loof — en plotselijk stond er eene Ree voor het hol: en daar zij nooit door de menschen was vervolgd geworden, zoo was zij in het geheel niet schuw. Zij kwam in het hol, dat hare gewone verblijfplaats was, zonder vrees binnen, en bleef voor *Genoveva* staan. *Genoveva* schrok in het eerst voor het dier; maar allengs werd zij vrijpostiger en streelde hetzelve. Het dier scheen wegens de vriendelijkheid niet geheel zonder gevoel te zijn. Nu kwam *Genoveva* op de gedachte, om zich en haar kind met de melk van dit dier te voeden. „O God, waartoe dwingt de nood eene arme moeder!” zeide zij, en liet het kind aan de Ree zuigen. De Ree, wier jongen door eenen wolf verscheurd waren, en van de overvloedige melk gekweld werd, liet dit gaarne verrigten. *Genoveva* wikkelde hierop het kind dat thans zweeg en slapen wilde, in een deel van hare kleedingstukken, en legde het in een hoekje van het hol, alwaar hiertoe een zeer geschikt plaatsje was, neder. Nadat *Genoveva* voor haar kind gezorgd had, dacht zij eerst aan zich zelve. Zij ging weder uit het hol, verzamelde de verstrooide pompoenen, verbrak ieder aan twee gelijke stukken, holde dezelve uit, en waschte dezelve in de bron helder en zuiver.

Toen zij terug kwam, had zich het dier in het hol nedergelid. *Genoveva* hield het eenige groene, frissche kruiden voor, die zij bij de bron gevonden had; oogenblikkelijk stond het dier op, at uit hare hand en likte dezelve, als willende zij aan haar, hare dankbaarheid betuigen, af. Nu beproefde *Genoveva* om het dier te melken. De Ree verdroeg het geduldig, en *Genoveva* vulde verscheidene pompoenschalen met melk. Toen viel zij op hare kniën neder, hield eene geheele schaal vol zuivere, laauwe melk met beide de handen ten hemel, en bad weenende: „O mijn God! neem mijne tranen tot dankbaarheid voor deze uwe milde gaven. Ja, deze melk is een geschenk van U! Gij liet voor mij in deze harde rotsen eene bron tot voedsel ontspringen. Gij beschikte het, dat welligt een vogeltje dit pompoenzaadje in deze wildernis verloor, opdat het mij aan geene gereedschappen zoude ontbreken, om uwe gaven op te vangen. Gij geleide mijne treden naar dit hol — de verblijfplaats van dit goede dier. Nu zal ik — nu zal mijn kind niet versmagten. Nu kan ik den koude voedeloozen winter, in vertrouwen op U, gerust en getroost te gemaet zien!”

Daarop dronk zij; en tranen van dankbaarheid dropen in de melk. „O, welk eene kostbare drank!” zeide zij. „Zoo wel heeft mij in mijn geheele leven geene spijs gesmaakt. O God, hoe weinig wist ik, aan de rijke tafel van mijne ouders, uwe gaven te schatten! o vergeef toch, dat ik U niet beter dankte; — vergeef, dat ik den armen geen meerder goed deed. Ach, ik had het nooit ondervonden, hoe veel pijn de honger doet. O, hoe vele behoeftigen had ik met geringe kosten eene groote lastenis kunnen verschaffen!”

Nadat zij zich met de melk zeer verkwilt en God nog eens daarvoor gedankt had, ging zij weder uit het hol, plukte aan de rotsen en aan de oude boomstammen in den omtrek zagte, drooge mos, verzamelde daarvan verscheidene voorschoten vol, en bereide toep voor zich zelf en haar kind, in het hol eene

zagte legerstede. Toen boog zij de sterke, digte dennetakken, die over den ingang van het hol hingen, nog meer naar beneden, om het hol nog beter tegen den wind te bewaren. Onder de denneboomen had zij een klein dor stokje gevonden, dat sierlijk met zagt, wlt, geel en groen mos begroeid was. Zij verbrak hetzelve in twee ongelijke stukken, hechte met een taai dennetakje het kleine stuk zóó aan het groote, dat daarvan een kruis kwam, en plaatste het op de beste plaats van het hol. Toen zij met alles gereed was, zette zij zich vermoed in het hol neder. De dennetakken die den ingang even als een donkergroen voorhangsel bedekte, verbreedden eene aangename schaduw in het hol, en door de uitwaseming des diers was het hol bereids liefelijk verwarmd. Als *Genoveva* nu op dusdanige wijze zat, zoo werd zij op zekeren keer ongemeen licht en wel om het hart. Zij dankte God innig, dat Hij haar uit de donkere gevangenis gered, en haar tegen *Golo* eene zekere toevlugtsplaats bezorgd had. Waarlijk het viel haar binnen, dat zij ook hier veel te lijden zouden hebben; dan zag zij op het kruis, en bad:

„O mijn goede Verlosser! daar Gij uit liefde voor mij aan het kruis stierf! Zoo wil ik dit uw teeken altijd voor oogen hebben. Bestendig zal ik mij aan uwe liefde herinneren. Met U wil ik mijn kluzenaars leven in deze wildernis beginnen; mijn lijden is nu een kruis: ik wil het naar uw voorbeeld geduldig op mij nemen, en steeds als Gij bidt: „Vader! uwe wil geschiede, en niet de mijne.” Het zal ook eenmaal een einde nemen, en het oogenblik zal komen, waarop ik met U zeggen kan: „Het is volbragt!”

Nadat zij aldus gebeden had, sloot zich na eenen langen tijd, voor den eersten keer een zagte slaap in hare oogen; haar kind sliep vervolgens aan haar hart, en de getrouwe Ree, die van nu af aan haar niet verliet, rustte voor hare voeten. — *Genoveva* leefde van nu af aan, in deze wildernis als een ware kluzenaars. De winter vervloog,

de zomer daagde, en maakte voor den winter plaats; en zoo volgde het eene jaargetijde op het andere, zonder dat er iets buitengewoon voorviel.

Wanneer zij des zomers op de heete mid- dagen tusschen de stomme rotsen en boomen zat, en niets hoorde dan het gekras der raven, of het bakken der spechten, wanneer in de huiverige herfsts nachten de koude maan hoog aan den hemel stond en de eenzame rotsen bescheen, en als zij des winters uit haar hol over de onmetelijke menigte van sneeuw heen zag, daar zij slechts de sporen van wilde dieren bemerkte, zoo verlangde zij hartelijk, om weder eens het aangezicht van hare ouders, van haar gemaal, van hare vrienden of slechts van een enig mensch te zien: „O, hoe gelukkig,” zuchtte zij dikwijls, „zijn de menschen, die bij elkan- „der leven, met elkander spreken en elkan- „der hun lijden en hunne vreugde kunnen „mededeelen! En hoe dwaas zijn zij, dat „zij dit zoete geluk, dikwijls in het geheel „niet achten, en elkander zoo menigmalen „het leven verbitteren.”

Doch zij achtte thans haar heil grooter en zeide daarom: „O God, het geluk om met „U te kunnen omgaan, is toch oneindig zoe- „ter, dan den omgang met menschen verre „verwijderd, zoo zijt Gij toch altijd nabij, „zoo wel in de dorre wildernis, als in de „stille middernacht, bewaard ons uwe Va- „derlijke Voorzienigheid! Welke zaligheid! „dat wij met U spreken kunnen — Gij in- „nigste Vriend van onze zielen!” Zij ge- „wende er zoodanig aan, om steeds met „God om te gaan en in het hart met Hem te „spreken, dat haar in deze vriendelijke en „vertrouwelijke gesprekken, de uren als oog- „blikken vervlogen.

Ofschoon haar het uitgraven van de wor- telen, en het verzamelen der vruchten van het woud veel arbeid kostte, zoo moest zij toch menig uur zitten, waarin zij niets te doen had. Zij zeide dan dikwijls: „Ach, „indien ik slechts eenige naalden en eenig „garen had, hoe aangenaam zoude dan me- „nig uur vervliegen; hoe goed zoude ik dan

„mij en mijn kind kunnen kleeden. De men- „schen beklagen zich dikwijls over den ar- „beid; doch zonder den arbeid is het leven „treurig en langdurig en de hardste arbeid „is zoet, tegen het niets doen.”

Dikwijls had zij het grootste verlangen naar een goed boek. „Hoe menig uur,” zeide zij, „konde ik schoon en leerrijk door- „brengen! doch, uwe werken in den om- „trek, lieve God! zijn ook boeken, die Gij „zelf geschreven hebt.” Zij begon nu de werken van God veel opmerkzamer te be- schouwen, dan zij anders in haar leven ge- daan had: en het kleinste bloempje, kevertje of slakje deed haar, wanneer zij de sporen van Gods wijs- en goedheid in hetzelfde be- merkte, dikwijls het onuitsprekelijkste verge- noegen.

Ongemeen verheugend en troostelijk was het haar, dat Christus zoo vele van zijne schoonste gelijkenissen, uit zulke voorwerpen genomen had, van welke zij ook in de wil- dernis omgeven was. Wanneer de zon in het voorjaar weder zoo liefelijk en vriende- lijk in het hol scheen, dan zeide zij weer verheugd: „Lieve God! uwe zon is mij een „schoon beeld van uwe vriendelijkheid en „vaderlijke liefde; want Jezus, uw Zoon, „zeide toch: „De Vader in den hemel laat „„zijne zon opgaan over de goede en de „„booze.”” Mijne liefde voor de menschen „gelijkt daarom aan uwe zon. Ik wil mijne „vijanden ook gaarne goed doen, indien ik „slechts konde.” Wanneer zij om haar le- vensonderhoud bekommerd was, en de treu- righeid in haar hart wilde sluipen, en zij dan op den schoonen morgen het heerlijke gezang der vogelen hoorde, dan riep zij: „Gij zijt „zoo verheugd en zorgeloos, kleine welge- „moeds schepselen! en gij zingt zoo vrolijk! „zoude ik dan ook niet vrolijk zijn en zingen „even als gij? Jezus wil dit toch en zegt het „ons: „Ziet slechts de vogelen onder den „hemel! zij zaaijen niet, zij maaijen niet, „zij verzamelen niets in hunne schuren, en „hun hemelsche Vader voedt hen toch. Zijt „„gij niet veel meer dan zij?” — Ja mijn „God! Gij bemind mij meer, dan alle deze

„vogelen; ik moet daarom ook veel vrolijker „zijn, en mij niet bekommeren, wanneer thans „voor mij geen zaadkorreltje gesaaid, geen „halmpje geoogt, en geene schoof meer in „de schuur gebragt wordt.” Als zij de bloe- men van de wildernis, die haar klein dal met duizenderlei verwen versierden, beschouwde, zeide zij: „Ook gij zijt voor mij vriendelijke „panden; op zulke bloemen wees Jezus, als „hij zeide: „ziet de bloemen des velds! Zij „„arbeiden en spinnen niet, en toch zeg ik „„u, dat Salomon in al zijne pragt niet zoo „„schoon gekleed was, als een van deze. „„Wanneer nu God, het gras op de velden, „„zoo schoon kleedt; — zoude Hij dan dit „„niet veel eer aan u doen gij kleingeloofigen?” „Ik wil dus niet meer kleingeloofig, en niet „meer kleinmoedig zijn. En ofschoon ik thans „niet spinnen, noch naaijen kan, zoo wil ik „mij toch niet met zorg, wegens mijne toe- „komende kleeding kwellen.”

Des zomers, wanneer het in haar rotsdal gloeiend heet was, en zij dorstig naar hare bron ging, en daar frisch water schepte en dronk, zeide zij dikwijls: „Wat deze bron „voor mijne brandende lippen is, dat is uwe „Leer, uw Geest, o Heer! voor mijne ziel. „Gij zegt het toch zelf: „„wie dorst heeft „„die kome tot mij, en drinke. Het water „„dat ik hun geve, zal voor hen eene bron „„worden, die in het eeuwige leven vloeit.” „Ja deze innige levensbron alleen, verkwikt „mij met troost, en bevochtigt mij thans met „vreugde, daar mij alle troost van buiten „ontnomen is, en mij alle geoorloofde verma- „ken des gezelligen levens ontroofd zijn.” Dikwijls, wanneer zij de monsterachtige rot- sen, die haar dal insloten, en die reeds ee- wen onder storm en onweder onbewegelijk stonden, beschouwde, kwam haar de woor- den van Jezus in hare gedachten: „wie mijn „Woord hoort, en het volbrengt, die verge- „lijk ik bij den wijzen Man, die zijn huis op „eene steenrots bouwde. Op uw Woord,” zeide zij dan, „wil ik mijn heil bouwen, en „het staat als eene rots.” De doornen en de distelen waren haar ook tot leering. „Als

„men van u, gij stekelige gewassen, druiven „en andere edele vruchten konde afplukken,” zeide zij, „dat zoude zeer aangenaam zijn, „en kwam mij waarlijk wel te stude. Doch „het blijft bij dat, wat Jezus zeide: „van „doornen kan men geene druiven, en van „„distelen geene vijgen inzamelen. Elke „„goede boom brengt goede, en elke slechte „„boom brengt slechte vruchten voort.” Ik „wil daarom een goede boom zijn, en goed „doen zoo veel ik kan. Nooit wil ik aan de „doornen en distelen gelijken, die slechts ste- „ken en geene, of alleen slechte vruchten „voortbrengen!” Zoo waren de zon, de vo- gels, de bloemen, de bron, de rotsen, de doornen en de distelen kenmerken, die haar aan de woorden van Jezus herinnerden en haar genoeg tot denken gaven.

Liefelijker dan de voorjaarszon, aangamer dan de lente met hare bloemen en vogelen, leerrijker dan alles wat men in de wildernis zien kon, was haar het aanschouwen van haar kind. Zij droeg het op elken helderen dag uit het donkere hol onder den schoonen blaau- wen hemel. Wanneer zij, als de Ree op eenigen afstand graasde, met het kind op den arm voor het hol op en af ging, en met het kind, ofschoon het er nog niets van verstond, in de vriendelijkste uitdrukkingen sprak; en alsdan het kind zijne kleine armpjes naar haar uitreikte en haar toelachte, dan was het haar niet anders, als of deze lachjes de geheele wildernis versierden, en of alles wat om haar stond goud was. Zij zonk dan dikwijls op de plaats, waar zij stond, op de kniën, drukte het kind aan hare borst, zag met zagte, tee- dere lachjes van moederlijke teederheid op het- zelve neder, en zeide: „O God! hoe kan „U genoeg danken, voor de gezondheid en „het behoud van dit lieve kind! Welke vreug- „de, welke troost, welke aangename bezig- „heden verschaft het mij dagelijks in deze „rave verblijfplaats! O, zie toch ook, Vader „in den hemel! met zegen op dit kind neder, „en laat het verder in alle deugden opgroe- „jen!” Hoe helder en vrolijk ziet het uit de „oogen,” vervolgde zij dan, „hoe rein is het

„gekrulde voorhoofd en hoe zuiver zijn de
„roze-roode wangen nog van alle hartstog-
„ten. Hoe zorgeloos rust het hier aan mijn
„hart! O, wel met regt zeide de Goddelijke
„Verlosser: „wanneer gij niet wordt als
„„kleine kinderen, zoo kunt gij in het Rijk
„„der Hemelen niet komen.” Ach! dat toch
„alle menschen uit vrede keus en overleg,
„zoo ver van hoogmoed, nijd, haat en an-
„dere booze hartstogten verwijderd waren,
„als dit kind hier nog in zijne onschuld en
„uit gelukkige onwetendheid is! Dan hadden
„wij wel een hemelrijk in ons hart; dan
„konden wij in deze wereld zoo vrolijk le-
„ven, als het kind aan de borst van zijne
„moeder; dan konden wij even zoo te vre-
„den en zalig aan het Vaderhart van God
„rusten.”

Menigmaal ontstond bij haar de levendige
wensch, om weder eens eene kerk te kun-
nen bezoeken: „welke zaligheid is het,”
zeide zij, „wanneer duizenden vereend voor
„God knielen, Gods Woord vernemen, of
„wanneer het lofgezag der geloovende me-
„nigte zich vol aandacht ten hemel verheft!
„O, mogt ik toch eens weder eene klok
„hooren, ik geloof het zoude mij lichter om
„het hart zijn!” „Doch,” zeide zij dan we-
„der, „de geheele natuur — den hemel bo-
„ven mij en de aarde om mij, is ook uw
„tempel, o God! En het hart dat in de een-
„zame wildernis staat, en naar uw verlangt,
„is ook uw altaar. Dit rotsendal zij dan een
„tempel, die aan U toegeheiligd is, en mijn
„hart zij het altaar.” — Er was ook geen
boom en geene rots, waar zij niet geknield
en gebeden had. En wanneer zij door den
winter niet meer konde uitgaan, dan knielde
zij menig uur voor het kleine kruis in haar
hol, op eenen ruwen steen, die uit den rot-
senmuur voortkwam, en haar voor een bid-
bankje diende, neder.

Daar er niet zelden onder de kruiden en
doornen, in de wildernis, een heerlijke pur-
perkleurige bloem opgroeit, zoo bloeide voor
Genoveva midden in hare diepe eenzaamheid
de schoonste en gezelligste vreugde. *Smart-
lenrijk*, haar bemind kind, had intusschen

zeer toegenomen en was thans een wonder-
bare schoone jongeling, die bereids konde
loopen. Zij kleepte hem in het schoonste
bontkleurige velletje van eene jonge ree, die
zij eens in het woud gevangen had. Ofschoon
de jongeling niets dan kruiden en wortelen,
melk en water genoot, zag hij er toch, zoo
volmaakt en zoo bloeiend uit, als eene roos.
Thans ontwaakte het verstand van den be-
minnelijken jongeling. Hij begon zelf be-
wustheid te krijgen van die dingen, welke
om hem waren, woorden te verstaan en te
onderscheiden.

Genoveva, die sedert lang geen woord
van de lippen der menschen gehoord had,
ondervond eene ontzettende vreugde toen zij
de eerste verstaanbare klank uit den mond
van den jongeling vernam; maar eene nog
grootere vreugde gevoelde zij, toen hij het
zoete woord *moeder*, voor den eersten keer
schoon en duidelijk uitsprak. Het was in het
begin van den winter. Zij sprak nu in haar
donker hol lang met hem; leerde hem
alles, wat men in het hol en kleine dal zag:
van de zon tot het kleinste kittelsteentje, van
den dennenboom tot het moszaadje noemen,
en konde weldra met hem een klein gesprek
daarover houden. De eerste stralen van het
aanwassende verstand; de eerste vonken der
kinderlijke liefde, die zij aan hem bemerkte,
deden haar onuitsprekelijk veel vergenoegen,
en elken dag was voor haar rijker in menig-
vuldige moederlijke vreugde. Hij bloeide
voor haar midden in den winter, als of het
eene schoone lente ware.

Tegen het einde van den winter werd den
jongeling krank en konde in geene langen
tijd uit het hol gaan. Dan spoedig na de
eerste dagen der lente was hij weder ge-
zond, en bloeide nu weder als eene roos.
Toen nam Genoveva hem op eenen schoone
lentenmorgen bij de hand, en geleide hem
weder voor den eersten keer uit het donkere
hol in de opene lucht, naar het bloemige
dal. De pragt van de volle lente, die de
jongeling thans, in de dagen des helderen
bewustzijns, op eens zag, maakte op hem
den levendigsten indruk. Geheel verwonderd

bleef hij staan, en beschouwde alles met
grootte oogen. „Moeder! wat is dat?” riep
hij, „alles is geheel veranderd; — alles is
„nu veel schooner.”

Genoveva zette zich neder op een mosach-
tig stuk dat door een paar jonge heukeboomen
beschadwd werd; zij nam den jongeling op
haren schoot en strooide, zoo als zij in den
winter en in de eerste dagen des voorjaars
gedaan had, eenige verzamelde korreltjes van
woudkruiden neder, en lokte de vogelen. Da-
delijk kwam er eene menigte op aan vliegen,
als: het vriendelijke roodhaartje, het groen-
achtige sijsje, het vlasvinkje met pragtige
purperroode veertjes en borst, de bontkleurige
putter, — en pikten de korreltjes vlijtig op.
„Zie,” zeide zij, „deze vogeltjes zingen
„zeer liefelijk.”

De kleine was van vreugde als buiten zich
zelve. „O gij lieve, lieve nette diertjes!”
zeide hij, „gij zingt zoo schoon! Gij kunt
„het waarlijk beter dan de raven, die, ge-
„durende den winter zoo treurig krasten: en
„gij zijt ook veel schooner dan zij.” „Maar
„zeg mij nu eens, Moeder!” begon hij we-
„der, „hoe komt het toch dat alles zoo schoon
„is? Waar komen toch al deze schoone za-
„ken van daan? Want gij hebt toch, sedert
„dat ik ziek was, ons dal zoo heerlijk niet
„kunnen versieren? Gij waart toch altijd bij
„mij in het hol, en zoo bekwaam waart gij
„toch niet!”

„Lief kind!” zeide Genoveva, „ik heb
„het u reeds gezegd, dat wij zulk een goe-
„den Vader in den Hemel hebben, — de lieve
„God, die de zon, de maan en de sterren
„geschapen heeft. Zie, Hij heeft ook dit al-
„les gemaakt, opdat wij een ware vreugde
„zouden smaken.” — „O, die lieve goede
„God!” zeide de jongeling, „is toch zeer
„braaf en regt werkzaam.” Genoveva lachte
over zijne kinderlijke eenvoudigheid. „Waar-
„lijk,” zeide zij in zich zelfs, „daar zij hem in
„de armen sloot en kuste, „zoude menig kind,
„dat ouder is dan gij zijt, als het u zoo
„hoorde spreken, u onverstandig noemen en
„u belagchen; doch alleen daarom, omdat zij
„vergeten zijn, dat zij zelve eens zoospra-

„ken, en hoe wij menschen allengs tot kennis
„kwamen.”

Des anderendaags wekte haar den kleinen
reeds vroeg in den morgenstond op, en toen
zeide hij: „Moeder! o, sta toch op, en kom
„met mij! Wij willen gaan zien, welke schoone
„dingen die lieve God weder gemaakt heeft!”
Genoveva lachte vriendelijk, en voerde hem
naar een groen plaatsje, tusschen de rotsen,
waar de zon gloeiend heet inscheen; waar
alles vroeg rijpte, en alwaar zij reeds voor
eenige dagen aardbeziën-bloezems bemerkte had.
Er waren thans ook verscheidene aardbeziën
rijp, en rooder dan scharlaken. „Zijn dat
„ook bloemen?” vroegde de jongeling. „Neen,”
zeide Genoveva, „dat zijn aardbeziën.” Zij
knield neder, plukte eenige van de schoonste
af, en zeide: „Kom, doe uwen mond open,
„en proef dezelve eens.” De kleine at de-
zelve en drukte de hand op de borst: „O,
„die zijn goed! Mag ik nog meerder pluk-
„ken?” „Ja wel! maar alleen diegene, welke
„goed rood zijn.” Toen reikte hij fluks zijne
kleine handjes uit, en begon te plukken en te
eten. „O, hoe goed is toch de lieve God,
„dat Hij ons zulke goede zaken schenkt!”
„Nu,” zeide Genoveva, „dank Hem dan ook
„ook!” De jongeling zag met glinsterende
oogen naar den schoone blaauwen hemel, kuste
zijne handjes, wierp deze kus naar omhoog,
en riep zoo hard als hij maar kon: „Lieve
„God! Ik bedank U voor de aardbeziën!”
Toen vroegde hij zijne moeder: „Maar heeft
„de lieve God dat wel gehoord?” Genoveva
drukte hem aan haar hart, en antwoorde lag-
chend: „Waarlijk! Al had gij het ook slechts
„gedagt, zonder een woord te zeggen, dan
„had Hij het toch geweten, God ziet, hoort
„en weet alles.”

Smartenrijk wilde nu alle dagen nieuwe
zaken die de lieve God gemaakt had, zien;
doch Genoveva zeide: „Gij moet nu zelfacht
„geven en nazien, en mij dan verhalen, wat
„gij al ontdekt hebt. Zie daar in de schaduw
„van deze hooge rotsen, hier aan de winter-
„zijde van het dal, waar de sneeuw voor wei-
„nige dagen smolt, staan zwarte doornen; en
„wel sleedoornen. Zie er zijn eene menigte

„zeer kleine bolletjes aan. Deze noemt men bloesemknopjes. Kom nu hier! daar ginds aan de zomerkant van het dal, zijnde andere struiken of heesters, met zeer kleine doornen: deze noemt men egelantierbeziën, en hebben langwerpige knopjes. En zie! daar boven in het dal staan een paar groote boomen, namelijk: een bosch- of hout-appel-, en een bosch- of hout-perenboom. Beschouw dezelve goed! Gij ziet er nog niets aan, dan dat alle takjes vol groote knopjes zijn. Geef nu alle dagen wel acht, hoe alles voortgaat, en verhaal het mij dan weder.”

Den volgenden nacht viel er een liefelijke verwarmende voorjaarsregen, en lokte de bladeren en bloesems uit. Toen kwam *Smartenrijk* vol vreugde aangesprongen, en riep: „de groene bolletjes aan de sleedoorns zijn thans zuivere, kleine, sneeuw witte bloempjes! En de andere doornstruiken zijn vol met kleine, heldergroene blaadjes! En de boomen zijn ook vol met witte en roode bloemen. O, dat is eene vreugde! O, hoe goed is toch God! O, kom toch moeder en zie!” *Genoveva* kwam. Ziet gij, zeide hij. „En zie, de egelantierbeziën-struik, zij krijgt zeker nog meer schoone roode bloemen; maar ze zijn nog niet opgekomen. Zie, het roode kijkt al een weinig uit de knopjes. Is de lieve God dezen nacht er dan niet mede gereed gekomen?” „O kind,” zeide *Genoveva*, „dat te maken, kost God in het geheel geene moeite! Hij kan alles in één oogeblik, want Hij is almachtig.” „Maar,” vervolgde de jongeling, „zeg mij toch, hoe kan God in den duisteren nacht alles zoo maken?” *Genoveva* zeide hem, dat God in den nacht zoo goed kan zien als op den dag; en *Smartenrijk* was hierover vol verwondering.

Op een morgen kwam *Smartenrijk* vol vreugde aangesprongen, en riep: „Moeder! daar heb ik nu weer iets gevonden dat zeer schoon is. O kom toch en zie wat het is!” Hij voerde haar bij de hand naar een sleedoornboschje, en zeide: „zie eens in dit donkere doornbosch! Ziet gij niets?” „Dat is een vogelnestje, lief kind!” antwoordde *Genoveva*, „een vlasvinkennest. Zoo als wij een

„hol hebben, zoo hebben zij een nest. Zie het vogeltje zit er in. Hoe vriendelijk ziet het ons aan! Het vliegt weg. Beschouw het nestje nu goed — maar steek u niet aan de doornen! Zie, van buiten is het van dorre, vale grashalmen te zamen gevoegd; van binnen is het sierlijk met teedere, bruinachtige haartjes gemaakt. Zie er nu goed in,” zeide zij, en hief den jongeling in de hoogte. „O dat is schoon!” zeide hij. „Maar wat zijn dan die vijf nettelijke kleine dingetjes, die daarin liggen?” „Dat zijn eijertjes,” zeide *Genoveva*; „zie hoe schoon, bleekgroen zij zijn, en welke schoone roode streepjes zij hebben. Maar wat doet toch het vogeltje met die eijeren?” vroegde de jongeling. „Dat zult gij wel zien!” antwoordde *Genoveva*: „zie maar alle dagen vlijtig toe — maar raak er toch vooral nooit eenige aan!”

Na een paar dagen bezogt *Smartenrijk* weder het nestje. Toen waren in plaats van eijeren, er al jonge vogeltjes in. „O, zie toch,” zeide *Genoveva*, zie hoe teeder en klein zij zijn! zie zij zijn nog blind, en hebben nog geene vedertjes! Zij kunnen ook niet vliegen — en niet eens uit het nestje huppelen.” „Ach, die lieve, kleine, arme, naakte gekjes!” zeide de jongeling. „Maar moeten zij dan niet bevrozen en hongert lijden?” „Nee, lief kind,” zeide *Genoveva*, „daar heeft de lieve God reeds voor gezorgd. Het nestje is van binnen week, en digt met teedere haartjes gevoerd, opdat zij zagt en warm liggen. Het is rond, opdat zij zich nergens aan zoude stooten, en zich geen zeer doen. Dit geheele bekoorlijke nestje heeft het oude vogeltje zelf gemaakt. Niet waar? het is kunstig. Wij, lief kind! kunnen er geen tot stand brengen: deze kunst heeft de lieve God, het oude vogeltje geleerd, uit teedere zorgvuldigheid jegens de jonge kleine vogeltjes. Zie, de groene, ronde blaadjes van de doornstruiken in het rond, die hun thans, daar de zon zoo heet schijnt, liefelijke schaduw geven, en hen voor den regen en de vochtigheid beschermen. En

„wanneer het des nachts, 's morgens en des avonds slechts een weinig koel wordt, dan komt het oude vogeltje en plaatst zich met uitgespreide vleugelen, zorgvuldig op hen; opdat zij warm toegedekt zijn en niet bevriezen: en de purtige doornen in het rond die zijn daar ook niet nutteloos; de booze raven zouden de jonge vogeltjes opeten; maar de doornpunten houden haar van het nestje af, en steken haar, wanneer zij de jonge vogeltjes eenig leed willen doen. Maar het oude vogeltje, dewijl het zeer klein is, sluipst door de doornen, zonder zich te beschadigen. Zie, zoo verkondigen ons alle dingen, zelfs de stekende doornen, de vriendelijkheid en de teedere vaderlijke zorgvuldigheid van God.”

Terwijl *Genoveva* dus sprak, kwam het oude vogeltje aanvliegen, en plaatste zich op den rand van het nestje. Al de jonge vogeltjes strekten kweelend de kopjes in de hoogte, en sperden de bekjes wijd open en de oude voedde hen. *Smartenrijk* was geheel verrukt. „O, dat is schoon!” zeide hij. „Dat is zeer schoon!” en huppelde van vreugde. „Zie,” zeide *Genoveva*, „de jonge vogeltjes kunnen hun voedsel nog niet halen, daarom brengt den oude het hun. De korteltes waren hun te hard daarom verbreekt den oude dezelve, en laat ze eerst in zijn kropje week worden, en geeft het dan aan hen. Heeft God dat niet zeer schoon ingerigt? Zie, zoo liefderijk zorgt God voor al zijn schepselen, ook voor het kleinste vogeltje! Zoo liefderijk zorgt Hij ook voor ons!” „Ja lief kind!” vervolgde zij, en zag hem weenend aan, „Hij heeft tot nu toe voor u gezorgd, en zal nog verder voor u zorgen!” „Ja, ja,” zeide de jongeling. „Hij heeft voor mij gezorgd, de goede lieve God. Hij heeft u aan mij gegeven, lieve moeder! Gij hebt mij veel liever, dan het oude vogeltje zijne jongen heeft. Zonder u had ik reeds voor lang moeten omkomen!” Zoo sprak hij, en viel zijne moeder om den hals.

Smartenrijk had nu zijne moeder alle dagen iets nieuws te verhalen, te toonen en

te brengen. Daar zij zich nu met hem ophield, en hij geen speelmakkers had, die hem bedorven, en geene speelzaken die hem verstrooiden, alzoo ontwikkelde zich zijn verstand al meer en meer. Hij bemindde zijne moeder boven al, en elke schoonheid der werken van God, maakte op zijn schuldeloos hart den diepsten indruk. Iederen morgen bragt hij zijne moeder de schoonste bloemen; plukte de bekoorlijkste korfjes, die zij van biezen gevlogten had, voor haar dagelijks vol met de heerlijkste aard- en boschbeziën. Het ruwe hol versierde hij met de schoonstrepigste slakkenhuisjes en de glansrijkste schelpjes, met zeldzame mos en flonkerende steenen; waardoor het, een niet onaangenaam sierlijk aanzien bekam. Dagelijks verhaalde hij haar, hoe de kleine, groene bolletjes, die uit de sleedoornbloesems, en de groene, eironde bolletjes, die uit de boschrozen ontstaan waren, steeds grooter en grooter werden; en, hoe ook de vogeltjes opwasten en kleine vedertjes bekwamen; en, tot dat eindelijk de sleedoorn vol glansrijke zwarte sleepruimen, en het hagedoornbosch, vol scharlaken roode egelantierbeziën hing, zoodat al de vogeltjes daar van daan vlogen.

Als hij voor den eersten zeer de helder schoone morgenster zag, en hij eens tusschen de duistere zwarte denneboomen een zeldzaam schoongloeijend avondrood bemerkte, en hij den eersten regenboog ontwaarde, toen kwam hij vol vreugde aangelopen, haalde zijne moeder, en zij moest alles met hem aanschouwen en bewonderen: hij dankte met zijne moeder God, die zoo vele heerlijke dingen gemaakt heeft. Hierdoor deed hij zijne moeder duizenderlei vermaken aan. *Genoveva* wierp, wanneer zij de vriendelijkheid van den jongeling zag, dikwijls van vreugde, eene weenenden blik ten hemel, en zeide: „O God! dus kan dan een schuldeloos hart, ook in de wildernis een paradijs vinden! en eene ziel die U bemind en U lief heeft, vindt ook midden onder ellende en lijden, den hemel.”

De bezorgde moeder had nu ook niet vergeten, om hem voor de vergiftige gewassen te waarschuwen, die overal in de wildernis in

majesteusche pragt stonden. Zij wees hem de zwarte, glansrijke wolfsbeziën en de bekoorlijke, roode beziën des vijfvingerkruids, den groenachtigen bruinen doornappel, de melkwitte wortelen van de dolle of wilde kervel, en het hoogroode, als met witte paartjen bezaaide vliegenzwam. „Eet daar toch „niets van,” zeide zij, „cet ook niets voor „dat gij het aan mij vertoond hebt; anders „zoude gij zeer ziek worden!” Doch de goede verstandige moeder waarschuwde hem nog zorgvuldiger voor ongehoorzaamheid, eigenzinnigheid, snoepachtigheid en andere kinderlijke misdaden. „Deze,” zeide zij, „zijn

GENOVEVA bekommt door een' Wolf eene verwarmende kleeding.

*Waar zij geen uitkomst weet te denken;
Wil God haar hulp en troostte schenken.*

Onder de vele schuldlooze vreugde, waren voor *Genoveva* en haren zoon, de laatste lente en zomer vervlogen. Het was thans herfst. De zon scheen flauwer, ging dagelijks later op en vroeger onder. De zuivere blaauwen hemel was bestendig met treurige, donkere wolken verduisterd. De aarde bragt niets aangenaams meer voort. De liefelijke gezangen der vogelen waren verstomd, en de meeste derzelve uit het oord weggevlogen. Al de bloemen verdorven en vergin-

„nog meer verderfelijker, dan die vergiftige „kruiden. Ach! de zoude gelijkt zeer dik- „wijls naar (de hier groeiende) verleidelijke „roode beziën, — die de oogen zoo schoon „en aanlokkend voorkomen, maar wier genot „den ondergang aanbrengt. Ja, het booze „is dikwijls zeer aanlokkelijk, en valt veel „schooner dan de oogen, dan het goede — „zoo als daar de vergiftige vliegenzwam: „zie de eenvoudige, goede, schuldlooze en „oneetbare zwam, er naast, en de eerste „overtreft de laatste verre, in schoonheid „van verwen.”

gen; het loof hing geel en bleek aan de boomen en aan de struiken: en wat niet van zelf afviel, dat schudde de koude loeiende winden er af. Met een hart, zwaar van bezorgdheid voor den winter, zat *Genoveva* aan den ingang van het hol, en zag met betraande oogen de verwoesting aan. Toen zeide *Smartenrijk*: „Moeder! bemind God „ons thans niet meer, dewijl Hij ons alles „ontneemt, of gaat er iets van de wereld „verloren?” „Neen, mijn kind!” zeide *Genoveva*. „Wanneer wij vroom en goed zijn, „dan heeft God ons altijd even lief. Doch „hier op aarde is alles verander- en ver- „gankelijk. Maar de liefde van God jegens „ons is onveranderlijk en eeuwig. — Het „wordt nu winter; maar na den winter komt „ook eens de schoone lente weder; en dat „is alle jaren zoo. Zie daarom met blijdschap, bij de nadering van den winter, op „de liefelijke lente.” „Ach!” voegde zij dan bij zich zelfs, er lagchend bij, „lief kind! „daar gij tot uw verstand kwaamt, en alzoo „den eersten winter beleefdet, is het u niet „kwallijk te nemen, dat gij nauwelijks ge- „loven kunt, dat het na den winter weder „lente wordt. En ik, uwe moeder ben wel „onverstandiger te noemen dan gij. Ik heb „heb het nu reeds door eene zoo lange onder- „vinding, dat na lijden altoos vreugde volgt, „en het valt mij altijd hard om dit te gelo- „ven: doch, ik wil getroost zijn, en in lijden

„steeds aan de loekomende vreugde denken, „en even als gij, vrolijk en opgeruimd zijn.”

Genoveva was nu dagelijks bezig, om bosch- appelen, peren, beukepitjes, sleedoornen, egelantierbeziën en welke bruikbare vruchten zij ook vond, voor den winter in te zamelen. Zij graafde ook eene menigte wortelen uit, en *Smartenrijk* hielp haar altoos getrouw. Om hooi voor de Ree te bewaren, daarop was zij reeds vroeger bedacht geweest. Eene grootere bezorgdheid dan het voedsel, was hare kleeding voor den winter. Haar enig kleed, dat zij reeds zoo vele jaren dag en nacht aan had, was omtrent geheel versleten en verscheurd. Weenend zat zij aan den ingang van het hol, en zocht de afvallende stukken van haar kleed, met taaie grashalmen en doornpunten aan elkander te hechten: doch het wilde niet meer houden. „Ach!” zuchtte zij stil bij zich zelven, „wat gaf ik „thans voor eene naald en eenige eindjes „garen. Hoe vele weldaden Gods gepieten „toch de menschen, die gezellig te zamen „leven; en het valt menigeen niet in, om „God daarvoor te danken.”

Smartenrijk, die hare stille droefheid bemerkte, zeide tot haar: „Moeder, weet gij „nog wat gij mij zeide, toen ik u eens vraagde, „de, waarom de haaren van de Ree uitviele- „len? God schenkt haar,” zeide zij, „voor „iederem zomer een roodachtig bruin dun, „ligt kleed, en dan weder een nieuw graauw „warm kleed voor den winter. Weest daar- „om vrolijk! God zal er u ook zeker wel „een schenken. Of denkt gij ook, dat Hij „onze Ree meer bemind, dan u?” *Genoveva* omarde lagchend den jongeling en zeide: „Gij hebt gelijk, lief kind! ik wil gerust „zijn: God zal voor ons zorgen! Hij, die „de dieren en de bloemen kleedt, zal ook „mij kleeden!”

Na een paar dagen beval zij den jongeling, om zich niet van het hol te verwijder- en; zij nam een sterken boomtak in de hand, hing een uitgehold pompoenfleschje met melk aan hare zijde, en trok verre in de wildernis rond, om nog meerder boomen op te zo-

ken, wier vruchten te gebruiken waren. Aan de afhelling van eenen hoogen berg, dieu zij beklimmen wilde, zette zij zich neder om uit te rusten, en om zich met wat melk te laven. Toen kwam er een verschrikkelijke Wolf den berg af, en droeg een schaap in zijnen muil. Hij stond stil, en zag *Genoveva* met nijdige, fonkelende oogen aan. *Genoveva* verschrok: maar zij bedacht zich spoedig, greep den tak, die nevens haar lag, sprong op den wolf aan, en gaf hem met al hare kracht een slag op den kop, om het arme schaap uit zijne klauwen te redden. De wolf liet het schaap vallen; hij spartelde, rolde een eindweegs den berg af, en liep eindelijk huilend heen. *Genoveva* knieide bij het schaap neder, goot het eenige melk uit het fleschje in den mond, en beproefde of het niet weder tot het leven ware te brengen; doch het was vruchteloos; het beestje was reeds dood.

Het aanschouwen van het arme dier weekte in *Genoveva's* ziel velerlei weemoedige gewaarwordingen. „Ach gij goed dier!” zeide zij, „gij zijt uit het vriendelijke oord, „waar ik te huis behoort. Ach, dat gij nog „leeftet! hoe zoude ik u voeden en verzor- „gen! Hoe zoude mijn *Smartenrijk* zich over „u verheugen! Welligt zijt gij wel van de „vele kudden mijns gemaals — en van de „mijne!” — „Ach God!” riep zij luide uit, „ja, gij zijt er van! Gij draagt ons teeken! „Ach, indien gij nog leefde en de mensche- „lijke spraak verstond, dan konde ik u vra- „gen: Is hij, mijn gemaal, uit den krijg „wel terug gekomen? Deakt hij nog aan „zijne *Genoveva*? Is hij nog op mij ver- „toord, of heeft hij mijne onschuld erkend? „Ach, hij leeft in overvloed, en ik verga „hier van gebrek en ellende!”

Plotseling hield zij stil. In hare ziel kwam de gedachte! „Ik moet zeer digt bij mijne „echtgenoot zijn; anders konde dit dier hier „niet komen. Hoe zoude het zijn als ik met „mijn kind er heen ging?” Er ontstond in haar hart eene gróote begeerte naar haren echtgenoot, en vele tranen stroomden langs

hare wangen. Zij bedacht zich lang. Eindelijk zeide zij: „Neen! Ik wil toch liever hier blijven. Een zwaren eed verbindt mij. Ik kan, wel is waar, zeggen, dat hij mij in doodangst is afgeperst, maar hel is toch niet regt om hem te breken; en wie weet, of dit waagstuk niet welligt de twee wakere mannen, die mij het leven schonken, ter dood zoude brengen. Neen, neen! Ik blijf hier zoo lang als het God wil. Wil Hij mij uit deze wildernis redden, dan zal Hij wel eens de treden van een medelijdend mensch hier naar toe leiden! Het is toch beter ellende te verdragen, dan ons geweten te kwetsen.”

Zij zocht nu onder aan de rivier, die langs den berg stroomde, een scherpen mossel, en wilde daarmede het schaap, het digte wollige vel af. Hierop waschte zij het vel in de heldere rivier, zuiverde het van stof en bloed, dragde het in de zon, en kleede er zich dadelijk in. Dus doende kwam zij eerst laat in den avond weder in het dal bij het hol aan. *Smartenrijk* kwam haar reeds van verre te gemoet springen, en riep: „O, moeder komt gij toch eens! Ach, ik was zoo angstig om u!” Waar blijft gij toch zoo lang? Doch plotseling bleef hij staan, en verbaasde. Het pelskleed en de aanbrenkende duisternis maakte dat hij zijne moeder niet meer kende. Hij liep ijlings terug, om zich in het hol te verbergen. Maar toen hij hare vriendelijke stem hoorde: „vrees niet, lief kind! ik ben het!” keerde hij weder terug, en riep: „O, God dank! Dan zijt gij, het toch! O, hoe ben ik verheugd! Maar zeg mij toch wat gij aan hebt? Gij zijt nu bijna even zoo gekleed als ik! Hoe zijt gij toch aan dat kleed gekomen?” „De lieve God heeft het mij geschonken!” zeide *Genoveva*. „Niet waar, lieve moeder!” riep *Smartenrijk*, en huppelde van vreugde. „Heb ik het u niet gezegd, dat God u een nieuw verwarmend kleed, voor den winter zoude schenken?” Hij bevoelde het, en zeide: „Hoe schoon zagt en krullend is het, en hoe schoon wit! Juist zoo als de teedere, krullende witte wolkes aan den voorjaars

hemel. Ja, ja, men kan zien dat het eene hemelgaaf is.” Zij gingen nu beiden in het hol, en *Smartenrijk* bragt haar eene pompocenschaal vol met melk en een beziënkorfje gevuld met vruchten. En nu moest *Genoveva* hem breedvoerig verhalen, hoe zij aan het wollen kleed gekomen was.

De ruwe winter sloot *Genoveva* en *Smartenrijk* weder in het hol op. Slechts op bijzondere warme winterdagen gingen zij een weinig in het dal. „Zie, lieve zoon!” zeide *Genoveva*, „ook in den winter aanschouwen wij de heerlijkheid van God: dewijl dan alles zoo licht, zuiver en wit is. Alle boomen en struiken zijn bedekt met eenen scherpende wasem, als stonden zij allen in vollen bloei. Zie hoe de sneeuw daar, waar de zon er op schijnt, met zulke wonder-schoone rood, blaauw en groenschemerende vonken bestrooid is! Ofschoon al de loofboomen onbladerd zijn, zoo liet God toch altoos de groene denneboomen hunne naalden, opdat de dieren van het woud hieronder hunne toevlugt vinden. De ruige jeneverbessenstruiken dragen ook in den winter, frissche blaauwe beziën, opdat de woudvogelen hun voedsel vinden. Onze bron bevriest nooit, opdat zij kunnen drinken — en altijd groeijen er versche groene kruiden in, met welke zich menig diertje onderhoudt! Zoo bezorgt voor zijne schepselen; zoo vriendelijk en goed, toont zich God ook in de ruwe jaargetijden.” Wanneer het zwaar stormde en waaide, strooide *Smartenrijk* allerhande verzamelde zaadkorreltjes voor het hol neder. Dan vlogen de roodborstjes, de vrolijke koolmeesjes en de bekoorlijke kleine meelmeejes, tot voor den ingang van het hol, en pikten het weg. Van het verzamelde hooi strooide hij ook altijd wat voor het hol. De hongerige Reeën en Hazen werden hierdoor er naar toe gelokt; en de haasjes werden ten laatste zoo tam, dat zij hem het aangename hooi uit de hand aten, en de reekokjes werden zoo vertrouwend, dat zij met hem speelden en met hem in den wedloop liepen.

Dusdanig had *Genoveva*, gedurende den

winter, zeer vele vreugde. Maar zij had ook veel verdriet, *Smartenrijk* sliep altijd zeer vroeg, en ontwaakte ook gedurende den nacht geen eenen keer. Zoo zat zij dan in het donkere hol vele uren zeer eenzaam en slapeloos! „Ach!” zughte zij dikwijls, „als ik nu slechts een klein olielampje had, dat het hol vriendelijk verlichte — welke weldaad van God ware dit! En, wanneer ik dan eens een goed boek of vlas om te spinnen had, hoe gelukkig zoude ik mij dan schatten. De geringste mijner dienstmaagden, en de armste meisjes uit mijn

graafschap, hebben het thans beter, dan ik. Deze zitten nu in hunne warme kamers, spinnen bij hun olielampje en onder vrolijke gesprekken verdrijven zij den tijd! Doch dan keerde zij weder haar hart tot God, en zeide: „O hoe goed is het toch, wanneer men U kent, lieve God! Zonder U heb ik thans niemand, met wien ik spreken kan. Zonder U was ik in dit hol voor langen tijd door troosteloosheid reeds gestorven, maar in elken toestand des levens bezorgt Gij ons in ruime mate troost!”

GENOVEVA wordt in de wildernis ziek; en bereidt zich tot de dood.

Al schijnt het ligchaam te bezwijken, God zal niet met zijn redding wijken.

Even als de vervlogene zomers en winters, bragt *Genoveva* met haren zoon, meer dergelijke jaargetijden in de wildernis door, en beleefde thans den zevende winter. De vorige winters waren niet heel koud; doch deze zevende winter van haar verblijf in de woestenij, was voor haar verschrikkelijk. Eene ongemeene menigte sneeuw bedekte berg en dal; en de sterkste takken van de eiken- en beukenboomen, braken onder hunnen last. Hoe goed *Genoveva* ook den in-

gang van het hol tegen den indringende sneeuw verzorgde, dreven echter de woedende grimme koude winden, altijd eene menigte van dezelve in het hol. Hoe diep zij zich tegen de vorst in het rijkelijke mos, hetwelk hare legerstede uitmaakte, zocht te verbergen, zoo werd toch al het mos door de indringende sneeuw, doorwaterd en verkoud. Den ingang van het hol en de beschermende denetakken waren altijd sneeuwwit van den damp; en de wanden van het hol, gelijk bevrozene vensterglazen, met ijs overtoegen. De natuurlijke warmte van de Ree was niet meer in staat, om de verschrikkelijke koude toercikend te verzagten. De vossen blaften van de strenge koude, en des nachts klonk het gehuil van de wolven verschrikkelijk door de wildernis heen. *Genoveva* sloot door de koude, geheele nachten geen oog; en de vrees, om, benevens haar zoon, door de wolven verscheurd te worden, deed haar beven. *Smartenrijk*, die van zijne kindsheid af de ruwe spijzen en de harde levenswijze gewoon was, bevond zich, trotsch de koude, welvarende. Maar *Genoveva*, die teedere, hertogelijke prinses, die in de kamers was opgevoed, wier gronden met tapijten belegd waren, konde het in deze koude rotsgevelven niet meer uithouden. „O,” sprak zij dikwijls weenende, en hare nedervallende tranen werden ijs, „een enig vonkje vuur ware voor mij een hemelgeschenk!

„Maar nu zal ik in het midden van het hout moeten bevriezen. Doch, Heere uw wil, geschiede!” — Haar beminnelijk, vriendelijk gezigt was geheel veranderd. Het zagte rood harer wangen was weg, en zij was doodelijk bleek. Hare liefelijke oogen verloren haren glans, en zonken in de oogholten. Zij werd zeer mager, en zij had een jammerlijk voorkomen.

„O lieve moeder!” zeide *Smartenrijk* met tranen in de oogen, „waarom ziet gij er toch zoo naar uit? Ik ken u zeker niet meer. O God, o God, wat is het toch!”

„Lief kind!” sprak *Genoveva*, „ik ben zeer ziek, en zal wel sterven.”

„Sterven!” zeide de kleine. „Wat is dat dan? Daar heb ik mijn geheele leven nog niets van gehoord?”

„Ik zal inslapen,” sprak *Genoveva* met eene zwakke stem, „en niet meer ontwaken. Nooit zien dan mijne oogen de zon, en mijn oor hoort ook uwe stem niet meer. Dit ligchaam zal dan koud en stijf op den grond uitgerucht liggen, en geen vinger meer kunnen bewegen: eindelijk verrot het geheel, en wordt weder aarde.”

Toen viel de jongeling haar weenend om den hals en herhaalde steeds de woorden: „O moeder, moeder, sterf toch niet, ik bid u sterf niet.”

Genoveva zeide: „Ween niet lief kind! Het staat niet aan mij, of ik sterven wil of niet. God wil het nu zoo hebben!”

„God?” riep de jongeling zeer verwonderd. „En gij hebt altijd gezegd: God is is goed. Hoe kan Hij dan dat laten geschieden? Zie ik kan geen vogeltje ombrengen — veel minder u!”

Genoveva antwoordde: „Gij hebt gelijk, lief kind! Omdat gij mij niet laat omkomen, noch dooden kunt! hoe kan God het nog veel minder. Hij, die eeuwig leeft, geeft ook aan ons het eeuwig leven....”

„Doch ik moet u dit eerst verklaren: weet gij nog wel, lieve zoon! hoe ik mijn oud kleed uittrok en weg wierp, dewijl het niet meer goed was, en hoe God aan mij een beter schonk? Zie, zoo zal ik thans ook

„dit ligchaam uittrekken en wegleggen; het zal verrotten, gelijk dat oude gewaad: maar ik zelve kom bij God, onzen lieven Vader, in den Hemel. Die zal mij dan ook in plaats van dit ligchaam met een schooner heerlijker ligchaam bekleeden. O, in den Hemel — daar zal ik het goed hebben; daar zal ik van geene koude beven en niet meer ziek zijn; daar zugt en ween ik nimmermeer, en geniet er in plaats van lijden, enkel vreugde. Gelijk de lente schooner is dan de winter, zoo is den hemel schooner dan de aarde. Ja, de schoonste, bekoorlijkste lentedag, is tegen de schoonheid en bekoorlijkheid des hemels slechts een guure, duistere winternacht. Wie goed en vroom is, die komt er eens in.”

„Moeder,” zeide *Smartenrijk*, „ik wil met u! Ik wil niet alléén onder de wilde dieren blijven: want die antwoorden mij niets wanneer ik met hen spreek. Ik wil ook sterven, en dit kleed van vleesch uittrekken.”

„Neen, lieve zoon!” zeide *Genoveva*, „gij moet nog langer op aarde blijven. Maar eens komt gij, wanneer gij vroom leeft, zeker bij mij in den hemel; want gij moet ook eens sterven. Maar hoor nu wat ik u verder zeggen zal: wanneer ik niet meer spreek, wanneer mijn adem stil staat, wanneer ik mijne oogen toegedaan heb, mijn mond bestorven is, mijne hand stijf en koud zal worden, blijf dan nog drie dagen hier: ga dan, wanneer gij zeker weet dat ik dood ben, en de onaangename doods-lucht dit hol vervulle, uit deze wildernis — altijd juist daarheen, waar thans de zon opgaat. Dan zult gij, na een of twee dagen, aan het einde van dit wilde woud komen, en eene groote schoone vlakte voor u zien, op welke vele duizende van menschen wonen.”

„Veel duizende van menschen!” riep *Smartenrijk* vol verwondering! „Ach, ik geloofde altijd dat wij maar met ons tweeën alleen op de wereld waren. Maar waarom hebt gij mij dit niet voor langen tijd gezegd?”

„O, wanneer gij nu gaan kondet dan gingen wij er dadelijk heen!”

„Ach, mijn kind!” zeide *Genoveva*. Die menschen hebben ons juist in deze wildernis bij de dieren van het woud opgesloten! „Zij wilden mij en u om het leven brengen.” „Dan wil ik niet bij hen!” zeide de jongeling. „Ik dacht dat zij zoo goed waren als gij, moeder! Maar moeten die menschen dan ook sterven?”

„Waarlijk!” zeide *Genoveva*, „alle menschen moeten sterven?”

„O dan zullen zij het niet weten, zoo als ik hot tot nu toe niet wist, zeide hij. Ja, nu wil ik naar hen toe gaan en het hun zeggen: menschen! wil ik hun toeroepen, gij moet allen sterven! Betert u, anders komt gij niet in den hemel! Wanneer zij maar gelooven?”

„O kind,” zeide *Genoveva*, „dat weten zij reeds sedert lang! Maar daarom beteren zij zich niet. Zij leven in overvloed. De aarde brengt voor hen de allerschoonste vruchten voort, wier gelijken men in deze wildernis niet ziet. Zij hebben de beste spijzen en dranken. Zij dragen kleederen van alle kleuren der bloemen, die bij de voorname dikwijls nog met kostbare zaken bezet zijn, en even als de sterren fonkelen. Hunne woningen zijn zoo pragtig, dat ik het u in het geheel niet beschrijven kan. Ook in den winter hebben zij de zon als in hunne woning, het vriest er in het geheel niet, en des nachts weten zij hunne woningen zoo licht en helder te maken als op den dag. Maar de meeste danken God niet eens voor deze zijne weldaden, en willen in het geheel niet aan Hem denken; en haten, plagen en kwellen eikander dikwijls zoo erg als zij maar kunnen. Alle dagen sterven er zeker eenigen uit hun midden weg; maar de anderen bekreunen zich in het geheel er niet aan, en leven voort, als of zij eeuwig op aarde leven zouden.”

„Dan ga ik er in het geheel niet heen!” zeide *Smartenrijk*, „want daar zijn de menschen niet alleen zoo boos als de Wolf,

„maar ook nog veel dommer dan deze Ree, die van alles, wat wij spreken, niets verstaat. Ik wil niets van de spijzen der menschen, en liever met de dieren eten. Die leven — de eenige nijdige wolf uitgezonderd — toch vreedzaam onder elkander, en voeden zich gerust van gras en kruidenten. Ik blijf bij de dieren en ga niet naar de menschen.”

„Gij moet toch naar hen toe, lief kind!” zeide *Genoveva*, „zij zullen u geen leed doen. Hoor nu verder! Ik heb tot nu toe slechts van uwen Vader die in den Hemel is, gesproken, maar nu moet ik u ook nog zeggen; dat gij een vader op aarde, gelijk gij eene moeder op dezelve hebt.”

„Een vader op aarde,” zeide de jongeling verheugd, „dien men zien, en zoo als ik thans u doe, bij de hand kan nemen! die niet onzigtbaar is, als de Vader in den Hemel?”

„Ja, lief kind!” zeide de moeder, gij zult hem zien, en met hem spreken!”

„Hem zien, en met hem spreken!” riep hij, en zijne oogen fonkelde van blijdschap. „Maar,” vervolgde hij peinzend, „waarom komt hij dan niet bij ons? En waarom laat hij ons zoo alleen in deze wildernis? Hij zal toch ook niet een van die booze menschen zijn?”

„Neen, lief kind!” zeide *Genoveva*. Hij is een goed mensch: Hij weet niet dat wij in deze woestenij zijn. Hij weet niet eens dat wij nog leven. Hij denkt dat wij beiden om het leven zijn gebragt, en hij meent dat ik de goddelooste moeder ben, die er op aarde bestaan kan. De menschen logen hem wat voor....”

„Wat is dat dan, zij logen?” viel de kleine haar in de rede. „Dat versta ik niet.”

„Dat is,” sprak de moeder, „wanneer men anders spreekt dan men denkt. De menschen zeggen bij voorbeeld: dat zij elkander zeer lief hebben, en zij kunnen elkander toch niet verdragen; dat noemt men dan liegen.”

„Ja, kan men dat?” zeide de kleine. „Dat was mij nooit ingevallen. O de men-

„schen, de menschen!” riep hij, en schudde het gekrukte hoofdje — „ziju toch zeldzame schepselen!”

„Nu,” sprak *Genoveva*, „uw vader werd ook zoo belogen.” Zij verhaalde aan den jongeling hierop van hare geschiedenis wat hij verstaan kon, en vervolgde toen verder: „Zie, dezen gouden ring, die aan mijnen vinger zit, heb ik van uw vader gekregen.”

„Van mijnen vader!” riep hij verheugd, „o laat mij den ring toch eens goed beschouwen. Van mijnen Vader in den Hemel heb ik reeds zoo vele schoone zaken gezien — zon, maan, sterren en bloemen — maar van mijnen vader op aarde heb ik in mijn leven nog niets gezien.”

Genoveva nam den ring van haren vinger en gaf denzelve aan den jongeling. „O, die is schoon!” zeide *Smartenvijk*. „Heeft mijn vader nog meer zulke mooie zaken, en schenkt hij mij ook iets daarvan?”

„Ja wel, lief kind!” zeide *Genoveva*, en stak den ring weder aan hare vinger. „Wanneer ik dood ben, neem den ring dan van mijnen vinger: want eerder wil ik hem niet afleggen, maar tot aan mijnen dood bewaren, zoo als ik uw vaders liefde en trouw, ook tot in den dood bewaar. O, zeker! mijne liefde jegens hem was zoo zuiver, als het goud van dezen ring; en mijne trouw is eeuwig, zoo als deze ronde omtrek des rings, aan welke men geen einde vindt — het zinnebeeld der eeuwigheid. — Als gij dan bij de menschen zult komen, vraag dan naar graaf *Siegfried*: want zoo heet uw vader. Verzoek de menschen dat zij hem bij u brengen; maar zeg aan geen mensch; van waar gij komt, of waarom gij naar den graaf wilt. Laat ook vooral den ring aan niemand zien. Wanneer gij dan voor den graaf, uw vader, zult staan, geef hem dan den ring en zeg tot hem: vader! dezen ring zendt u mijne moeder tot een teeken, dat ik uw zoon ben. Voor eenige dagen is zij gestorven. Zij groet u nog eens, en laat u door mij zeggen, dat zij onschuldig was, en dat zij u alles vergeeft. In den hemel hoopt zij u weder

„te zien, dewijl het op de wereld niet meer konde geschieden. Gij zult vroom leven, getrouwt zijn, en niet om haar weenen, maar voor mij zorgen! Vergeet dat toch niet, lief kind! ik ben onschuldig en hem getrouw! dat heb ik bij mijnen dood bevestigd, en daarop ben ik gestorven! Zeg hem ook, dat ik hem in het uur des doods nog zoo lief had, als ik u bemin! Verhaal hem ook, hoe ik hier leefde en stierf! — Ik laat hem ook verzoeken, om mijn ontzield lichaam uit dit hol te halen, en hetzelve in het graf van zijne voorouders te begraven. Ik was hem niet onwaardig, ofschoon mij de menschen voor eene echtbrekster, en voor eerloos hielden.”

„En dan moet ik u nog iets zeggen, dat gij nog niet weet. Zoo als gij eenen vader en eenen moeder op aarde hebt, zoo heb ik ook vader en moeder. Ach God! Maar ik weet niet, of zij de jammeren, die ik hun onschuldig veroorzaakte, overleefd hebben, of niet: doch wanneer zij nog in het leven zijn — o, bid dan uw vader om u dadelijk bij hen te brengen! O, zij zullen eene groote vreugde smaken, wanneer zij u, hunnen lieven kleinzoon aanschouwen, en zeer zeker over deze vreugde al de ellende, in zeven lange jaren uitgestaan, vergeten. Dan ach!” — vervolgde zij, en brak in eenen stroom van tranen uit. „Mijn goede vader! Gij hebt zeker zeer zwaar om mij getreurd. En gij mijn lieve moeder! hebt zeker om uwe *Genoveva* veel geweend. Ach, mijne beminde ouders! Uw aangezicht had ik toch nog gaarne willen zien, alvorens ik stierf. O, gij verlangt ook zeker om mij nog eens te zien, en indien gij wist dat ik nog leefde...! Maar ach! gij denkt, dat mijn lichaam in een afgelegen oord van de wildernis voor lang vergaan is. O, hoe zalig is toch de hoop des hemels, en het wederzien in denzelfden! Zonder dezen troost ware het verdriet op aarde toch te groot; en wij arme menschen zouden in vertwijfeling geraken. Gij weent, lief kind! doch vergeef het mij, dat ik u het hart zoo zwaarmoedig

„maak. Zie, ofschoon gij thans mij, uw moeder verliest, zoo zal toch God in de plaats van mij, u een goede vader schenken! Ween daarom niet, lief kind! Uw vader zal u zeker zeer lief hebben, u kussen, u op zijne armen en op zijnen schoot nemen, aan zijn hart drukken, u zijnen zoon noemen, veel aan u vragen, en van rouw en vreugde weenen, wanneer hij u, zijn lief kind, dus aanziet!”

Genoveva zond neder, en kon in langen tijd geen woord meer voortbrengen.

De verschrikkelijke koude van den winter ging voorbij; het waaide eene koele zachte lucht, de zon scheen des middags weder helder en vriendelijk in het hol, en hare lieflijke stralen waren reeds veel warmer. De wasen aan den ingang, en het ijs aan de wanden van het hol smolten, en vielen met groote droppen naar beneden; maar met *Genoveva's* ziekte werd het dagelijks slimmer, en zij zag niets anders voor oogen, dan den naderenden dood. Zij nam het kruis van de wand bij zich op het bed en bereide zich tot sterven.

„Ach,” zeide zij, „mij is, wel is waar, den troost ontzegd, om eenen Priester aan mijn sterfbed te zien, die mij moed inspreekt, en mij het brood des Levens toereikt, tot versterking op de groote reis in de eeuwigheid; maar Gij, o Heer! Gij eeuwig Hoogepriester, zijt zelf bij mij! Gij zijt allen, die eenen verslagenen en ter neder geslagenen geest hebben, innig nabij! Ieder menschenhart dat lijdt en naar U verlangt, zult Gij opwekken en verkwikken, Gij zegt het zelf: zie ik sta voor de deur, en klop aan! Zoo iemand mijne stem hoort, en mij de deur opent, bij dien wil ik ingaan en avondmaal met hem houden, en hij met mij.” Zoo sprak zij, en bad in stilte met gevouvene handen en neder geslagene oogen.

Smartenvijk zat den geheelen dag en de lange winternachten zonder licht, bestendig nevens haar; en de goede jongeling konde niet meer eten, noch drinken. Hij deed alles wat hij aan hare oogen konde zien, en

verzorgde haar met kinderlijke liefde. Hij nam zijn beide handjes vol mos en droogde, zoo verre als zijne kleine armpjes zich uitstreckte, de natte waden van het hol af, opdat het water niet op zijne zieke moeder zoude droppelen. Hij verzamelde aan de rotzen en bij de boomen veel drooge mos om, in plaats van de vochtige legerstede, eene betere te bereiden. Spoedig haalde hij voor haar eene poempoenschaal vol frisch water van de bron, en zeide: „Wilt gij niet drinken, lieve moeder! Gij zijt zoo heet, en uwe lippen zijn zoo droog.” Dadelijk bragt hij haar eene pompoenschaal met melk, en zeide: „Drink toch lieve moeder! zij is zeer goed, ik heb dezelve zoo eerst gemolken.” Toen viel hij haar weder om den hals, en zeide zugtende: „O moeder! lieve moeder! O, wanneer ik maar in de plaats van u ziek ware, of voor u konde sterven!”

Op eenen morgen had zij een paar uren zeer zagt en zoet gesluimerd. Zij ontwaakte veel opgeruimder en sterker. Het kleine, houte kruis, dat zij steeds in hare hand hield, was haar in den slaap ontvallen. Zij zocht het — en *Smartenvijk*, die dadelijk bemerkte wat zij wilde, gaf het haar weder in de handen. „Maar, lieve moeder,” hervatte hij, „wat doet gij toch altijd met dit hout in de handen?”

„Lief kind,” sprak zij, „ik dacht langer te leven, anders had ik u dit reeds vroeger gezegd. Doch ik zie nu wel, dat men niets dat goed is verschuiven mag. Ik heb u reeds verhaald dat de Vader in den Hemel ook een Zoon heeft, die Hem in alles gelijk is; maar, dat deze, zijn Zoon, alles voor ons gedaan heeft, dat konde ik u nog niet wel vertellen; gij zoudt zeer veel niet verstaan hebben, dewijl gij tot nu toe van de geheele wereld verwijderd, in de wildernis opgroeide. Thans weet gij dat er meerder menschen op de aarde leven en ook hoe zij gesteld zijn; en daar gij gehoord hebt, en het ten deele reeds aan mij kunt zien, wat sterven is — zoo wil ik beproeven, om het gewigtigste der geschiedenis van den Zoon van God u duidelijk te

„maken. Alsdan zult gij ook inzien, welke „beduidenis het hout, dat ik in mijne hand „heb, heeft. Hoor dan wat ik u verhalen „zal opmerkzaam aan, en neem de woorden „van uwe moeder wel ter harte.”

„Zie! de lieve Vader in den Hemel be- „droefde zich, dat de menschen zoo boos, „en daardoor zoo ellendig waren, dat Hij „hen uit dien hoofde na hunnen dood, in „het geheel niet in den hemel konde laten. „Toen zond Hij zijnen Zoon tot hen van den „hemel af: die zoude hen verlossen en den „hemel weder voor hen openen. Zijn heilige „naam is: *Jesus Christus*.”

„Deze zijn beminde Zoon was zoo magtig „en liefderijk als de Vader zelf. Toen hij „nog een kind was, nog veel kleiner dan „gij nu zijt, was Hij met zijne Moeder ook „in een hol, dat even als dit, tot een ver- „blijfplaats voor de dieren diende. Toen hij „groot was geworden, leefde Hij ook eeni- „gen tijd in eene wildernis, die nog veel „verschrikkelijker was, dan deze. Hij bad „gestadig, opdat hetgene, wat Hij den men- „schen zeggen en tot hun heil wilde doen, „toch niet vergeefs mogte zijn!”

„Daarop ging hij tot de menschen, en ver- „haalde hun, dat de Vader in den hemel Hem „tot hen gezonden had; en dat de Vader in „den hemel zoo goed is, hen zoo lief heeft, „en dat alle menschen, kinderen van dezen „Vader zijn, en dat zij ook daarom zeer goed „moesten wezen en dezen goeden Vader en „elkander zeer lief moesten hebben. Wie „hem, de Zoon, gehoor geeft, zeide Hij, en „zich betert, die komt ook eens in den he- „mel, en zal daar veel, zeer veel vreugde „hebben. Maar wie hem geen gehoor geeft, „en Hem niet volgt, die komt niet in den „hemel, maar in een zeer verschrikkelijk „oord.”

„Doch de menschen wilden niet gelooven, „dat Hij de Zoon des Hemelschen Vader was, „en dat de Vader in den hemel Hem tot hen „gezonden had. Toen toende Hij hun oogenschijnlijk, dat Hij zoo magtig was als de „Vader.”

„Eene moeder, zoo als ik, doch iets ouder,

„was bij voorbeeld eens zoo ziek als ik en „had dezelfde Kwade koorts: geen mensch „konde haar helpen; doch hij nam haar slechts „bij de hand, zoo als ik u thans bij de hand „neem, en van dien oogenblik af werd zij „weder gezond, en zag er weder zoo schoon „en rood uit als te voren.”

„Op een' andere keer was een jongeling „iets grooter dan gij, gestorven. Hij was de „eenige zoon van zijne moeder, zoo als gij „de eenige zijt. O, hoe de moeder om hem „weende, dat kunt gij denken! Maar de Zoon „van God zeide vriendelijk tot de moeder: „Ween niet, en tot het doode ligchaam zeide „Hij: sta op! en toen was hij weér dadelijk „levend en stond op. De Zoon van God voer- „de hem nu weder tot zijne moeder, en zij „verheugde zich onbeschrijfelijk.”

„Doch de menschen geloofden nog niet dat „Hij de Zoon van God was, en dat de Vader „in den Hemel Hem in de wereld had gezon- „den. Zij konden niet dulden, dat Hij altijd „zeide, dat zij boos waren en goed moesten „worden. Eindelijk maakte zij een groot hout „bij elkander, juist zoo als dit kleine dat ik „hier in mijne hand heb, men noemt het een „kruis, en vervolgens boorden zij nagels, die „ongeveer aan de doornen gelijken, maar die „veel grooter en harder zijn, door zijne han- „den en voeten, en sloegen Hem alzo met „uitgerekte armen aan het kruis. Toen liep „het bloed uit zijn heilig ligchaam en Hij moest „sterven. Maar zij lachten nog over Hem, „en bespottende Hem. Evenwel had Hij geen „mensch enig leed aangedaan, het met alle „zoo goed gemeend, en allen geholpen, die „door Hem willen geholpen zijn!”

„O die booze, booze afschuwelijke men- „schen!” riep *Smartenrijk*. „Maar verdroeg „dat de Vader in den hemel, en sloeg Hij „niet met zijnen bliksem er op in? Als ik in „zijne plaats ware geweest, ik had ze allen „doodgeslagen!”

„Lief kind!” zeide de moeder, „de Zoon „bad voor hen tot den Vader. Vader, zeide „Hij, vergeef het hun! zij weten niet wat zij „doen! Ja, Hij stierf juist uit liefde voor de „menschen, uit liefde voor alle menschen,

„ook uit liefde voor deze booze. Dit was „zeer noodzakelijk, liefkind! anders had geen „mensch in den hemel kunnen komen, gij en „ik ook niet. Ook uit liefde voor ons beide „vergoet Hij zijn dierbaar bloed!”

De goede jongeling zat onbewegelijk, luis- „terde aandachtig, en de heldere tranen liepen „over zijne roode wangen. Daar hij dit alles „voor den eersten keer hoorde, zoo deed dit „hem onbeschrijfelijk aan. „O, die goede, „goede Zoon van God!” zeide hij en wiesch „zijne tranen met het reeën-velletje, dat hij aan „had, af. „Maar Hij is toch nu ook in den „hemel?”

„Ja, lief kind!” zeide de moeder, zijn lig- „chaam lag nu dood, men legde het in eene „steenrots, die ook bijna aan deze waarin „wij wonen gelijk was, en men wentelde „eenen grooten rotsteen voor den ingang van „het hol; maar denk eens, eer dat er drie „dagen vergingen, kwam Hij weér levend uit „het hol ten voorschijn. Eenige weinige men- „schen waren toch niet zoo boos als de ove- „rige; zij hadden Hem gehoor gegeven en „zich verbeterd. Deze hadden Hem zeer lief „gehad, en veel over zijnen dood geweend: „naar deze ging Hij nu. O, wat hadden zij „eene groote vreugde, toen zij Hem weder „zagen! Maar Hij zeide hun, dat Hij nu we- „der tot zijnen Vader in den hemel ging. Al- „len waren daarover zeer treurig; doch Hij „zeide: Weent niet, en laat u het hart niet „zwaar worden! Ziet, boven, waar mijn „Vader woont, daar is ruimte genoeg voor u.

„Ik ga er nu heen, en zal voor u een plaats „bereiden. Doet slechts wat ik u gezegd heb „dan komt gij allen ook daár, waar ik ben. „Ik zal u eens wederzien, en dan zal uwe „vreugde volmaakt zijn, en niemand zal de- „zelve u weder ontnemen kunnen. Maar ook „nog op aarde zal ik, ofschoon gij mij niet „kunt zien, toch altijd onzichtbaar bij u zijn, „tot aan het einde der wereld. Hij zegende „hen nog, en zweefde toen voor hunne oogen „al hooger en hooger ten hemel op, tot dat „Hem edellijk een wolk voor hun gezigt „verborg.”

„O, dat moet schoon geweest zijn!” zeide „de jongeling. „Maar weet Hij thans nog iets „van ons? Weet Hij, dat wij hier in de wil- „dernis leven, en zullen wij Hem ook eens „in den hemel zien?”

„Waarlijk!” zeide de moeder. „Hij ziet „ons overal, en waar wij ook zijn, daar is „Hij bij ons, geeft ons goede gedagten in het „hart en helpt ons, om zeer goed te worden; „want zie, lief kind! gij zijt wel een goede „jongeling, en hebt mij reeds zeer veel vreugde „aangedaan, maar regt en geheel goed zijt „gij nog niet. Dat kunt gij, als gij slechts „een weinig acht wilt geven, alle oogenblik- „ken aan u zelven ontdekken. Zie, gij zoudt „voor de menschen, indien zij u om het leven „hadden willen brengen, niet gebeden „hebben als de Zoon van God. Gij hebt op „dezen oogenblik nog gezegd: gij zoudt hen „allen hebben dood geslagen, wanneer gij de „magt had gehad. Daar ziet gij nu reeds, „dat gij in lang na nog zoo goed niet zijt, „en in lang nog zulk eene liefde niet hebt, „als de Zoon van God. En zoo goed en zoo „liefderijk als Hij moeten wij worden, wan- „neer wij zijnen hemelschen Vader en Hem „behagen en eens in den hemel komen willen. „En daartoe, dat wij zoo goed en liefderijk „worden als Hij, wil ons de Zoon van God „helpen. Daarom kwam Hij in de wereld en „stierf voor ons aan het kruis.”

„En nu, lieve *Smartenrijk*, begrijpt gij „wel, waarom ik dit kleine kruis altijd in „mijne hand houd. Het herinnert ons aan de „liefde van dengenen, die voor ons aan het „kruis leed en stierf. Het vermaant ons, dat „ook wij door lijden en sterven, hetgeen men „daarom ook een kruis noemt — in den he- „mel moeten komen. En daarom is ons dit „eenvoudige teeken zoo lief en zoo waarlijk!”

„Ach, lief kind!” vervolgde zij, en zag „hem met weenende oogen aan, „ik heb niets „dat ik u tot een aandenken geven kan, dan „dit arm hout. Maar wanneer ik nu dood „zal zijn, neem het dan uit mijne koude „verstijfde handen, en bewaar het. Schaam „u niet, beminde zoon, wanneer gij eens groot

„en rijk zult zijn, om dit arme aandenken van uwe moeder op de beste plaats van uwe toekomstige prachtige woning te stellen. Denk zoo dikwijls als gij het aanschouwt, aan Hem, die eens uit liefde voor u aan het kruis stierf — en aan uwe moeder, die met dit kruis in de hand thans sterft! Neem u toch voor om vroom en goed te zijn, om zuiver en schuldeloos te leven, de menschen te beminnen, om hun goed te doen, en zelf het leven voor hen te geven, wanneer zij daardoor geholpen worden; al zoude gij ook vooraf zien dat zij u daarvoor niet willen danken! O, wanneer gij bij den aanblik van dit kruis u dit alles niet alleen voorneemt, maar het ook doet, dan is dit arme erfdeel van uwe moeder meer waardig dan het geheele, groote en rijke erfdeel, dat gij van uw vader te wagten hebt!”

Door het lange spreken was *Genoveva* zoo zwak geworden, dat zij nu weder lang rusten en zwijgen moest.

„Ach,” begon zij na eenigen tijd weder, „als gij maar gelukkig bij uw vader komt: de weg daarheen, door de verschrikkelijke woestenijen, door het dikke ondoorgankelijke woud, over steile rotsen en diepe afgronden, is voor u, arm, zwak kind! waarlijk hard, ver en gevaarlijk. Maar God zal er u wel door helpen, opdat gij bij uw vader, dien Hij u hier op aarde gaf, gelukkig aankomt; zoo als Hij ons allen door de verre gevaarvolle woestenijen der wereld moet geleiden, opdat wij eens bij Hem, den waren, eenigen Vader van ons allen, onzen Vader in den hemel, gelukkig aanlanden, en zijn aangezicht aanschouwen! Vergeet ook niet om een paar pompoenen-schalen vol met melk mede te nemen, opdat gij onderweg niet versmagt. Neem ook eenen boomtak mede om u tegen de wilde dieren te verdedigen. Ach, arm kind! gij zijt waarlijk zwak; doch God, onder wiens bescherming ik, als eene zwakke vrouw, onder den woedende wolf zegevierde, zal ook uw beschermer tegen de wilde dieren zijn. Wie op Hem vertrouwd, wandelt on-

„bevreesd over slangen en adders en ver-teerd leeuwen en draken.”

Als de avondschemering aanbrak, nam hare zwakte zeer de overhand. Hare ademhaling ging zoo zwaar, dat haar het heete zweet uitbrak. Toen verzamelde zij alle hare krachten bijeen, hief zich in hare legplaats van mōs op, zag den jongeling, die nevens haar zat, ernstig en weemoedig aan, en zeide met eene zeldzame, plegtige stem, waar de jongeling over verschrok: „*Smartenrijk!* knielt neder, dat ik u nog zegene, zoo als mijne moeder mij zegende, eer ik van haar schelde! Ik geloof dat mijn einde niet verre meer af is!” De arme jongeling knielde snikkend neder, boog zijn weemoedig aangezicht ter aarde en hief de kleine bevende handjes aandachtig in de hoogte. *Genoveva* legde hare handen op zijn krullend hoofd, en zeide met eene diepgeroerde stem: „God zegene u mijn zoon! en *Jexus Christus* zij met u, en zijnen Geest leide en bestiere u, opdat gij een goed mensch word, en nooit — nooit iets kwaads doet; dan zal ik u eens in den hemel weder zien!” Zij teekende hem nu nog met het kruis, sloeg de armen om hem, kuste hem, en zeide nog eens: „O *Smartenrijk!* wanneer gij nu bij de menschen komt, en hunne booze voorbeelden ziet, wordt dan toch niet boos! En als gij eens in glans en rijkdom leven zult, vergeet dan uwe arme moeder niet! Ach, zoo gij deze mijne liefde tot u en deze mijne moederlijke tranen en mijne laatste woorden — de woorden van uwe stervende moeder vergeet en boos kunt worden, o! dan zult gij in de andere wereld eeuwig van mij gescheiden zijn! O *Smartenrijk!* blijf goed, word braaf!”

Zij konde niet verder spreken, zonk neder op haar ziekbek, sloot de oogen en *Smartenrijk* wist niet, of zij thans sluimerde of werkelijk dood was. Hij knielde weenend en snikkend nevens haar, en bad steeds: O God, laat haar niet sterven! O *Jexus Christus*, wek haar weder op!”

Droefheid van graaf *SIEGFRIED* om zijne gemalin *GENOVEVA*.

Graaf *Siegfried* lag, toen hij op *Golo's* aanklagt in de eerste opwelling des toorns het ongelukkig doodvonnis over *Genoveva* onderteekende en afzond, in eene krijgstant aan eene ontvangene wond ziek. Zijn oude krijgs-makker en stalmeester, met name *Wolf*, was juist eenige mijlen van het leger verwijderd, en hield met zijne ruiters een' langen berg-pas bezet. Toen hij afgelost terug kwam, en in de tent van den graaf binnen trad, om naar den welstand van zijnen heer te vernemen, verhaalde de graaf alles, wat in dien tusschentijd was voorgevallen. Den oude eerlijke dienaar verschrok zóó, dat hij uitbarste en zeide: „O lieve heer, wat hebt gij gedaan? Uwe gemalin is zeker onschuldig; daarvoor verpand ik mijn oud grijs hoofd. Eene zoo vrome ziel, eene zoo goed opgevoede dochter is niet zoo slecht. Geloof mij! Ik heb het door ondervinding. Maar uw *Golo* is een nietswaardige schurk. Houd deze woorden van een oud dienaar ten goede! Ik weet wel, dat hij door zijn gedurig vleijen zich diep in uw hart heeft ingedrongen; maar geloof mij toch eens: wie u altijd looft en u tot alles regt geeft, die is uw vriend niet. *Golo* verwacht u in den grond, en zoekt maar alleen zijn eigen voordeel. Doch die u de waarheid zegt, ook dan, wanneer gij dezelve niet gaarne hoort, die is uw vriend. Geef mij daarom gehoor, beminde heer! en neem u overeild oordeel dadelijk weg! . . . God in den hemel! hoé verre is het met mijnen goeden heer gekomen! De geringste uwer onderdanen te veroordeelen zonder hem verhoord te hebben, zult gij voor de groote misdaad houden — en thans hebt gij uwe goede, vrome gemalin zonder verhoor veroordeeld! O, wordt uw onzaligen, spoedigen toorn toch eens meester! Gij hebt ze altemaal nu kunnen betreuren; maar deze, ik vrees, ik vrees! — heeft u een groot ongeluk aangerigt.”

De graaf bekende dat hij overeild gehandeld had, maar twijfelde nog altijd, wie schuldig was: zijne gemalin *Genoveva*, of zijn lieveling *Golo*; want *Golo's* brief was zulk eene slim verzonnen weefsel van leugens, en de bode, dien *Golo* tot deze boodschap had uitgekozen, was zulk een uitgelezen bedrieger, en wist alles met zulk eene schijn van eerlijkheid te bekrachtigen, dat de ijverzuchtige graaf geheel verblind werd. Intusschen zond hij nog op hetzelfde uur eene tweede bode aan *Golo* af, met het bevel: om zijne gemalin tot zijne terugkomst in hare kamer te bewaren, haar in het geheel geen leed aan te doen, en haar in het minste niet in iets te beperken. Hij gaf den bode zijn beste paard, en beval hem zoo hard te draven als hij maar kon; ook beloofde hij aan hem eene groote somme gelds, indien hij nog op den regten tijd op *Siegfriedsburg* aankwam, en hem een bevredigend antwoord terug zoude brengen.

Gedurende den tijd dat de bode zich op reis bevond, werd de graaf van dag tot dag zwaarmoediger; het eene uur was het uitgemaakt, *Genoveva* is onschuldig; den anderen tijd dacht hij weder, het is onmogelijk, dat *Golo*, dien ik zoo veel goeds gedaan heb, mij zoo schrikkelijk kan beliegen. Zoo werd zijn hart bestendig door onzekerheid en vertwijfeling gefolterd. Tienmaal daags zond hij zijnen getrouwe *Wolf* uit, om te zien of de bode nog niet terug kwam. Geheele nachten kon hij in zijne oogen geen en slaap meer vinden. Eindelijk kwam de bode, en bragt het berigt: dat *Genoveva* met haar kind bij nacht heimelijk in het woud ter dood gebragt waren. Den goeden graaf was het niet anders, als of zijn eigen doodvonnis uitgesproken werd — en hij verzonk in stomme droefheid. Den oude eerlijke *Wolf* ging heen en weende luid; en de ruiters van den graaf, die alle voor zijne tent te zamen waren gekomen, vloekten en zweerden, om *Golo*,

wanneer zij te huis kwamen, in stukken te houwen.

De graaf lag over jaar en dag aan zijne wonden ziek; want de onrust en de knagende worm in zijn hart, vertraagde de genezing. Zoodra hij hersteld was, verzocht hij om zijn ontslag; en daar de Mooren reeds geslagen waren, en men van hen zeer weinig meer te vreezen had, zoo ontsloeg hem den koning gaarne. Den graaf brak daarom met zijnen getrouwen *Wolf* en met zijne dappere krijgslieden dadelijk op, en reed naar zijn geliefd vaderland.

Op eenen laten avond lande hij bij het eerste dorpje van zijn graafschap aan. De goede lieden, mannen, vrouwen en kinderen kwamen dadelijk uit hunne hutte en weende luid: „O genadige heer! Ach, dat verschrikkelijk ongeluk! Ach, die goede gravin! Ach, die goddelooze *Golo!*” De graaf steeg af; groete allen vriendelijk, bood hun de hand, en vraagde naar alles, wat gedurende den tijd, dien hij in den krijg had doorgebracht te huis was voorgevallen. Toen hoorde hij van *Genoveva* niets dan goed, en van *Golo* niets dan kwaad.

Mismooedig en met een verschrikt hart reed hij verder, om nog in dien zelfden nacht *Siegfriedsburg* te bereiken. Reeds van verre zag hij al de vensters van het slot verlicht. Toen hij nader kwam en de slotbrug betrad, hoorde hij een ruisend muziek, *Golo* hield juist met zijnen aanhang een vriendenmaaltijd; want hij hoopte zeker, dat de graaf aan zijne zware wonden zouden sterven; hij beschouwde zich daarom reeds als heer van het geheele graafschap, en zocht door bestendige verstrooiing en door geruchtmakende vermakelijkheden zijn boosaardig geweten tot zwijgen te brengen. Doch als hij zoo boven aan de pragtige tafel zat, zeide de bedienden, die de spijzen opdroegen, zeer heimelijk tot elkander; „Zie wanneer onze goede graaf sterft, dan dringt de slimme *Golo*, bij de tegenwoordige onrustige tijden zeker door, en wordt onzen heer. Maar ik wilde toch niet gaarne in zijne plaats zijn. Zie eens hoe verwilderd hij er uit ziet!” „Dat hebt

„gij, wel,” zeiden de anderen. Hij heeft geene „regte vreugde, en het smaakt hem niet. „Hij zit er juist bij als de arme zondaar aan „het galgemaal. Ik zoude in zijn vel niet „willen steken, en het loon dat hij in de „andere wereld te goed heeft, niet met hem „wildes deelen.”

Als de graaf met zijne krijgslieden aan den toren van het slot gekomen was, beval hij de trompetters om het teeken van zijne aankomst te geven. De wachters, die boven op den toren waren, beantwoordde het met hunne trompetten. *Golo* en al zijne gasten sprongen van hunne zetels op, en het geroep: „De graaf! de graaf!” klonk door het geheele slot. *Golo*, die eerder den dood van den graaf verwacht had, kwam ijlings naar beneden, en hield voor den graaf, die nog niet afgestegen was, zeer nederig het paard vast. De graaf zag hem ernstig en onbewegelijk aan, zonder een enig woord te spreken; en *Golo* stond bleek en bevend zoo als een misdadiger voor zijnen regter. Zijn boos geweten konde men duidelijk uit zijne verwilderde oogen zien, en de geheele ongelukkige geschiedenis stond met groote letters op zijn voorhoofd geteekend. Met waggelende, onzekere treden ging hij voor zijnen heer de wenteltrap op, en zijne bevende hand was naauwelijks in staat om den brandenden fakkel te houden. De graaf zag in het geheele slot niets anders dan verkwisting, weelde, ongeregeldeheid en verwarring. Overal ontmoette hij vreemde, verschrokkene gezichten; en de weinige oude dienaars, die nog overig waren, begroete hem met weenende oogen. Toen hij in de groote wapenzaal trad, legde hij helm en zwaard op de tafel, vorderde van *Golo* al de sleutels van den Burg af, droeg zijn getrouwen *Wolf* het bevel op: om den toren van den Burg wel te bewaren, opdat niemand het ontvlugte; gebod de dienaars, om zijne vermoede krijgslieden goed te verzorgen, en wenkte toen aan allen om zich te verwijderen.

De eerste stap, die den graaf deed, was naar de kamer van zijn gemalin. *Golo* had dezelve dadelijk na hare gevangenneming ge-

Wat wroeging, angst en naberouw,
Baart dolle drift van ongetrouw.

sloten, en dezelve, omdat het zijn boos geweten niet toeliet, niet weder betreden. Alles was nog zoo, als op dien morgen toen *Genoveva* dezelve verliet: hier stonden nog de strikramen, in welke een' halfvolcinden, met paalen doorwerkten lauwrickerans was, met opschrift: „*Siegfried* de terugkeerende „held, zijne getrouwe gemalin *Genoveva.*” Daar lag nog hare fluit op een boek vol schuldelooze vrome liederen, van welke zij er verscheidene, in de afwezendheid van haren gemaal gemaakt had. Hij vond vele opstellen van brieven aan hem, vol vrome, edele gezindheden, vol liefde en trouw jegens hem, van welke hij geene bekomen had. Zij zeide daarin, hoe zij dagelijks voor hem bad, opdat God hem onbeschadigd uit den bloedigen slag mog terugvoeren: hoe hij zich verheugde, om hem met een' zoon of dochter op den arm te gemoet te kunnen snellen; hoe zij om hem bekommerd was, en dikwijls weende, en hoe zij om zijn bestendig stilzwijgen zoo vele slapeloze nachten doorbragt: want daar *Golo* geene van hare brieven aan den graaf gezonden had, zoo had hij ook al de brieven van den graaf aan haar, opgehouden. De verschrokkene graaf zat nog des middernachts

vol stomme smart, en bemerkte niet eens, dat zijne kaars reeds zoo verre was afgebrand en op het uitgaan stond. Toen kwam *Bertha*, het getrouwe meisje binnen, en bragt hem den brief, dien *Genoveva* in de gevangenis geschreven had, toonde hem het snoor paalen, dat hij dadelijk herkende, en verhaalde hem onder duizenden van tranen hoe veel goeds *Genoveva* aan haar, in hare ziekte gedaan had, wat zij in den nacht, bevoorens zij ter dood gebragt werd, nog gezegd had, en wat zij nog van hare geschiedenis wist. Toen loosde zich de stomme smart van den graaf in tranen uit. Dit alles, maar bijzonder den brief, was hem het overtuigendste bewijs van *Genoveva's* onschuld. Hij weende zoo zeer, dat hem het gezigt verging, en *Genoveva's* brief door de tranen doorweekte. Hij riep steeds: „O God! o God! o *Genoveva!* — en u, u konde ik vermoorden! „U en mijnen zoon! o ik onzaligste van alle „mensen!” — en zijn getrouwe *Wolf*, die op zijn klagen toehoort, beproefde vergeefs om hem te troosten.

Nadat de graaf lang smartelijk geweend had, sprong hij dadelijk op, eischte zijn zwaard en wilde *Golo* ombrengen. *Wolf* hield hem tegen, en stelde hem voor, dat hij *Golo* ook niet ongehoord moest veroordeelen. Toen beval de graaf, om *Golo* des nachts gevangen te nemen, hem in ijzere boeijen te slaan, hem in dezelfde gevangenis te werpen, waar *Genoveva* zoo lang in versmacht had. Ook al degenen die het met *Golo* gehouden hadden, liet hij tot nader, vastzetten: de soldaten deden dit met vergenoegen. Op den anderen morgen, beval hij, dat men *Golo* voor hem zoude brengen. Toen men hem bragt, las hij *Genoveva's* brief nog eens. De woorden: „Vergeef hem, zoo als ik hem vergeef „— om mij moet geen druppel bloeds ver- „goten worden!” gingen hem dlep ter harte. Terwijl *Golo* binnen gebragt werd, zag de graaf hem met zijne beweende oogen weemoedig aan, en zeide met eene zagte, innemende stem: „*Golo*, wat heb ik u gedaan, „dat gij dezen kommer over mijn hoofd bragt? „Wat heeft u mijne gemalin, — wat heeft

„u mijn zoön gedaan, dat gij hen vermoordet? Gij kwaamt als een arme jongeling in dit slot, en genoot hier niets dan goed — waarom vergeldt gij het nu aldus?” *Golo* had gedacht, dat de graaf zoude razen en woeden. Maar deze onverwagte zagmoedigheid brak hem het hart. Hij begon luide te weenen, en riep: „Ach een onzalige harts-togt verblinde mij! Uwe gemalin is zoo onschuldig als een engel des hemels; — ik was den duivel, die haar wilde verleiden; en daar zij mij geen gehoor gaf, werd ik als razend, zocht mij aan haar te wreken, en te gelijk mijn eigen leven te verzekerden. Ik vreesde, dat, wanneer zij u de waarheid zeide, gij mijn zoudt ombrengen. Daarom kwam ik haar voor, en klaagde haar valschelijk bij u aan.” Het was den graaf een grooten troost, dat *Golo* zelf de onschuld van *Genoveva* moest bekennen; vervolgens wenkte hij met zijne hand om *Golo* weder naar de gevangenis te brengen, en verborg toen zijn aangezicht in zijn witten doek, veende zonder ophouden, en verwenschte zijne oloopendheid in het onderste der hel.

De graaf was van nu af aan altijd zeer zwaarmoedig; zoo zelfs, dat men voor zijn leven vreesde. Zijne smart liep somwijlen

Graaf SIEGFRIED vindt zijne gemalin GENOVEVA weder.

Er verliepen jaren, eer de graaf zich overreden liet, om weder uit zijn slot te gaan: en dan nog moesten zijne vrienden, de ridders en de getrouwe *Wolf* hem bijna daartoe noodzakken. De een gaf, om hem een weinig op te vrolijken, eenen grooten maaltijd, en een voortreffelijke harpspeler moest zich daarbij laten hooren, en vertroostende liederen zingen. Een ander stelde allerhande ridderspelen, pijlschieten en ringsteken in. Een derde noodigde hem ter jagt. Dit laatste scoort van vergenoegen, dat de graaf van zijne jeugd af zeer bemind had, scheen het meest geschikt te zijn, om zijne zwaarvoedigheid te verzetten. Toen de ridders dit merkten, jaagden zij zeer dikwijls, dan op herten en wilde zwijnen, en dan op wolven en beeren,

tot krankzinnigheid. Alle naburige ridders, die zijne goede vrienden waren, kwamen te zamen om hem te troosten; doch de graaf zat en wilde geen troost aannemen. Altijd hield hij zich in de kamer van *Genoveva* op, en hij ging nergens meer heen dan in zijne slotkapel. Het was een van zijne grootste aangelegenheden om het graf van *Genoveva* op te laten zoeken, — daar te kunnen weenen, en dan ook haar ligchaam met eer te laten begraven. Doch niemand wist het graf te vinden als de twee mannen, die haar ter dood hadden gebragt, en deze waren spoedig daarop verdwenen, en niemand konde zeggen waar zij heen gegaan waren. Toen liet de graaf in de kerk te *Siegsfriedsburg*, een prachtig-gedachtenisfeest over haren dood houden. Hij, zijne dienaars en alle ridders uit den omtrek verschenen met hunne vrouwen in de diepste droefheid, en ook eene ontelbare menigte volks bevond er zich bij tegenwoordig, zoodat de kerk naauwelijks het tiende deel daarvan konde bevatten. De graaf liet ook bijzondere aalmoezen onder den armen uitdeelen, en voor zijne gemalin in de kerk een gedenkteeken met een verguld opschrift oprigten, hetwelk hare droevige geschiedenis nog aan de navereld zoude verhalen.

Die men toen in *Duitschland* genoeg had: en de graaf moest altijd mede ter jagt. Op *Wolf's* aandringen gaf hij daarom ook eens eene groote jagtpartij, en verzogt al de ridders om daarbij te verschijnen. Het was tegen het einde van den winter. De eerste heldere dag, op welke men nieuw gevallen sneeuw zoude hebben, was daartoe bepaald. Den dag kwam, en met het aanbreken van het morgenrood trok de graaf, van alle edele ridders der omliggende streken, en door een groot gevolg van dienaars begeleid, weg. Zij waren allen te paard, eene groote menigte lieden met lastpaarden, muilezels en jagthonden volgde hen. De walddoorns klouken vrolijk en liefelijk door het woud. Eene menigte herten en wilde zwijnen werden ge-

dood. De graaf ontdekte weldra een stuk wild. Hij rende het te paard achter na. Het dier vlugte over steile rotsen en door doornen en struiken, en verborg zich eindelijk in het hol van *Genoveva*: want het was juist de getrouwe *Ree* van wier melk *Genoveva* en haar zoon zich zoo lang gevoed hadden.

De graaf steeg af, bind zijn paard aan eenen dennenboom, vervolgde het spoor van het dier in de nieuwgevallene sneeuw, en kwam bij het hol. Hij zag er in, en ontwaarde tot zijne verwondering, in de diepte van het donkere hol eene uitgeteerde, menschelijke gedaante met een doodbleek aangezicht. Het was *Genoveva*, die hare zwakke opgesteldheid wel is waar doorgestaan had, maar die zoo zwak ontkracht was, dat zij in deze wildernis toch nimmer zoude hersteld geworden zijn, maar met elke nieuwe week den dood verwagte.

„Wanneer gij een mensch zijt,” riep de graaf naar binnen, „kom dan ten voorschijn!” *Genoveva* kwam met bloote armen en voeten, bevende van koude en bleek als eene stervende in het schapenvel gehuld, uit het hol, en hare schouders waren door hare lange golvende haren bedekt.

„Wie zijt gij?” riep de graaf, terwijl hij van schrik eenige treden achteruit sprong, „en hoe komt gij hier?” want hij kende haar niet meer; maar zij had hem dadelijk op het eerste gezigt herkend.

„*Siegsfried!*” zeide zij met eene zwakke stem, „ik ben uwe gemalin *Genoveva*, die gij ter dood veroordeeld hebt. Maar, God weet het, ik ben onschuldig!”

Op het hooren van deze woorden stond de graaf als of hij door den donder ware getroffen. Hij wist niet of hij droomde, dan of hij waakte; en daar hij door zwaarvoedigheid dikwijls als van zijne zinnen was, en zich thans in dit afgelegene, verschrikkelijke dal diep in het woud, van alle zijne lieden verre verwijderd zag, zoo dacht hij, dat hij *Genoveva's* geest zag.

„O,” riep hij met eene hartdoordringende stem uit, „gij afgeschiedene geest van mijne gemalin! Wat? komt gij terug, om mij

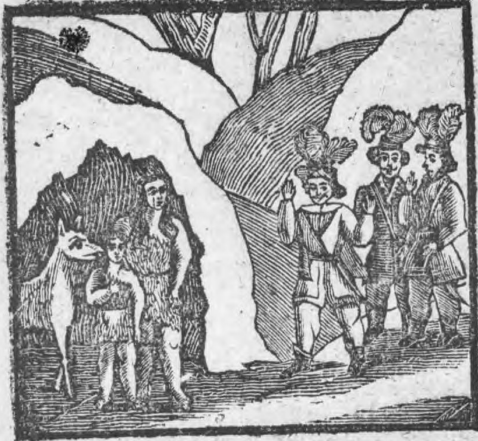
„wegens mijne bloedschuld aan te klagen! „Is de ontzettende moord hier op deze grond „bedreven, en hebben zij uw ontzield lig- „chaam in dit hol begraven? Ja, het is zoo, „en uw ligchaam keert zich in het graf om, „daar ik den grond betreed, dien ik met „uw bloed geverwd heb; en uw geest ver- „schijnt onwillig daarboven, dewijl uw moor- „denaar uwe vreedzame grafplaats nadert? „O! keer terug, keer terug, zalige geest! „mijn geweten soltert mij genoeg. Keer te- „rug in de woningen des vredes, en bid „voor mij — voor een arm man, die op „aarde geen vrede meer heeft! of verschijn „mij niet zoo beklagelijk — verschijn aan „mij als eene verheerlijkte engel, en zeg „mij: dat gij op mij vertoeft!”

„*Siegsfried!*” zeide *Genoveva* weenend, „lieve echtgenoot! Ik ben werkelijk uwe „*Genoveva* — uwe gemalin. Ik leef nog. „De goede mannen, die mij ter dood moes- „ten brengen, hebben mij verschoond!”

Maar de graaf was door schrik en ontsteltenis nog altijd geheel bedweld. Het werd hem duister voor de oogen, en hij vernam hare woorden niet. Hij zag haar steeds met starende oogen aan, en hij geloofde nog altijd eenen geest te zien.

Genoveva nam hem vriendelijk bij de hand. Doch hij trok zijne hand terug, en riep met eene bevende stem: „O, laat mij! laat mij! „uwe hand is zoo koud als ijs. Of ja! trekt „mij met deze uwe koude doodshand tot u „naar beneden in het graf! want het leven „is mij een last, en sterven is voor mij het „beste!”

Genoveva zeide nog eens: „*Siegsfried!* „Bemide, beste echtgenoot!” en zag hem daarbij zoo beminnelijk en vriendelijk aan, als een engel des hemels, „kent gij dan „uwe gemalin niet meer? Zie, ik ben het „werkelijk! zie mij maar goed aan! voel „daar mijne hand! zie daar den ring aan „mijnen vinger, dien ik nog van u heb! o „kom toch bij u zelven! o God, bevrijd „hem toch van deze zijne dwaze inbeel- „ding!”

Hoe lang ook leed en smart moog duren,
Eens nadren toch de reddings uren.

Eindelijk kwam hij van zijne verbaasdheid terug, en ontwaakte als uit eenen zwaren droom. „Ja, gij zijt het!” riep hij, en viel haar vernederend te voet. Zijne oogen staarden langen tijd op hare vervallene gedaante, en hij kon geen woord voortbrengen. Eindelijk brak hij onder eenen stroom van tranen uit: „Gij, riep hij, „gij, gij zijt mijne „gemaal! Gij, *Genovera!* in deze ellende! „en door mij in deze ellende gedompeld! „O, ik ben niet meer waardig dat mij de „aarde draagt! Ik durf mijne oogen tot u „niet ophieven! O, kunt gij mij vergeven?”

Weenend zeide *Genovera*: „Bemide „*Siegfried*, ik ben nooit op u vertoornd „geweest. Ik bemide u altijd! Ik wist, dat „gij bedrogen waart. O, sta op, en kom „in mijne armen. Zie, ik ween van vreugde, „omdat ik u wederzie.”

Maar de graaf vertrouwde zich nauwelijks om haar aan te zien. „En gij doet mij geene „verwijtingen!” zeide hij. Gij geeft mij niet „eens een eenig boos woordje! O gij engel „des hemels, gij zagte hemelsche ziel! O, „wat heb ik gedaan, u! — u! — zoo te „beledigen.”

Genovera zeide: „Weest toch gerust,

„*Siegfried!* Neem alles als eene beschik- „king van God aan. Hij heeft het zóó ge- „wild. Het was voor mij goed dat ik in „deze wildernis kwam. Rijkdom en glans „hadden mij welligt bedorven; maar in de „wildernis vond ik God en den hemel.”

Terwijl zij nog sprak kwam *Smartenrijk*. Hij had niets dan zijn reevelletje om het lichaam, en liep met bloote voeten door de sneeuw, die op eenige plaatsen van dit bekrompen rotsdal nog zeer dik lag. Onder den arm droeg hij eenige frissche, afdruppende kruiden, dien hij juist aan de bron geplukt had, en in de hand hield hij eenen wortel, welke hij op at.

Als de jongeling den graaf in de pragtige ridderlijke kleeding, met dien hooge schuddende vederbos op den helm, aanschouwde. Verschrok hij, — stond stil — en schreeuwde: „Moeder, wie is dat? Is dat ook een van die booze menschen en wil hij u ombrongen? Ween niet,” riep hij, terwijl hij op zijne moeder aandrong, „er zal u niets gebeuren. Zij zullen mij eerder ombrongen dan dat u eenig leed overkomt.”

Genovera zeide vriendelijk: „O, lieve „zoon! vrees hem niet! Zie hem eens aan, „en kus hem de hand. Hij doet u niets. Hij „is uw lieve goede vader, zie hij weent over „onze ellende. God heeft hem hier gezonden, opdat hij ons verlosse, en met zich „naar huis neme!”

De jongeling zag hem aan. Hij was met zijne krullende, zwarte lokken, het edele voorhoofd, de groote fonkelende oogen, de schoone gebogene neus en de welgevormde mond het levendige evenbeeld van den graaf. Toen de graaf den beminnelijken, bloeienden jongeling in deze armoedige kleederdracht zag, weende hij nog sterker, en nam den jongeling op zijnen arm, kustte hem, en zeide nog steeds: „O mijn zoon! o mijn zoon!” zag dan, zwaarmoedig aangedaan ten hemel — en omvatte met den anderen arm *Genovera*, en riep uit de diepte zijner ziel „O God! dat is „te veel zaligheid voor mijn arm hart, tegen „alle hoop en denken op eenen keer — hier „mijn lief kind voor de eerste maal te zien

„en daar mijn lieve vrouw, mij als van den „dood teruggegeven, weder te aanschouwen!”

Genovera vouwde de handen te zamen, zag godvrugtig ten hemel, en zeide: „Ja, o God! „Gij zijt oneindig rijk in het geven, Gij weet „het menschelijk hart in éénen oogenblik de „de ellende van vele jaren rijkelijk te ver- „goeden. U zij dank.” De beminnelijke jongeling, die zijne ouders zoo aandoenlijk bidden zag, verhieft onberaden de kleine handjes ook ten hemel, en herhaalde de woorden van de moeder: „Lieve God! U zij dank!” En alle drie bleven ook nog lang stiltzweigend en onbewegelijk in deze houding, en hun hart alleen sprak tot God, wat geen tong in staat is om uit te spreken.

Eindelijk begon *Genovera*: „Leven mijne „ouders nog? Gaat het hun wel in hunnen „ouderdom? Weten zij dat ik onschuldig ben? „Ach, reeds zeven jaren bewenen zij mij als „dood, en sinds zeven jaren heb ik niets meer „van hen gehoord.” De graaf zeide: „zij leven — zij zijn wel — en weten uwe on- „schuld. En wel mogelijk nog op dit uur „zend ik eenen bode met de blijde boodschap „maar hen toe, dat gij wedergevonden zijt.”

Genovera verhieft op nieuw hare gevouvene handen naar boven, zag met eene verheugde aandoening ten hemel, en riep met tranen van dankbaarheid in de oogen: „Weest dan ge- „loofd, o God! Gij hebt mijn gebed verhoord, „en de geheimste wenschen van mijn hart „vervuld, en ook nog dat bewaarheid, wat „ik mij nauwelijks te wenschen vertrouwde. „Gij hebt mijn gemaal uit den krijg terug- „gevoerd. — Gij hebt mijne onschuld aan den „gebragt. Gij hebt mij uit alle lijden, uit de „gevangenis en den dood gered. Gij hebt mij „den zaligen oogenblik geschonken, op wel- „ken ik mijn lief kind tot zijnen vader voe- „ren konde — en nu wilt Gij mij nog mijne „ouders zien laten. Gij zijt zuivere liefde!”

Hierop voerde *Genovera* haren gemaal in het hol, want zij konde het met de bloote voeten in de sneeuw niet langer uithouden. Gebukt trad de graaf in het nederige hol. En als hij nu de ruwe wanden, het kleine met

mos begroeide kruis, en voor hetzelfde den steen, die door *Genovera's* knien glad en uitgesleten was, en de legplaats van mos, de ettelijke pompoenschalen, pompoenenflesschen en biezenkorfjes, dat de geheele inrigting van hare woning uitmaakte, beschouwde, zich nevens *Genovera* nederzette, den jongeling op zijnen schoot nam, en nu door de opening van het hol uitkeek in de ruwe, steile rotsen, zwarte denneboomen, die nog vol sneeuw hingen, toen stroomde zijne tranen op nieuw.

„O *Genovera*,” riep hij, „door welk een „wonder heeft God u in deze verschrikkelijke „wildernis behouden! Heeft Hij u eenen en- „gel des hemels gezonden! die u voedde? — „Aoh,” vervolgde hij weemoedig, „zeven „lange jaren, zonder een stukje brood, zon- „der vuur in den winter, zonder een bed, „zonder behoorlijke kleeding, met bloote voeten in de zware wintersneeuw, eene hertogelijke dochter, die op goud en zilver spijs- „de, die in purper en zijde opgroeide, over „welke nauwelijks een koud luchtje moog „waaieren! En daarenboven uitgeteerd van „kommer en lijden, o bemint gij mij nog, gij „getrouwe, goede ziel! O, wat zijn toch „goede menschen!”

Genovera viel hem spoedig in de rede, lachte met haar bleek aangezicht, met de vrolijkheid van eenen engel, en zeide: „zwijg „toch, en zeg toch geen woord meer daar- „van, lieve *Siegfried!* God weet het; ik had „in deze wildernis ook veel vreugde! Is er „dan in de paleizen geen lijden? — en lijdt „men daar minder dan ik geleden heb? Doch „laat dit zijn,” vervolgde zij, om zijne gedachte op iets anders te wenden, — „en zie „daarvoor uw zoon aan. Zie! zijne wangén „gloeijen als purper: door het ongekunsteld „voedsel en in Gods vrije lucht werd hij ge- „zond en sterk; in ons slot was hij welligt „gekoesterd, en zoude bleek en ellendig zijn, „zoo als de meeste kinderen van voornamen „lieden. Weest daarom verheugd en dank „God.”

En nu verhaalde zij, hoe wonderbaar God haar en haren zoon behouden had, van het

oogenblik af, dat de Ree het eerst bij haar in het hol kwam, tot het oogenblik dat het goede dier door den graaf vervolgd, zijne toevlugt daar heen nam. De graaf was als buiten zich zelven, en riep op het einde vol aandoening uit: „Wonderbaar is God in zijne beschikkingen en oneindig rijk in middelen, om zijne menschen te redden! O, vergeet het nooit, mijn zoon! dat, toen gij een klein kind waart, en uw vader u verstoten had, uwe moeder u ook niet meer helpen kon, en met u had moeten versmagten; toen redde de God u en haar door dit goede dier van

Intogt van GENOVEVA in Siegfriedsburg.

Vader, moeder en zoon gingen nu weder uit het hol — en allen stonden nog de tranen van aandoening in de oogen. Eindelijk nam de graaf, om zijne lieden te roepen, zijnen zilveren jagthoorn van zijne zijde, en blies er op, dat de klank konderdvoudig van de rotsen weergalmd. De jongeling die zulks in zijn geheele leven niet gehoord had, was ten hoogste verheugd over de wonderbare klank; hij beproefde om dadelijk ook te blazen: en de liefderijke moeder lachte hare oogen vol met tranen.

Op den klank van den jagthoorn kwamen de ridders en de dienaars van den graaf van alle zijden te paard toesnellen. Allen stonden niet weinig verwonderd over de bleeke uitgeteerde vrouw, die de graaf bij de hand hield, en over den schoonen beminnelijken jongeling, die hij op zijnen arm had. Zij drongen allen toe, en sloten eenen kring om hen heen. Zij stonden allen eerbiedig en zwijgend; want zij zagen dat de graaf, de vrouw en het kind de oogen vol tranen hadden. Toen sprak de graaf met eene bevogene stem: „Gij, edele ridders, en gij, mijne getrouwe dienaars! Zie, dat is *Genoveva*, mijne gemalin — en dit is mijn zoon, met name *Smartenrijk*.” Op deze woorden schreeuwden allen van verwondering en schrik; de eene dit, en de andere dat, en men hoorde honderdvoudige uitroepen en vragen door elkander: „O God in den he-

den hongersnood. En als de nood van uwe moeder weder op het hoogste toppunt gestegen was, en zij onder denzelven had moeten bezwijken, en gij, arme jongeling, in deze verschrikkelijke wildernis, vol van verscheurende dieren, op den weg naar mijne woning had moeten omkomen, en geen mensch aan mij uwen nood zeggen konde, toen moest ditzelfde stomme dier mijn wijzer naar uwe woning zijn. Zoo gemakkelijk en wonderbaar weet God op den regten tijd te helpen. Vertrouw daarom op Hem, zoo lang als gij leeft!”

„mel! Wat, onze gravin? — Heeft men haar dan niet ter dood gebracht? Is zij van den dood opgestaan? Neen! Het is niet mogelijk! — Ja, zij is het toch! Ach God, in welke ellende! Zie slechts hoe bleek haar aangezicht is! — Ach, onze lieve, jonge graaf! O, de schoone, beminnelijke jongeling!” — en zij konden van vreugde, medelijden, verwondering en nieuwsgierigheid nauwelijks ophouden met roepen, vragen, jammeren en zich luide te verheugen.

De graaf verhaalde hun in het kort de hoofdzaak van de geheele geschiedenis, en deelde daarop onder zijne lieden bevelen uit. Een paar van zijne ridders moest oogenblikkelijk naar het slot rennen, om kleederen voor *Genoveva* te halen, eene draagkoets te bestellen, en beschikkingen tot hare ontvangst te maken; eenige anderen beval hij, om dadelijk de pakkaarden en de muilezels aan te brengen; en een ander gebood hij weder, om in dien tusschentijd hout te vergaderen, en op eene drooge plaats, onder eene overhellende rots, een groot vuur aan te steken, en eenen maaltijd te bereiden. De graaf opende nu zelf de pakken, en spreide over een stuk rots en op den grond, naast het aangestoken vuur tapijten uit, hulde zijne gemalin in zijnen rooden scharlaken, met zwarte pels omzette wintermantel, gaf haar eenen grooten fijnen doek om haar hoofd te dekken, en plaatste haar toen op de uitgespreide tapijten

Al de ridders die haar nog kende, kwamen den een na den anderen voorbij, groete haar vol eerbied, en betuigde haar innig aangedaan, hun medelijden en hunne vreugde. Maar van al de dienaars was *Wolf* den eerste, die op haar aandrong; hij konde naauwelijks wagte tot dat de ridders de gravin gegroet hadden. „Genadige vrouw,” zeide hij, en bevochtigde hare hand met tranen, „nu ben ik eerst regt verheugd, dat de Mooren mij, mijn oud grijs hoofd niet gespleten hebben, omdat ik dit nog beleef. Nu wil ik gaarne sterven.” En hierop nam hij den jongeling op zijne armen, kuste hem op beide zijne wangen, en zeide: „Wees mij welkom, gij lief kind! Gij zijt het ware evenbeeld van uwen vader! word dapper en vol moed als uw vader, zoo zagzinnig en mildadig als uwe moeder, en zoo vroom en goed als beiden!”

Smartenrijk was in den beginne schuw en vreesachtig voor de menigte lieden, onder welke hij zich op eens bevond. Maar alhens werd hij vertrouwelijker en spraakzamer. Daar hij eene menigte dingen voor den eersten keer in zijn leven zag, zoo had hij altijd iets te vragen, en allen — maar bijzonder den ouden *Wolf* — vermaakte zich in de zinrijke vragen en aanmerkingen van den levendigen jongeling, die er waarlijk menigmaal zeer vrolijk uitkwamen. Het meeste dat de jongeling zich verwonderde, was over de ridders. Het ging met hem juist als met die volkeren, die de eerste ridders zagen, en die dachten: dat man en paard te zamen maar een schepsel was. „Vader,” zeide hij, „bestaan er ook menschen met vier voeten?” Als de ridders afgestegen waren en een paard voor hem bragten, vroegde hij: „Vader! waar hebt gij deze dieren gevangen? zulke bestaan er bij ons in het woud niet?” Daar hij nu het paard nader beschouwde, en den zilveren, rijkelijk vergulden toom in deszelfs bek bemerkte, riep hij: „Ei, eten deze dieren goud en zilver?” Als het vuur hoog opvlamde, en riep: „Moeder hebben de menschen dezen bliksem uit de wolken gehaald; of heeft de lieve God denzelven aan hen

„geschonken? O,” vervolgde hij, daar hij den schoonen glans van het vuur beschouwde, en de weldadige warmte ondervond, dat „is wel met regt een schoon geschenk des hemels! niet waar, moeder? wanneer wij daarvan geweten hadden, dan hadden wij den lieven God er ook om gebeden? dat hadden wij dezen winter wel kunnen gebruiken!” Bij den maaltijd trok voor al het andere de kostbaarste vruchten zijne opmerkzaamheid. Hij greep dadelijk naar de schoone, goudgeele en purperstrepige appeltjes, en riep: „Vader, wordt het wellicht geen winter, dat gij zulke schoone frissche vruchten medebrenget? O, bij u moet het goed wonen zijn!” Hij vertrouwde zich nauwelijks om de schoone vruchten te eten. „Het zoude schadelijk zijn!” zeide hij. Toen beschouwde hij lang, en met groote opmerkzaamheid een glas, waagde het nauwelijks, om het aan te raken, hield het eenen langen tijd behoedzaam in de hand, en riep eindelijk verwonderd: „Ja, maar smelt het dan niet? Is het dan van geen ijs gemaakt?” Nadat hij vernomen had, waaruit het bestond, riep hij: „O hoe veel schoone en wonderbare zaken heeft God toch geschapen, en welke ik niet geweten heb!” En het was hem geen gering genoegen, om zijne moeder en allen die bij den maaltijd waren, door het glas te beschouwen. Toen de dienaars hem een tafelbord van zilver voorzetten en hij zijn beeld daarin bemerkte, verschrok hij ten hoogste. Eerst sprong hij terug, maar eindelijk greep hij bedachtzaam achter het bord, om den jongeling, dien hij geloofde te zien, te bevoelen. De zaak was hem onbegrijpelijk; doch bijzonder verwonderde hij zich, dat, wanneer hij een ernstig gezigt maakte, de jongeling dit dan ook deed, en wanneer hij lachte, de jongeling hem ook toelachte. Zoo hadden al de gasten in het vrolijke kind veel meer vreugde, dan er voorheen tranen vergoten waren. Alle aanwezenden verheugden zich in den lieve jongen; maar inzonderheid waren vader en moeder van vreugde buiten zich zelven.

De maaltijd was nauwelijks ten einde, of de bode kwamen met *Genoveva's* kleederen terug. *Genoveva* ging in het hol, wierp zich eerst op de kniën, om God voor de wonderbare redding te danken, en verkleedde zich daarop in het hol. Het kleine houten kruis nam zij tot een dankbaar aandenken aan haar lijden mede, en trad hierop, gekleed als eene gravin, weder uit het hol. Gedurende den maaltijd hadden de knechts, dewijl men de draagkoets niet dan door groote omwegen konde aanbrengen, van sterke denetakken eene draagbaar vervaardigd. De graaf spreide er tapijten over, plaatste *Genoveva* en *Smartenrijk* er op, en zoo trokken zij allen naar hun vaderland. Op half weg ontmoette hen de draagkoets, die voor *Genoveva* bekwaam was, en zij plaatste zich met *Smartenrijk* er in. Zoodra de togt het woud verlaten had, kwam hen reeds eene menigte lieden te gemoet. Het narigt: „de goede gravin is weder gevonden!” verbreidde zich dadelijk door het geheel graafschap, en in den ganschen omtrek der naburige plaatsen. Het landvolk liet alles liggen en staan. Iedere dorpslegel werd aan den balk gehangen, en elks spinnewiel ruste. Geheele dorpen stonden ledig, en niemand bleef achter, dan de zieken en deszelfs oppassers. Allen hadden hunne beste kleederen aangefrokken, en spoede zich om hunne goede gravin te zien. Het was eene algemeene feestdag door het geheele land. Hoe nader *Genoveva* aan haar slot kwam, hoe talrijker de scharen van menschen op den weg stonden. Allen groete haar met tranen en een luid vreugdegeroep.

Onder de lieden die haar te gemoed kwamen, verschenen ook twee bedevaartgangers met lange bedevaartsrrokken en met schilpen aan hunne hoeden en aan hunne bedevaartsmantels. Zij traden aan beide de zijden van de draagkoets, en vielen *Genoveva* te voet. Het waren de twee mannen, die *Genoveva* ter dood hadden moeten brengen. Beide, doch bijzonder *Koenraad*, baden *Genoveva* om vergiffenis, omdat zij, uit vrees voor *Golo*, haar in de wildernis aan alle ellende

prijs gegeven, en haar niet veel liever naar hare ouders in *Brabant* gebragt hadden. Zij verhaalden hierop, dat zij spoedig, nadat zij *Genoveva* in het woud gebragt hadden, bij *Golo* niet meer zeker voor hun leven konden zijn, en daarom eene bedevaart naar het Heilige Land gedaan hadden; dat zij van deze reis eerst voor weinige dagen teruggekomen, en thans heimelijk zonder zich aan iemand dan aan de hunne te ontdekken, vol vrees in het graafschap rondgedwaald hadden; dat zij *Genoveva* reeds lang voor dood hadden gehouden, en dus met elkander afgesproken hadden, om van de geheele zaak te zwijgen, om den graaf niet op nieuw te bedroeven. „Ach,” zeide zij, „hoe was het toch mogelijk, dat gij, genadige gravin! niet van koude en honger omkwaamt, of van de wilde dieren verscheurd werd. Wij geloofden, dat gij en uw lief kind reeds voor lang, een verschrikkelijker dood had ondergaan, dan wij u konden aandoen.” *Genoveva* gebood hun op te staan, reikte hun vriendelijk de hand uit de draagkoets, en zeide: „Aan u, goede mannen! heb ik, naast God! het leven van mij en van mijn kind te danken!” „Bedank gij, mijn kind!” zeide zij hierop tot *Smartenrijk*, „hen ook. Zie dat zijn de mannen, die u moesten ombrengen — maar die God meerder dan de menschen gehoorzaamden.” — „Ach,” vervolgde zij hierop tegen de mannen, terwijl zij met oogen vol tranen lachte, „dat het u toch niet berouwe, omdat gij ons toenmaals verschoond hebt?” „Ach God!” zeide beide, „indien dachten wij, dat wij veel deden met u het leven te schenken; maar thans zien wij eerst in, dat dit niets was en dat wij ons eigen leven daaraan wagen moesten.” De mannen wierpen zich hierop voor de voeten van den graaf, baden hem ook om vergiffenis, en dankte hem voor de barmhartigheid, die hij aan hunne verlatene vrouwen en kinderen bewezen had: want tot hunne verwondering hadden zij vernomen, hoe edel *Genoveva* in haren laatsten brief hen aan haren gemaal bevolen, en hoe vaderlijk de graaf, om de vrome bede van

zijne gemalin te vervullen, voor hunne vrouwen en kinderen gezorgd had. De graaf sprak: „Ik wist niet, dat gij u over mijne gemalin en mijn kind onfermd, en hun het leven geschonken had: doch dat ik mij over uwe vrouwen en kinderen onfermd, daar door kwam mij, zonder dat ik het zelf wist, aan u het woord des Heeren in vervulling: „Wie barmhartig is, die zal ook barmhartigheid ontmoeten. Gaat heen, ik zal voor u, uwe vrouwen en kinderen verder zorgen.” Zij stonden beiden op en begeleiden de draagkoets, en *Hendrik* zeide tot *Koenraad*: „Ziet gij nu, dat het waar is, hetgeen ik u zede: men zal bij het goed doen niet vrezen, hoe gevaarlijk het ons menigmaal voorkomt, want het mag kort of lang duren, het brengt toch goede vruchten voort.”

Op het oogenblik dat *Genoveva* uit een klein boschje, door hetwelk de straatweg ging, uitkwam, en *Siegsfriedsburg* voor zich zag liggen, werden op eens te *Siegsfriedsburg* de klokken geluid, en de tranen der lieden stroomden langs de wangen. Het volk had dit beschikt, zonder dat het hun iemand geboden had, en hadden slechts gewagt tot dat men *Genoveva* van verre zag aankomen. Digt bij *Siegsfriedsburg* was de menigte van menschen onoverzienbaar, en het gedrang onbeschrijfelijk. De lieden waren op de boomen aan beide de zijden van den weg geklommen, en in *Siegsfriedsburg* waren al de vensters, alsmede de daken, waar zij voorbij moest, vol menschen: want allen wilde hunne geliefde, zoo lang dood geloofde gravin, zoo nabij als mogelijk was, zien. Al de oogen waren op haar gevestigd. Al het volk verhief zulk een luid vreugdegeroep, dat men het gezamenlijk geluid van al de klokken nauwelijks zeer dof konde hooren. Maar zij zat, als de nederigheid zelfs, en sloeg over de eer, die haar wederveraarde, beschaamd de oogen ter neder. Haar zoon had zij op haren schoot. Deze had nog het reevelletje aan, en hield het kleine kruis uit het hol in de hand. Aan de rechterzijde naast de draagkoets reed de graaf, en aan de linker de getrouwe *Wolf*. De twee bedevaarts-

gangers begeleide hen, en de Ree liep als een tam hondje achter na. De ridders en de dienaars van den graaf reden ten deele vooruit, en ten deelen volgde zij de draagkoets.

Die op den Hoogen blijft vertrouwen,
Zal zeker eenmaal heil aanschouwen.

Toen de togt zoo tusschen de menigte menschen langzaam doorging, zeide vele tot elkander: „Ach, onze beminde, genadige vrouw! Hoe bleek en hoe vroom is haar uitzigt! Zoo moet *Maria* onder het kruis er ook uitgezien hebben!” Andere zeide: „Zie die schoone jongeling! Hij zit in zijn reevelletje en met het kruis in de hand; hij ziet er juist zoo uit, als men den kleinen *Joannes* in de woestijn afbeeld.” Anderen riepen weder: „He, zie eens die Ree! zelfs de reedeloze dieren, beminnen onze goede, vrome gravin!”

Menige moeder zeide tot haar kind, dat zij op de armen droeg, om het der genadige gravin te toonen: „Zie, deze is het, om welke ik zoo weende, en van wie ik zoo dikwijls sprak: toen zij ons ontnomen werd, waart gij nog niet op de wereld.” Menige vader hief zijn kleinen zoon in de hoogte, en zeide: „Ziet gij ze nu? zie, zij had u reeds goed gedaan, toen gij nog in de wieg

„rustiet.” Menige grijsaard, die rustende op zijnen stok, aangekomen was, snikte van vreugde, zoodat hem de armen en kniën beefde, en zijn geheele ligchaam schudde.

Toen *Genoveva* in het slot aangekomen was, zag zij voor de binnenste slotshoven al de edele vrouwen van de geheele naburige ridderschap. Zonder dat den eene van den anderen iets wist, had ieder zich bevljigd om *Genoveva* te verwelkomen. Zij waren allen over *Genoveva's* onschuld verrukt, en verheugden zich over hare wonderbare redding. Zij hadden daarenboven nog eene bijzondere vreugde, omdat allen zoo getrouw te zamen waren gekomen, en dat ook geen eene ontbrak. Zij zagen dezen dag als eene triumpfdag der vrouwelijke deugd, en als eene algemeene eer- en vreugdefeest voor al de vrouwen aan. Zij stonden allen in hunne schoonste kleederen, als op eenen feestdag, bij elkander; en vooraan stond eene schoone maagd, geheel in het wit gekleed, met een snoer van de schoonste en beste paarden om den hals, en overreikte *Genoveva* eenen krans van groene mirthe met teedere sneeuw-witte bloesem, als een liefelijk teeken van hare onschuld en trouw. „Neem,” zeide de maagd, en zij kon naauwelijks de woorden uitspreken, „neem dezen krans, in naam van ons allen; de schoonste zegenkrans heeft God voor u in den hemel weggelegd.”

Genoveva kende de maagd niet. De vrouwen zeide haar: „zij is het goede meisje, hetwelk u in de gevangenis bezocht heeft, en dat toenmaals nog geen veertien jaren oud was: Edele vrouw!” spraken zij verder. „zij was de eenige, die zich in uwe versmading en uwe ellende, uwer aantrok! zij zal dan ook de eerste zijn, die aan uwe eer en vreugde deel neemt.”

Als *Genoveva* het meisje aanzag, en de welbekende paarden om haren hals ontdekte, toen kwam dien verschrikkelijken nacht in de gevangenis weder in hare gedachten. „Ach God,” zeide zij met ten hemelgeslagene

oogen, „wie had het kunnen denken, toen ik in dien tijd als eene arme zondares, met mijn kind op de armen, uit deze muren gevoerd werd, dat ik eens zoude terugkeeren! Gij, o God! Gij wist het toen reeds en had toen ook al deze vreugde voor mij bestemd! O God!” — vervolgde zij, terwijl zij den krans uit de hand van de maagd nam: „wanneer Gij de onschuld hier op aarde zoo eerd' en verhoogd, wat zal het dan eens in den hemel zijn!”

„Regt zoo, genadige vrouw!” zeide *Wolf*, „de onschuld wordt, wel is waar, op aarde niet altijd zoo geëerd, en zelden komt voor, haar een eerdag zoo als deze is; maar God doet het somtijds, om ons eenigzints een' voorsmaak te geven, van Hetgeen Hij in den hemel doen zal.” Daarop keerde hij zich tot zijnen Heer, en zeide: „Heer! ik heb tachtig jaren op deze wereld doorgebracht, en dikwijls zegenrijk in dit slot, mijnen intogt gedaan: maar zulk een triumpfdag, zoo als hij voor deze vrouw is, heb ik nog nooit beleefd.” „*Wolf*,” zeide de graaf, „daarom heeft God dezen triumpfdag zelf ingesteld! het is de heerlijkste triumpfdag, de triumpfdag der deugd over de misdaad!” en al de ridders en gaven hem bijval. Maar de maagden besloten nog in het bijzonder, om de altijd groene mirthe met de witte bloesem als een zinnebeeld der maagdelijke onschuld en huwelijksrouw van nu af aan tot bruidkransen te bepalen. Een gebruik, dat in vele oorden van *Duitschland* tot op onze tijden overging.

De vreugde van dezen dag, het vele weenen en spreken hadden *Genoveva* aangetast, zoodat zij zeer vermoeid was. Zij werd dadelijk op hare kamer gebracht, die zij in zoo vele jaren niet betreden had; nadat zij God voor hare redding nog eens gedankt had, begaf zij zich in het bereidstaande bed ter rust. Het getrouwe meisje bleef van nu af bestendig bij haar, en *Genoveva* liet zich door niemand meer bedienen dan door haar.

GENOVEVA verblijdt zich op het wederzien van hare Ouders.

Gedurende den tijd, dat alles in *Siegfriedsburg* vol van de hoogste vreugde was, heerschte er in de hertogelijke paleizen van *Brabant* nog de diepste droefheid. Den oude *Wolf* bood zich aan, om het vreugdeberigt, „*Genoveva* is weder gevonden!” aan hare ouders over te brengen. De graaf zeide: „Lieve oude vriend! blijf hier, en laat deze bezwaarlijke reis aan een' jonger' man over. Gij weet, hoe u onze naar huis reis uit den Moorenkrijg vermoeide, en hoe dikwijls gij onderweg zedet: dit is mijne laatste reis.” Doch *Wolf* sprak. De mensch denkt, en God bestuurt! Hij heeft mij, na zoo menigen krijgstogt, zegenrijk te huiswaarts doen keeren, om ook nu nog een' eere- en vreugdetogt te ondernemen; en zoude ik dit niet doen? Veroorloof het toch, lieve heer! en laat mij heen gaan.” „Maar,” zeide de graaf, „denk toch op uwen ouderdom, de verre weg, het ruwe jaargetijde, lieve *Wolf*!” „Het helpt alles niet!” zeide *Wolf*. „Ik gevoel mij, sedert dat mijne lieve, genadige vrouw weder hier is, tien jaren jonger; en ik denk, dat ik niet schooner mijn ridderschap besluiten kan, dan door dezen togt. Is hij volbragt, dan ga ik gaarne ter rust. Ik oude man leg mij dan neder, en kan alsdan uitslapen, tot den jongsten dag.” „Nu,” sprak de graaf aangedaan, „trek dan heen, lieve, oude, getrouwe krijgsmakker, neem het beste paard uit mijnen stal, en kies de twaalf braafste van mijne ridders tot dekking uwes togt; zeg aan mijne dierbare schoonouders, wat u edel hart in geeft, en God zij uw geleidsman, en voere u weldra behouden in mijne armen terug!” *Genoveva* had hem nog eens laten roepen, en verzocht hem om aan hare dierbare ouders al datgene op te dragen, wat kinderlijke eerbied en liefde aan hare ouders doen kan.

Wolf had den geheelen nacht geen rust. Vóór dat nog de morgenschemering van den volgenden dag aanbrak, was hij reeds vol-

komen uitgerust, wekte de ridders, hielp zelf de paarden voeden en zadelen, dreef alles zonder ophouden voort, klom te paard, en trok met de ridders weg. Hij reed altijd vooruit, en riep hun den geheelen dag wel honderdmaal toe: „Frisch, kameraden, voorwaarts, voorwaarts!” en zoo ging het den eenen dag na den anderen, van den vroegen morgen tot laat in den nacht. Wanneer hem de ridders vragde: „Waarom draaft gij toch zoo hard? heer stalmeester!” — dan zeide hij: „Denkt aan de droefheid van de ouders, waar wij een einde aan moeten maken! Wanneer een braaf man eenen lijdenden ook slechts eenige droefvige uren sparen kan, zoo moet hem geene bezwaarlijkheid verdrietig zijn, en hij zijne beenen niet verschoonen. Wij reden dikwijls moedig uit om wonden te slaan en tranen te veroorzaken; rijdt er nu eens dapper op los, om wonden te heelen en tranen te droogen. Ha!” riep hij, „ik wenschte dat de ros vleugels hadde, zoo als die, welke ik eens — ik weet niet meer waar — afgebeeld zag, en dat mij zeer wonderlijk voorkwam!” en hierop gaf hij zijn paard weder de sporen.

Een oude ridder, op wiens slot *Wolf* met zijn ridderschap overnachtte, verhaalde hun dat de vrome bisschop, die *Genoveva* met *Siegfried* getrouwd had, slechts eenige uren van den weg af, eene nieuwgebouwde kerk inwijdde. „Daar moeten wij terstond heen!” zeide *Wolf*. „De brave man moet onze vreugderijke boodschap ook weten; en daar hij een wijs en verstandig heer is, zoo wil ik hem om goeden raad bidden, en vragen hoe ik mijne boodschap bij den hertog en de hertogin het beste zal aanbrenge. Ik dacht er onderweg veel over na, en ik bedacht niets dat wijselijk was. Het liefste riep ik dadelijk van verre: *Genoveva* is weder gevonden! zij leeft! Doch om zoo met de deur in het huis te vallen is niet goed. Ik ben een oud krijgsman en wist

„tot nu toe van hooren zeggen, wat het is, te verschrikken. En toch — het is wonderlijk! heeft mij het woord: De gravin leeft! zoo verschrokken, dat ik beefde, en de schrik nog in mijn leden gevoel. Ik had het nooit geloofd, dat iemand van vreugde zoo verschrikken kon; en wanneer dit met andere menschen ook zoo is, zoo kon deze vreugdeschrik de ouders, als een afgeschoten pijl, die midden in het hart treft, dooden. Hun de zaak allengs bij te brengen, de woorden verstandig te stellen, sijn te wenden — dat versta ik in het geheel niet. Ik weet alleen het zwaard te bestieren, maar niet de tong. Den eerwaardigen heer moet raad verschaffen; want de harten door het woord zagzinnig te behandelen verstaat hij in den grond.” *Wolf* reed dadelijk heen, verhaalde aan den bisschop al het gebeurde, en bragt toen zijne bedenkingen ten voorschijn. Den bisschop was ten hoogste verheugd, loofde God en zeide tot *Wolf*: „Weest gerust, oude man! God beschikt alles, tot de kleinste omstandigheid, zeer wel. Ik was juist bereid om naar de treurende ouders te reizen, ten einde aldaar een treurig gedachtenisfeest te houden: wij reizen samen.” Den eerlijke *Wolf* was daar over zeer vergenoegd; en het was hem geene geringe vreugde en eer, met zijne ridders den bisschop te begeleiden.

Den hertog en de hertogin hadden het aandenken van dien verschrikkelijken dag, op welke zij het berigt van *Genoveva's* ter doodbrenging bekomen hadden, jaarlijks in hunne slotkerk onder gebeden en tranen gevierd. Deze dag was nu juist daar; en op den morgen van denzelfden zaten zij, in de diepste droefheid gedompeld, op hunne kamer. Zij waren in dien tusschentijd zeer verouderd, en hun haar was vóór den tijd grijs geworden. Beiden waren in treurkladeren gehuld, en de hertogin had in al dien tijd den rouw niet afgelegd. In het hertogelijk slot was het zoo stil, als of alles uitgestorven ware; want beiden vermeden altijd, zooveel als zij konden alle gezelschappen. Het was thans tijd voor den godsdienst; zij wagten alleen

op den aankomst van den bisschop, die zij alle jaren verzogten, om op hetzelfde altaar waarvoor *Genoveva* als bruid met den graaf trouwde, de gedachtenis van haren dood te vieren.

Den hertog zweeg vol stomme smart, en dacht juist bij zich zelve: „Het is toch eene verschrikkelijke beschikking, dat deze hoon over ons hertogelijk huis komen, en onze familie op deze wijze uitsterven moest! Doch, Heer, uw wil geschiede!” De hertogin zuchtte: „Ach, ons eenig kind, en zulk een lief kind, door de hand van eenen beul te verliezen — is toch verschrikkelijk. O *Genoveva!* Wij dachten dat gij als een engel aan ons sterfbed zoudt staan, en ons de oogen toedrukken, en nu moest het zoo geschiede! Doch,” zeide zij ook, weder moed vattende, „u wil geschiede o Heer!”

Nauwelijks had zij dit gezegd, of de bisschop trad binnen; zijn aangezicht glinsterde van hemelsche vreugde. „Laat thans het treuren, en verheugd u in den Heer!” Nu begon hij met hooge aandrift en diepe aandoening over de wonderbare wegen der Voorzienigheid te spreken; wende *Jakob's* droefheid, die van zijn zoon *Jozef* beroofd werd, op hunne droefheid aan: schilderde daarop de vreugde van *Jakob*, toen hij zijnen zoon *Jozef* wedervond, en de geest, met welken den bisschop sprak, en het zagte vuur van zijne welsprekendheid, heving hen ten hoogste. De gedachte aan Gods besturende liefde aan *Jakob's* vaderlijke vreugde, vervulde ook hunne harten met vreugde; en verdrong uit hen alle droefheid. „O, zulk eene vreugde!” zeide de hertogin terwijl zij de handen vouwde, „o, wanneer zij ons ten deelen werd, „welk eene blijdschap zoude dat zijn!” Hierop sprak den hertog: „In dit leven niet meer, maar zeker in den” „In dit leven nog,” zeide den bisschop, terwijl hij den hertog in de rede viel, „de Heer doet thans ook nog groote dingen. Hij maakt wonden, maar heelt dezelve ook weder. Hij gaat in de groeven, en er weder uit. Hij, de God van *Jakob* en *Jozef*; leeft nog. Hij, die uw hart versterkte, zoodat

„het door geene ellende brak, wil het hart ook weder verheugen, opdat de vreugde niet meer onder ligt. In plaats van treurgezangen, die wij in de kerk zouden aanheffen, laat ons nu een vrolijker lied, „Heer, God U loven wij!” zingen; want *Genoveva* leeft! — gij zult haar zien!” De ouders zagen hem verwonderd aan. Eene huivering overviel hen, bij de nadrukkelijke woorden van den vromen man. Hoop en vrees kampte in hun hart, en zij konden datgene, wat hij zeide, nog niet geloven.

Toen opende den bisschop de deur, riep *Wolf*, die met een kloppend hart bij de dienaars in de voorkamer stond, binnen, en zeide: „Deze, die daar aankomt is de man, die het u verder zeggen zal.” *Wolf* trad binnen, en riep: „Zij leeft! Het is zeker, zoo!” „Met mijne oogen heb ik haar gezien, met mijne ooren hare stem gehoord, en met deze hand heb ik haar aangeraakt.” Het woord: „*Genoveva* leeft!” had zich oogenblikkelijk door het geheele paleis verspreid. Al de dienaars van den hertog en al de dienaressen van de hertogin traden verwonderd, verschrokken, verheugd en buiten zich zelve in de kamer. *Wolf* verhaalde nu de wondervolle geschiedenis van *Genoveva*; en terwijl hij sprak, vloede menige traan over zijne bleke wangen. Allen stonden weened, bevend en zuchtend in het rond — en de beide ouders zaten door den vreugdeschrik in diepe gedagten verzonken, en wisten zelfs niet wat hun gebeurde en overkwam.

Eindelijk, terwijl zij niet meer konden twijfelen, en de mannen, die met *Wolf* gekomen waren, elk woord van hem bekrachtigden, en *Wolf* aan hen nog die woorden zeide, welke *Genoveva* en de graaf hem opgegeven hadden; was het hun, als of zij uit eenen droom ontwaakte. Zij herleefde weder als op nieuw, en riepen: „Wij hebben genoeg bewijzen gehoord, dat onze dochter *Genoveva* nog leeft: wij willen naar haar toe gaan, en haar zien, eer wij sterven!” Nadat zij God in zijnen tempel plegtig gedankt hadden, reisden zij zonder verwijf af:

den vrome bisschop, den eerlijke *Wolf* met zijne lieden en een groot gevolg van dienaars begeleiden hen.

Genoveva had zich intusschen door de teedere zorgvuldigheid en liefderijke verzorging merkkelijk verkwikt, en op hare wangen verscheen weder een zagt, doch nauwelijks zichtbaar rood. Den eenige wensch die zij thans nog op aarde had, was om hare geliefde ouders te zien. Zij kwamen plotselijk, en wel vroeger dan men verwacht had, in *Siegfriedsburg* aan. Zij groette *Genoveva* met heete tranen. Den eerwaardige vader zeide: terwijl hij zijne dochter omarmde, even als weleer *Simeon*, toen deze het kind *Jezus* omhelsde: „Nu Heer! laat uw dienaar in vrede scheiden, daar mijne oogen dit heil nog gezien hebben.” En de vrome moeder zeide, haar omarmende, met eene aandoening als *Jakob*: „Nu wil ik gaarne sterven daar, gij nog leeft — en uwe onschuld aan den dag kwam.” En beiden weenden afwisselend en langen tijd aan haren hals.

Hierop zagen zij den beminnelijken jongeling en riepen beiden vol verrukking: „Gij zijt dus onze kleinzoon, o kom, kom in onze armen!” „God zegene u, mijn kind!” riep de grootvader, terwijl hij hem op de armen nam en kuste. „God zegene u, gij lief, zoet kind!” herhaalde de grootmoeder, toen zij den jongeling van des grootvaders armen in de hare nam, en hem met kussen en tranen als overdekte. Beiden spraken toen met eene indrukverwekkende stem en vol aanbidding: „O wonderbaar, wonderbaar, is God! Wij beweenden u als dood, lieve dochter! en wij dachten uw aangezicht op aarde niet meer te zien, en thans laat ons God nog uw en zoon aanschouwen.”

Daarop trad den vrome bisschop, dien *Genoveva* en *Siegfried* in hunne vreugde nog niet bemerkte hadden, nader: Het was *Genoveva*, daar zij hem eensklaps bemerkte; als of zij een bode Gods van den hemel zag. Den apostolische man zag *Genoveva* en *Siegfried* starend aan, strekte de hand uit en zeide: „Nu heeft de Heer vervuld, wat aan

„mij zijn Geest te voren zien liet! Hij heeft u, mijne dochter! en u allen, hier een zeer groot geluk bereid; maar dat met groot lijden begon, zoo als meestal op deze aarde geschied. Hij heeft het anders gewild, dan wij allen dachten, en heerlijker dan wij konden denken. En, zoo als wij toen maals bij elkander stonden, heeft hij ons wonderbaar en tegen alle verwagting thans weder bij elkander gebragt; en heden is den dag verschenen, op welke wij Hem

Het lijden van GENOVEVA wordt een zegen voor het geheele land.

Zoodra het bekend werd dat *Genoveva* zich veel beter bevond en zich van haar lijden weder verkwikt had, kwamen alle dagen lieden, die haar wilden zien. *Wolf* moest *Genoveva* op ridderlijke eer beloven om ook niet den geringsten aftewijzen. Toen werd den toeloop zeer groot, en er werden altijd velen te gelijk in de kamer gelaten. Doch de lieden waren zoo stil en ingetogen, dat zij nauwelijks adem haalden, en ook niet voorwaarts durfden gaan, maar aan de deur staan bleven. De mannen stonden met hunne mutsen onder den arm, zoo eerbiedig als in de kerk, en de kleine kinderen, op de armen hunner moeders, hefte godvrugtig hunne handjes in de hoogte.

Genoveva lag het meest op haar rustbed, of zat in het wit gekleed op haren leuningstoel; haar schoon, bleek aangezicht zag er zoo vroom, hemelsch, zagt, beminlijk, liefderijk en vriendelijk uit, dat het de lieden niet anders voorkwam, of zij zagen haar van heldere stralen omgeven. Zij zeide aan de goede menschen altijd eenige woorden, die hen, gedurende hun geheele leven, onvergelyklijk bij bleven.

„Lieve, goede lieden!” zeide zij met eene zachte, beminlijke stem. „Het verheugt mij, dat gij mij bezoekt, en ik bedank u voor uwe liefde, met welke gij aan mijn lijden en aan mijne vreugde deel neemt. Ach, ik kan het mij wel voorstellen, dat

„met vreugdetranen danken, en geen van allen ontbreekt; ons getal is nog met dit lieve kind vermeerderd geworden, zoodat Hij in alles meer doet, dan Hij belooft. Zalig is diegene, welke in de beproeving het uithoudt; want na dat hij beproefd zal zijn, zal hij de kroon des levens ontvangen, die God aan al diegene beloofd heeft, welke Hem lief hebben. Deze kroon is voor u ook weggelegd.”

„gij ook velerlei lijden hebt, en ik weet het, dat velen onder u, in deze wereld veel plagen moeten doorstaan! Maar bemind God, vertrouwd op Hem, en verlaat Hem nooit! Hij redt degenen, die Hem beminnen, uit alle nooden. Waar alles verloren schijnt te zijn, daar kan Hij nog helpen; waar de nood op het hoogste is; daar is zijne hulp nabij. Hij maakt op het einde alles goed, is het niet waar? Ziet gij dat niet duidelyk in mijne geschiedenis.”

„Weest te vreden met datgene wat gij hebt, en vergenoegt u met het weinige. Bij het weinige kan men ook vergenoegd leven: dat ondervond ik in de wildernis. Zoo arm als gij zijt, hebt gij toch nog meerder, dan ik in de woestenij had. Gij hebt nog eene hut, een kleed, een bed en in den winter eene warme kamer en warm eten. En de mensch behoeft ook niet meerder. Haugt daarom uw hart niet aan het tijdelijke! Verlaat u niet op het doode geld, maar op den levenden God. God kan den rijken spoediger armen dan den armsten, en den armsten weder rijk maken. Dat ziet gij aan mij!”

„Houdt u aan God, bidt gaarne en bewaart uw geweten zuiver. Wie het met God eens is, en Hem in het hart draagt, die heeft den hemel in zijn binnenste. Het gebed geeft kracht tot goed doen en sterkte in lijden. Het dringt door de wolken, en

„blijft nooit onverhoord. Een goed geweten is in alle lijden, in gevangenis, in ziekte en dood een zagt hoofdkussen. Dat zult gij ondervinden, zoo als ik het ondervonden heb.”

„Wanneer u, uw geweten verwijtingen doet, hetwelk het toch veelal doet, al zijn het juist geene misdaden, zoo als die, waarvan men mij beschuldigde, — zoekt dan, voor al het andere, u met God te verzoenen, en neemt derhalve uwe toevlugt tot *Christus*, zijn' beminden Zoon. Hem heeft de Vader tot heil van de zondige wereld gegeven. Hij is de verzoening onzer zonden. Hij vergoot zijn bloed tot vergeving der zonden. Zoo wij zeggen, wij hebben geene zonden, bedriegen wij ons zelve; maar zoo wij onze zonden belijden, is Hij getrouw en regtvaardig, vergeeft ons de zonden en zuivert ons van alles wat niet goed is.”

„Hoort steeds gaarne naar het evangelie, dan zult gij in alles nog beter worden dan ik het u zeggen kan! Met een evangelieboek in de eene en met 'een kruis in de andere hand, kwamen de verkondigers van het evangelie tot ons. Nog eens! Aanhoort het evangelie, bewaart het in uwe harten, volgt het na! want het is Gods woord en heeft eene kracht bij zich, om allen zalig te maken, die daaraan gelooven. Eindelijk nog eens, denkt steeds: in het kruis is heil! Door het kruis, door lijden en dood, ging *Christus* in zijne heerlijkheden binnen! Door kruis en lijden en vele ongevallen, moesten wij ook in het rijk van God ingaan. Niet waar? dezen weg willen wij met elkander bewandelen!” zoo sprak zij, hood nu aan allen de hand, en den een na den ander moest haar dit op het woord beloven.”

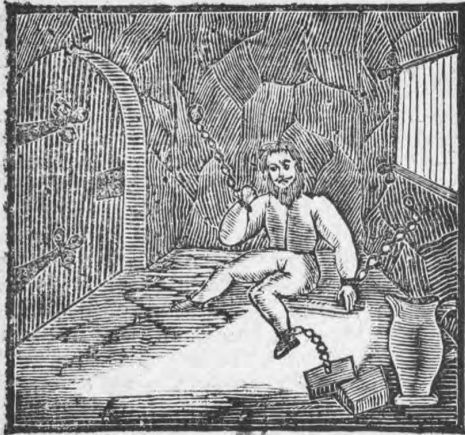
De getrouwden en de ouders sprak zij nog in het bijzonder aan. De getrouwde vermaande zij tot eendragt en liefde, en waarschuwde hen voor wangunst. „Geeft nooit aan valsche tongen gehoor, die uwe eendragt en liefde willen storen! Gij weet het,

„ik heb het zelfs ondervonden, welke alende zulke valsche tongen in de beste huwelijken aanrigten kunnen.” De ouders vermaanden zij, om hunne kinderen vroom en christelyk op te voeden: „Zie!” zeide zij tot vele moeders, die met hare kinderen op de armen bij haar stonden, „het staat de lieve kinderen niet op het voorhoofd geschreven, wat in de wereld over hen besloten is. Het kind lacht thans nog vriendelyk in de wereld; maar er zal een tijd komen, dat het ook treuren en weenen zal zoo als allen, die nog in de wereld komen. Voorziet het daarom goed, opdat het kracht in zich krijgen, om door de wereld te reizen. Toen mijne moeder mij op den arm hield, dacht zij er niet aan, welk een groot lijden er over mij zoude komen. Maar, wanneer zij mij niet van mijne jeugd af tot kinderlijke vreezen Gods en tot hartelyk vertrouwen op Hem aangehouden had, zoo had ik in mijn lijden bezweken, en in de wildernis vertwijfelen moeten; ik zoude mij zelfs het leven benomen hebben, en ik ware dan niet meer hier. Zonder een vast geloof aan God, aan *Christus*, en aan een eeuwig leven, was het een bedroefde, troosteloos leven op aarde. Plant daarom vroegtijdig dit geloof in uwe kinderen.”

Smartenrijk moest nu nog aan ieder der kinderen iets schoons tot een aandenken geven: en niet één ging onbeschonken heen. Deze goedheid, vriendelykheid en de schoone spreuken van de genadige gravin, gingen de moeders zeer ter harte; zelfs de verhardste mannen weende dikwijls als kinderen. *Genoveva's* vroomheid, haar lijden, haar geduld, hare woorden en voorbeelden waren eenen grooten zegen voor het land. Verre in den omtrek werden de menschen veel vromer, beterden zich oogenschijnlijk, en in menig huis waar te voren de ontevredenheid heerschte, woonde nu eendragt, liefde, rust en tevredenheid. Den vrome bisschop zeide dikwijls: „wanneer God door een mensch, een groot goed stichten wil, zoo zendt Hij

„hetzelve groot lijden — en dit is dan ook „verleent. Hare woorden stichten meer goeds,
„eene der heiligste wijdingen, die God zelf „dan mijne leerredenen.”

Het lotgeval van Golo.

*Zoo is het spreekwoord ware zin:
Die eenen kuil graaft, valt er in.*

Toen de lieden uit de kamer der gravin kwamen, wilden zij ook nog Golo zien. Een bloedgerigt had hem als eenen eerrover, trouweloozen dienaar, en drievoudigen moordenaar ter dood veroordeeld. Hij zoude door vier ossen in vier stukken gescheurd worden; doch de graaf had op de hartelijke bede van zijne vrome gemalin hem van de doodstraf vrijgesproken, maar om hem van eene levenslange gevangenis te bevrijden, stond niet in des graven magt. Den kerkermeester, die Golo aan de lieden wijzen moest, had den geheelen dag geen uur rust. „Kom, maar!” zeide hij tot de lieden. „Daar boven in de kamer hebt gij het beeld der onschuld en der deugd gezien, hier beneden in Golo's gevangenis, kunt gij nu het beeld der zonden en der misdaad aanschouwen.”

Hij ging met de lantaarn en een' zwaren bundel sleutels vooruit, de enge steile trap

af, diep in de aarde. Als hij de zware ijzeren deur opende, werden de lieden huiverig, en toen hij met de lantaarn in de gevangenis lichtte, en zij Golo zagen, verschrokken zij nog meer: want het was verschrikkelijk om te zien. Het haar hing hem wild en verstrooid om het hoofd, hij had eenen langen baard, zijn gezicht was zoo bleek als de muur, en hij zag met zijne zwarte oogen schuw en verwilderd in het rond. Zijn boos geweten pijnigde hem zoodanig, dat hij dikwijls geheel krankzinnig was, verschrikkelijk brulde, met zijne ketens rammelde en het hoofd aan den wand stiet. En als hij bij zich zelven was, dan voerde hij allerhande zeldzame redevoeringen, die door merg en been gingen.

„O dwaas, — dwaas, zeventvoudige dwaas, „was ik,” riep hij dikwijls. „O, wee den „genen die van God afwijkt, zijn hart opent „tot booze begeerten en de stem van zijn „geweten niet meer hoort! In den beginne „mag hij eenige valsche, ijdele, bedriegelijke „vreugde genieten — maar zijn einde „is jammerlijk en ellendig! Hij wandelt op „bloemen; maar eensklaps valt hij in eenen „afgrond die de bloemen voor zijn oog verbergt! Wee, wee hem! die naar verboden „vruchten tracht! hij gelooft, dat hij eenen „bloeijenden rozenstruik nadert, steek de „hand naar eene roos uit, maar plotseling „komt er eene snuifelende, giftige slang uit „den struik ten voorschijn, omslingert hem „met zeventvoudige ringen en wurgt, knelt „en verscheurt hem, zonder ophouden, met „giftige beten!”

Menigmaal vroegde hij, ofschoon men het hem dikwijls gezegd had: „Lieden! is het „waar, dat men de gravin en haar kind „wedergevonden heeft? Is het zoo? of heb „ik maar gedroomd? Neen, neen! ik heb „niet gedroomd. Het is zoo, het is werkelijk „zoo. Ik geloof Hoort!” —

vervolgde hij, met eene klagende stem. — „God is een verschrikkelijk wreker. Hij „heeft haar uit de gevangenis gered, en mij „in dezelfde gevangenis geworpen. Ja, ja, „daar zat zij,” zeide hij, en sloeg met de hand op den rooden steenen vloer — „daar op „dezen grond, waar ik thans zit. Geloof „gij nu dat God regtvaardig is?”

Op eenen anderen keer riep hij: „Komt „gij niet om mij te halen? Voer mij toch „uit deze gerechtsplaats. Ik ga gaarne!” zeide hij en stond op. „Ik heb eene onschuldige moeder en een arm kind omgebracht, men moet mij daarom ook het hoofd afslaan. Ik heb onschuldig bloed vergoten, zie, mijne handen zijn vol met bloed! Zie, de menigte der tranen, die mij uit de oogen stroomen, wasschen dezelve niet af. Daarom moet ik mijn bloed op de gerechtsplaats ook vergieten; maar ik doe het gaarne! Beter onder het zwaard van den scherpreger te sterven, dan de kwelling daar — daar — daar binnen,” hij wees op zijne borst — „nog langer te verdragen!”

Somtjids zag hij de lieden, als men de deur geppend had, stijf aan, lachte dan vreeslijk en zeide: „Zoo, brengt men u ook „hier! Is het niet zoo, gij hebt u ook door „booze lusten laten beheerschen en gij hebt „de onschuld ook verleid! zeg, laat mij uwe „handen zien, of er geene tranen van eene „ongelukkige moeder aan hangen, of dat het „bloed van een arm kind er aan kleeft? Gij

„biedt ze mij niet aan — gij vertrouwt mij „niet, om ze mij te toonen! Ik weet het,” riep hij dan verschrikkelijk, „het is zoo! „uwe handen zijn vol bloed en tranen zoo „als de mijne. Gij zijt een misdadiger, zoo „als ik. Kom maar bij mij binnen! Zie,” vervolgde hij, en trok ter zijde, zie, daar, „daar is in het vervolg uwe plaats. Al de „misdadigers behoren bij mij.”

Toen begonnen de verschrokkene kinderen luide te weenen, en verborgen het gezicht in de kleederen van hunne moeders; ieder jongeling en iedere maagd nam zich heilig voor om het hart van die zonden zuiver te houden, welke op het einde in zulke ellende dompelt; en menige man en vrouw zeiden luid: „Liever in de wildernis wortels en „kruiden eten, en onschuldig zijn, zoo als „Genoveva dan als Golo in een grafelijk „slot in overvloed te leven, een boos geweten te hebben, en zulk een einde te nemen.”

„Dat hebt gij wel!” zeide den kerkermeester, terwijl hij de ijzeren deur toesloot „en wanneer het misdadige leven op deze „wereld geen zoo slecht einde neemt, zoo „neemt het toch zeker in de andere wereld „een nog slimmer einde.”

In dezen twijfelachtigen toestand leefde Golo vele jaren, en of zijn dood troostelijker was, weet men niet. Men zegt, dat hij geen rust konde vinden, en onophoudelijk smeekte, om het regt aan hem te voltrekken.

Nog een woord over de Ree. (besluit.)

De kinderen wilden, nadat zij *Genoveva*, *Smartenrijk* en *Golo* gezien hadden, nu ook nog gaarne de Ree zien. De graaf had voor haar een' bijzondere stal laten bouwen. Zij liep vrij in den hof, ja zelfs in het slot rond. Menigmaal kwam zij op den dag, den trap op, tot voor *Genoveva's* kamer, en was niet weg te krijgen, voor dat men haar eenige oogenblikken binnin gelaten had. Zij was zeer vertrouwelijk jegens alle de lieden en at uit hunne handen; zelfs de jagthonden in den hof des Slots, deden haar geen leed.

Hoe lang *Genoveva* nog leefde, is niet nauwkeurig bekend, maar wel dat zij haren overigen leeftijd, in het grootste genoegen doorbragt, onuitsprekelijk veel goed deed, zoodat haar dood zagt en zalig was.

Bij hare begrafenis bevonden zich ontelbaar veel menschen, en alle storten aan haar graf heete tranen: doch niemand vergoot er meer dan *Siegfried* en *Smartenrijk*. De getrouwe Ree legde zich op haar graf neder, en week van hetzelfde niet af. Van het voeder, dat men haar voorleide, gebruikte zij niets, tot dat men haar op eenen morgen dood op het graf vond. Den graaf liet voor *Genoveva* eenen pragtige grafnaald van wit marmar oprigten, en van onderen de Ree in steen uithouwen.

In de wildernis had den graaf op het verzoek van *Genoveva* eenen kluis laten bouwen.

Naast *Genoveva's* hol stond de kapel.

Den bisschop *Hildorf* wijdde dezelve in, en het volk noemde haar de Vrouwenkerk. De geschiedenis van *Genoveva* werd sierlijk en schoon aan de muren afgebeeld, en het kleine houten kruis, aan hetwelk zoo vele dierbare herinneringen verbonden waren, werd — doch eerst na den doop van *Smartenrijk* — in goud gezet, en op het altaar geplaatst. Aan de andere zijde van het hol was eenen kluzenaarshut, en een sierlijk tuintje er bij, door hetwelk de bron stroomde. Er kwamen altijd zeer veel menschen naar toe, en de vriendelijke kluzenaar wees hun dan alles, het kleine kruis, het schilderwerk, het hol, den steen waarop *Genoveva* knielde, de bron waaruit zij gedronken had, verhaalde hare geschiedenis, en vermaande groot en klein, om haar schoon voorbeeld na te volgen.

Het slot *Siegfriedsburg* of *Siegfriedsheim*, in het gemeene leven alleen *Siegmeren* of *Simmeren* genoemd, alwaar *Siegfried* en *Genoveva* gewoond hadden, werd intusschen verwoest: maar er zijn onder den naam van *Oudsimmeren* thans nog, niet verre van *Koblentz*, eenige overblijfsels daarvan te zien; doch de eerbied en liefde voor *Genoveva* verdoofde niet in de harten der menschen. Vele pragtige kerken werden aan hare gedachtenis gewijd, en menige vrouw en maagd voert, tot een vroom aandenken aan haar, tot op den tegenwoordigen dag, nog den naam *Genoveva*.

E I N D E.

Droschi

I N H O U D.

<i>GENOVEVA</i> wordt de Gemalin van Graaf <i>SIEGFRIED</i>	Bladz. 3
<i>Graaf SIEGFRIED</i> neemt afscheid van zijn Gemalin, en trekt naar den strijd.	5
<i>GENOVEVA</i> wordt onschuldig aangeklaagd; — en wordt in de Gevangenis gevoerd.	6
<i>GENOVEVA</i> wordt in de Gevangenis Moeder; — bekomt berigt van hare nabij zijnde dood.	9
<i>GENOVEVA</i> wordt naar de geregtplaats gevoerd.	13
<i>GENOVEVA</i> en haar kind worden door eene Ree van den hongersnood gered. — Het eenzame leven en Moederlijke vreugde van <i>GENOVEVA</i> in de wildernis.	15
<i>GENOVEVA</i> bekomt door een' Wolf eene verwarmende kleeding.	24
<i>GENOVEVA</i> wordt in de wildernis ziek; en bereidt zich tot den dood.	27
Droefheid van graaf <i>SIEGFRIED</i> om zijne Gemalin <i>GENOVEVA</i>	35
<i>Graaf SIEGFRIED</i> vindt zijne Gemalin <i>GENOVEVA</i> weder.	38
Intogt van <i>GENOVEVA</i> in <i>Siegfriedsburg</i>	42
<i>GENOVEVA</i> verblijft zich op het wederzien van hare Ouders.	47
Het lijden van <i>GENOVEVA</i> wordt een zegen voor het geheele land.	50
Het Lotgeval van <i>Golo</i>	52
Nog een woord over de Ree. (besluit.)	54

1870

1871

1872

1873

1874

1875

1876

1877

1878

1879

1880

1881

1882

1883

1884

1885

1886

1887

1888

1889

1890

1891

1892

1893

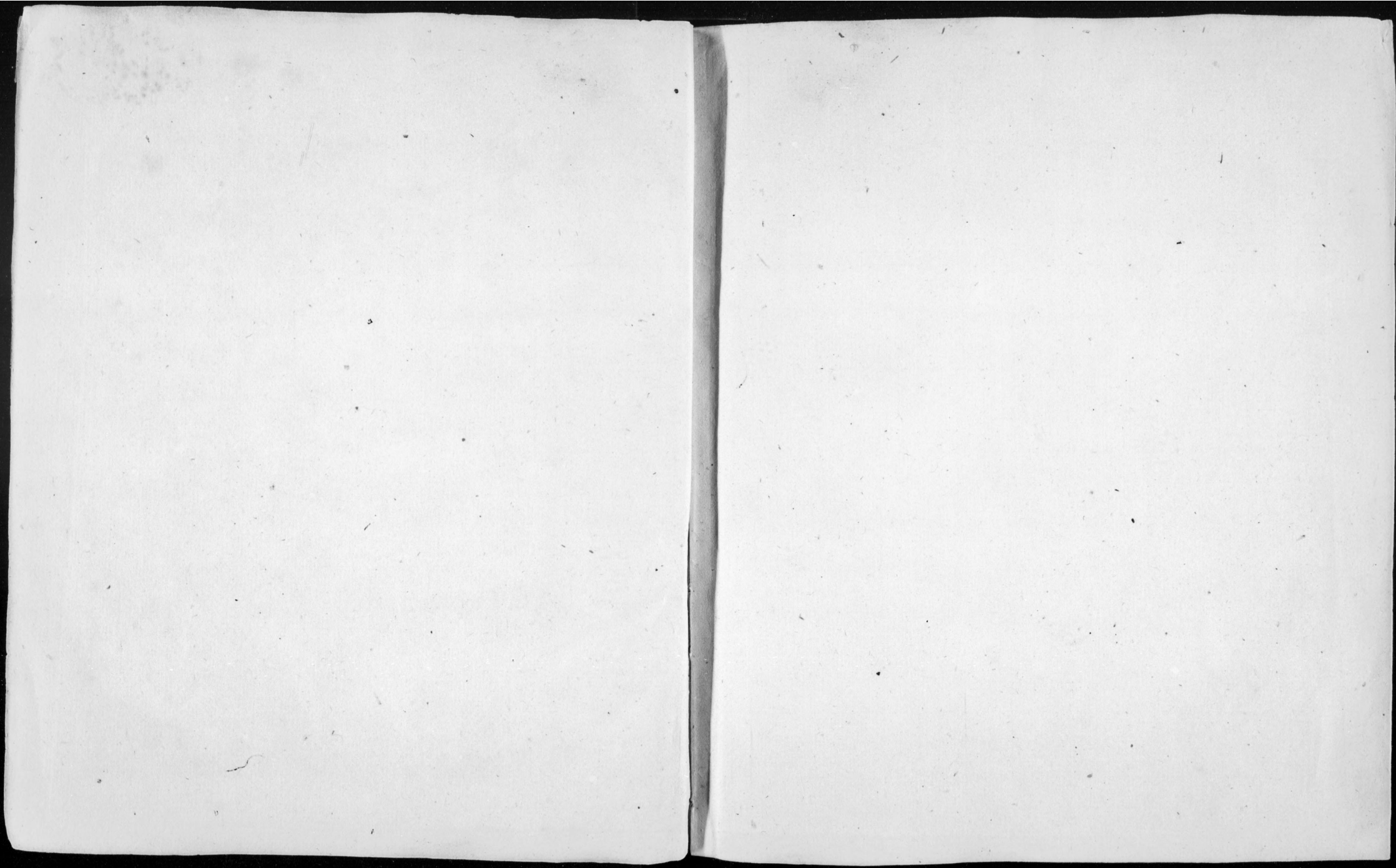
1894

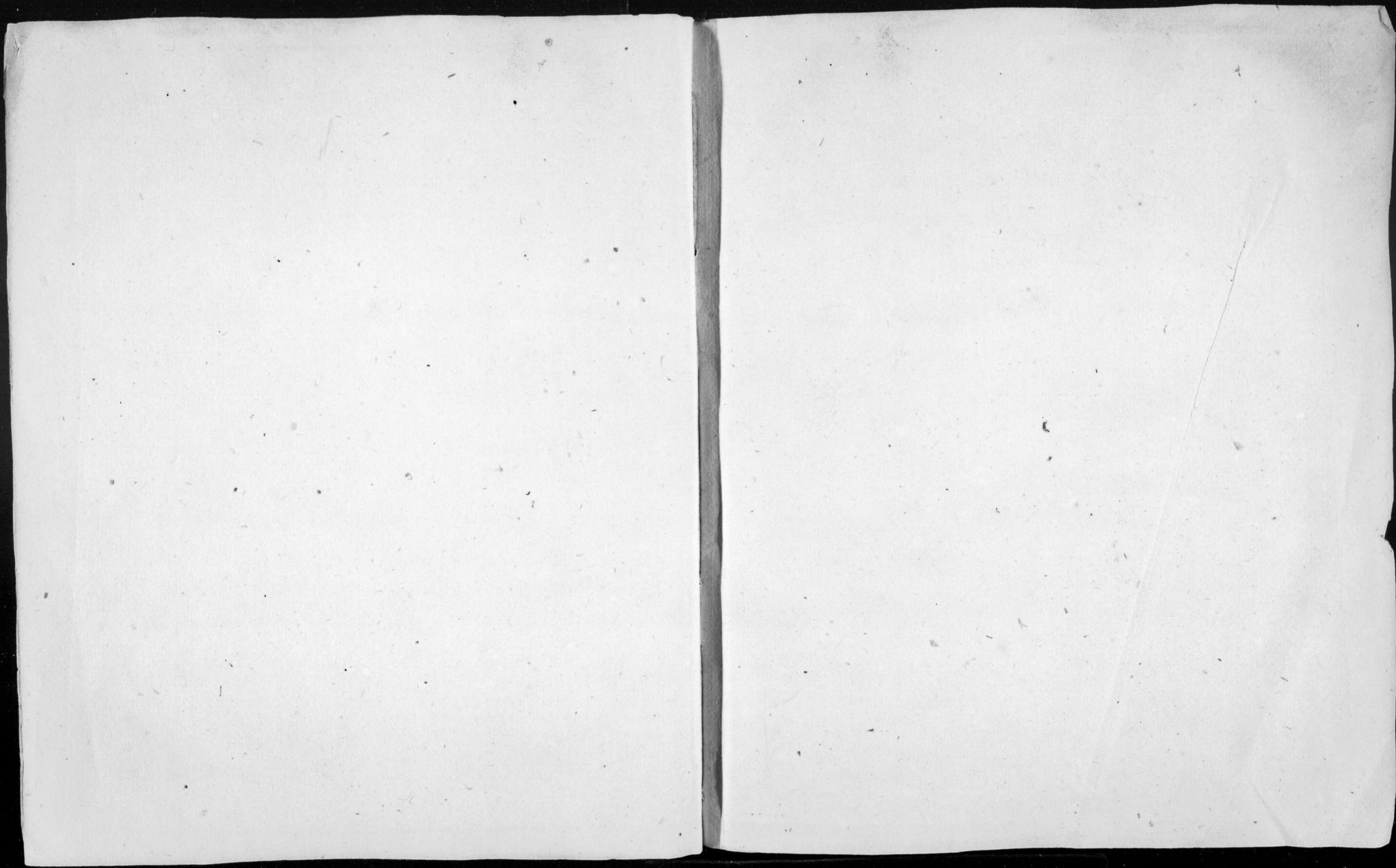
1895

1896

1897

1898

A-100

052.

compl. y.

P. P. J.

44